

REGIONAAL- JA
PÖLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

ÜLERIIGILISE PLANEERINGU "EESTI 2050"

**lähteseisukohad ja
mõjude hindamise programm**

eelnõu

eesti2050.ee

Sisukord

Sisukord	2
Sissejuhatus.....	6
1. Mis on üleriigiline planeering ja miks seda vaja on? Planeeringu olemus ja seos riigi strateegiadokumentidega	7
2. Millised põhimõtteid üleriigilist planeeringut koostades järgitakse?	10
2.1 Mitmevaateline ruumikäsitlus.....	10
2.2 Elukeskkonna parendamine ja kvaliteetne ruum	12
2.3 Kestlik maa- ja ruumikasutus.....	12
2.4 Kliimamõjude vähendamine ja kliimamuutustega kohanemine	13
2.5 Julgeoleku kindlustamine ja turvalisuse tagamine	14
2.6 Piirkonniti kahanev ja pikas perspektiivis kasvada võiv rahvaarv	14
2.7 Rahvusvaheline konkurentsivõime.....	14
2.8 Avalikkuse kaasamine ja teavitamine.....	15
2.9 Huvide tasakaalustamine ja lõimimine.....	15
2.10 Teabe piisavus ja teemade omavaheline seostatus	15
2.11 Planeerimise ruumitasandid.....	16
3. Milliseid teemasid üleriigilises planeeringus käsitletakse ja milliseid ülesandeid lahendatakse? 18	18
3.1 Eesti Euroopas	18
3.1.1 Euroopa kontekst	18
3.1.2 Kandvad teemad Euroopa riikide planeeringutes.....	20
3.1.3 Läänemere regiooni ruumilise arengu visioon aastaks 2040	20
3.2 Teemadering.....	23
3.2.1 Kliima.....	24
3.2.2 Julgeolek ja turvalisus.....	25
3.2.2.1 Julgeolek.....	25
3.2.2.2 Turvalisus.....	26
3.2.3 Asustus	27
3.2.3.1 Asustusstruktuur	27
3.2.3.2 Linnaline ruum.....	28
3.2.3.3 Elukeskkond maalistes piirkondades.....	29
3.2.3.4 Rannikupiirkonnad ja meri-maismaa seosed	30

3.2.3.5	Eluasemevaldkond.....	30
3.2.3.6	Ettevõtluskeskkond ja tööhõive	31
3.2.3.7	Teenuste võrgustik	32
3.2.3.8	Kultuurilised vajadused	34
3.2.4	Tehniline taristu	35
3.2.4.1	Energeetika.....	35
3.2.4.2	Gaasivõrgustik	36
3.2.4.3	Sidevõrgustik	37
3.2.4.4	Jäätmevaldkond.....	37
3.2.5	Liikuvus ja transpordivõrgustik	38
3.2.6	Väärtuslikud maastikud, väärtuslikud põllumajandusmaad ja roheline võrgustik	40
3.2.6.1	Väärtuslikud maastikud.....	40
3.2.6.2	Väärtuslikud põllumajandusmaad.....	41
3.2.6.3	Rohevõrgustik.....	41
3.2.6.4	Sinivõrgustik	42
3.2.7	Maapõu ja maavarad	42
3.4	Järgmise tasandi riigiplaneeringute eeldatav vajadus.....	43
4.	Kuidas üleriigilist planeeringut koostatakse?	45
4.1	Koosloome planeeringulahenduse väljatöötamisel	45
4.2	Planeeringulahenduse mõjude hindamine.....	47
4.2.1	Terviklik mõjude käsitlus	47
4.2.2	Mõjude hindamise ulatus.....	49
4.2.3	Eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju	49
4.2.4	Hindamisel kasutatav meetodika.....	51
4.2.4.1	Välismõjude hindamine.....	51
4.2.4.2	Vastavusanalüüs	52
4.2.4.3	Natura hindamine.....	52
4.2.4.4	Leevendavad meetmed ja soovitused	53
4.2.4.5	Alternatiivsed stsenaariumid.....	53
4.3	Stsenaariumite analüüs ja visioneerimine.....	53
4.4	Täiendavad uuringud ja analüüsid.....	55
4.5	Vormistamine	58
4.6	Vajalik ekspertpädevus.....	58
5.	Kuidas üleriigilist planeeringut ellu viiakse?.....	64
6.	Lisad.....	66

Lisa 1.	Ülevaade riigi tasandi arengudokumentidest üleriigilise planeeringu teemade lõikes..	66
Lisa 2.	Ülevaade maakondade arengustrateegiatest.....	66
Lisa 3.	Teiste riikide kogemus üleriigilisel planeerimisel.....	66
Lisa 4.	Kaasamiskava	66
Lisa 5.	Ülevaade ruumi mõiste käsitlese muutustest.....	66

Üleriigilise planeeringu "Eesti 2050" lähteseisukohtade ja mõjude hindamise programmi meeskond:

Anna Semjonova -	üleriigilise planeeringu koostamise nõunik, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ruumilise planeerimise osakond
Heddy Klasen -	osakonna juhataja, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ruumilise planeerimise osakond
Eleri Kautlenbach -	riigi planeeringute valdkonna juht, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ruumilise planeerimise osakond
Kristi Grišakov -	poliitika ja analüüsi valdkonna juht, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ruumilise planeerimise osakond
Andres Levald -	nõunik, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ruumilise planeerimise osakond
Agnes Lihtsa -	juhtivspetsialist, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ruumilise planeerimise osakond
Pille Metspalu, PhD -	konsultantide töögrupi juht, planeerija, Hendrikson DGE üld- ja regionaalplaneeringute osakonna juhataja
Marika Pärn -	planeerija, Hendrikson DGE
Jaak Järvekülg -	KSH juhtekspert, Hendrikson DGE. Vastab KeHJS § 34 lg 4 punktides 1–5 esitatud nõuetele, tunneb keskkonnamõju strateegilise hindamise põhimõtteid, protseduuri ja hindamisega seonduvaid õigusakte ning on keskkonnamõju strateegilisel hindamisel erapooletu ja objektiivne.
Kaile Eschbaum -	eluslooduse valdkonna ekspert, Hendrikson DGE
Ann Ideon -	sotsiaalvaldkonna ekspert, Hendrikson DGE
Jaanus Padrik -	geoinformaatik, Hendrikson DGE
Siim Espenberg -	majandusvaldkonna ekspert, TÜ RAKE
Veiko Sepp -	regionaalarengu ja regionaalplaneerimise ekspert, TÜ RAKE
Tiit Oidjärv -	riigi strateegilise planeerimise ekspert, E&Y Eesti OÜ
Ave Matsin -	kultuurivaldkonna ekspert, Tartu Ülikooli Viljandi Kolledzh
Garri Raagmaa -	majandusvaldkonna ja regionaalvaldkonna ekspert, Tartu Ülikooli Pärnu Kolledzh
Anto Aasa -	ruumiandmete ekspert, Tartu Ülikooli geograafia osakond
Antti Roose -	kestliku arengu ja kliimapoliitika ekspert, Tartu Regiooni Energiaagentuur
Kaie Enno -	ruumiloome ekspert, arhitekt-planeerija, Narva Linnavalitsus
Dago Antov -	liikuvusekspert, TalTech
Kaja Kilk -	koostöö- ja kaasamiseekspert, Callisto Public Relations OÜ
Annika Mändla -	kommunikatsiooniekspert, Callisto Public Relations OÜ

Sissejuhatus

Üleriigilise planeeringu “Eesti 2050” lähteseisukohad ja mõjude hindamise programm on tegevuskava Vabariigi Valitsuse poolt 05.01.2023 algatatud¹ planeeringu koostamiseks. Lähteseisukohad aitavad luua planeeringu koostaja ja planeerimisprotsessis osalejate jaoks ühise arusaama sellest, miks üleriigilist planeeringut koostatakse ja kuidas seda tehakse.

Planeeringu lähtekohaks on arusaam, et ruum on väärtus, mida tuleb hoida ja kehtlikult kasutada. Üleriigilise planeeringu eesmärk on määrata kindlaks Eesti ruumiline struktuur, ruumikasutus ning ajakohased ruumilise arengu põhimõtted, suunised ja suundumused aastani 2050. Üleriigiline planeering on Eesti pikaajalise strateegia “Eesti 2035” ruumivaade. Planeering koostatakse kogu Eesti riigi territooriumi ja mereala majandusvööndi kohta. Lahenduse väljatöötamisega käsikäes läbi viidava mõjude hindamise raames kirjeldatakse viise planeeringu positiivsete mõjude võimendamiseks ja negatiivsete mõjude ennetamiseks või leevendamiseks. Samuti töötatakse välja planeeringu elluviimise ja Eesti ruumilise arengu seiremõõdikud (eraldiseisva uuringu käigus, vt ptk 4.4).

Lähteseisukohtade koostamise raames kaardistati temaatiliste töökoosolekute ja MIRO veebitahvli abil valitsusasutuste ootused ja sisendid planeeringule. Samuti koondati omavalitsuste esindajate, ettevõtjate, arendusorganisatsioonide ja kogukonna esindajate ootused planeeringu teemade, täpsusastme ja elluviimise osas piirkondlike arutelude käigus, mis toimusid septembris 2023 Paldiskis, Tartus, Jõhvis, Pärnus ja Tallinnas. Oktoobris oodatakse lähteseisukohtadele ja mõjude hindamise programmile ettepanekuid valitsusasutustelt, novembris dokumenti täiendatakse ning detsembris tutvustatakse kõigile huvilistele.

Lähteseisukohtades on selgitatud planeeringu olemust (ptk 1), kirjeldatud üleriigilise planeeringu koostamisel järgitavaid põhimõtteid (ptk 2), käsitletavaid teemasid (ptk 3) ning planeeringu koostamise ja mõjude hindamise metoodikat ning ajakava (ptk 4). Ptk 3 kajastuvates teemapeatükkides (ptk 3.2.1 - 3.2.7) on toodud ülevaade senistest trendidest tuginedes alusuuringule², peamine väljakutse üleriigilise planeeringu koostamisel ja ülesanded, mida üleriigiline planeering peab lahendama. Kirjeldatud on ka planeeringu elluviimist (ptk 5). Lähteseisukohtade ja mõjude hindamise programmi dokumendi juurde kuulub ka kaardirakendus <https://hendrikson.ee/maps/YRP-2050/>.

Laiapõhjaline mõjude hindamine on tasakaalustatud planeeringulahenduse väljatöötamise lahutamatu osa. Käesolev dokument täidab ka KeHJS mõistes keskkonnamõju strateegilise hindamise (edaspidi KSH) programmi eesmärgi, samuti on aluseks planeerimisseadusest lähtuvale asjakohaste sotsiaalsete, majanduslike, kultuuriliste ja looduskeskkonnale avalduvate mõjude hindamisele. Mõjude hindamist käsitletakse planeeringu koostamisel tervikliku protsessina, kus asjakohaste mõjude hindamise raames viiakse läbi ka keskkonnamõju strateegiline hindamine.

Dokument on koostatud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi ruumilise planeerimise osakonna ja Hendrikson DGE poolt moodustatud eksperdirühma koostöös.

Planeerimisprotsessi ja sellega seotud dokumentidega on võimalik jooksvalt tutvuda üleriigilise planeeringu kodulehel aadressil yrp2050.ee.

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/310012023001>

² Trendide ruumilise mõju analüüs. TÜ RAKE 2023., <https://www.fin.ee/en/media/8940/download>

1. Mis on üleriigiline planeering ja miks seda vaja on?

Planeeringu olemus ja seos riigi strateegiadokumentidega

Üleriigilise planeeringu eesmärgiks on luua ruumilised eeldused riigi kestlikuks arenguks ja kvaliteetseks elukeskkonnaks kõikjal Eestis. Kvaliteetsete teenuste ja tasuvate töökohtade kättesaadavus võib ajalises mõõtnes piirkonniti erineda, kuid head ühendused võimaldavad inimväärset elu igas Eesti paigas. Planeering koondab kokku riigi ruumilise arengu vajadused ja seab paika pikaajalise ruumilise visiooni ning selle saavutamiseks vajalikud eesmärgid. Selline strateegiline ruumilise arengu plaan aitab kiiresti muutuvates oludes silmas pidada suurt pilti ja mõtestada otsuste ruumimõjusid.

Üleriigiline planeering annab ruumilise väljundi ajakohastes arengukavades sõnastatud kestlikele eesmärkidele³, moodustades ühtse süsteemse terviku. Muuhulgas leevendab planeering arengukavade "ruumipimedust", st ruumilise mõõtmega mitteametust, tuues esile erinevate valdkondade ruumilise koostoime ja kasvatades ruumiteadlikkust. Ühtlasi on planeering järgmise perioodi riigi tasandi arengukavade koostamise aluseks. Nii on üleriigiline planeering ainus riigi tasandi strateegiadokument, mis suunab eri elualade arengut ruumis tervikuna, olles ühtlasi riigi arengustrateegia "Eesti 2035" ruumivaade. Arengukavade kaudu on üleriigiline planeering seotud ka riigi eelarvega⁴.

Riigi arengustrateegiale "Eesti 2035" tuginedes on üleriigilise planeeringu fookuseks kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond ning kestlik areng. Lähtekohaks on arengustrateegias ruumi arengule seatud eesmärk: „Planeerime ja uuendame ruumi terviklikult ja kvaliteetselt ning ühiskonna vajaduste, rahvastiku muutuste, tervise ja keskkonnanahoiuga arvestavalt“. "Eesti 2035" arenguvajadused kujundavad aluse, mille põhjalt tuleb planeeringulahenduse koostamisel läbi strateegiliste valikute (vt ka ptk 4.3.) jõuda Eesti pikaajalise ruumilise arengu visiooni ja eesmärkideni.

Lisaks strateegiale "Eesti 2035" ja valdkondlikele arengukavadele on üleriigilise planeeringu sisenditeks õigusaktid, rahvusvahelised kokkulepped (nt ÜRO säästva arengu eesmärgid) ja planeerimise üldised põhimõtted, mida on kajastatud ptk 2 (vt joonis 1.1).

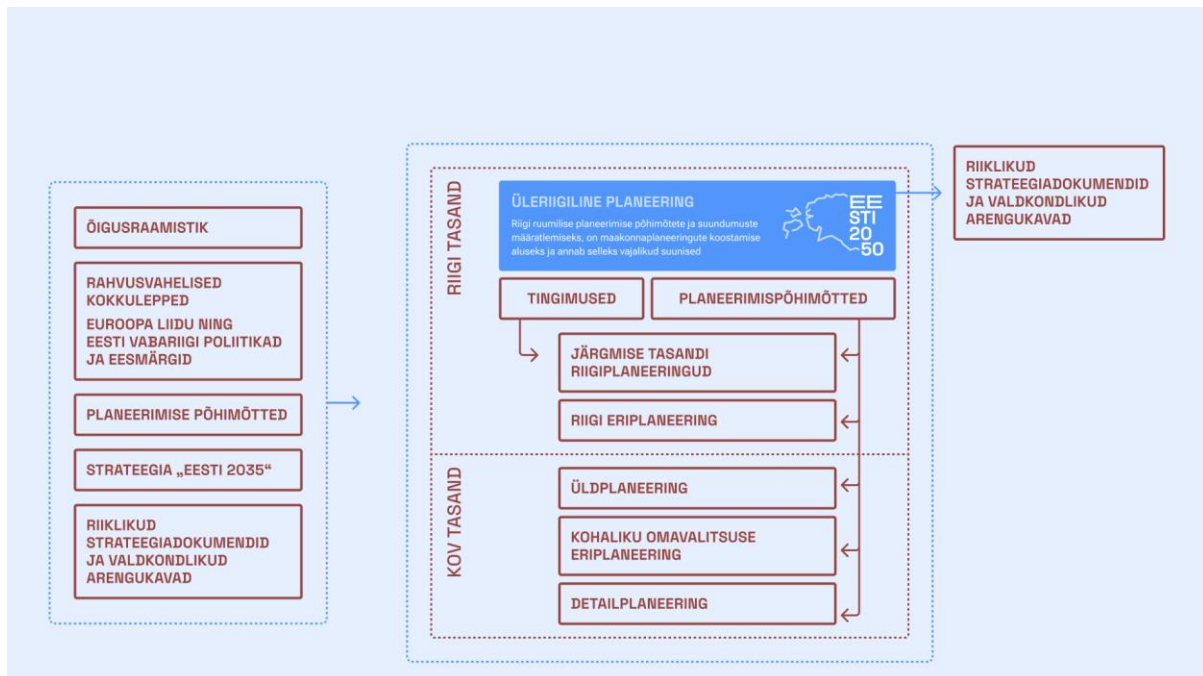
³ vt Lisa 1. Ülevaade riigi tasandi arengudokumentidest üleriigilise planeeringu teemade lõikes

⁴ Riigieelarve seaduse mõistes ei ole üleriigiline planeering strateegiline arengudokument. Kuna aga planeering annab ruumivaate arengustrateegiale "Eesti 2035", on see aluseks koostatavatele arengukavadele ja tegevusprogrammidele.

Üleriigiline planeering on kontseptuaalse iseloomuga strateegiline arengudokument, mis määratleb Eesti riigi ruumilise arengu suundumused. Planeeringulahendus keskendub **erinevate elualade ruumilist toimimist toetavate võrgustike kujundamisele ja koostoimimise võimaluste otsimisele**. Planeeringuga ei määrata üksikobjektide täpseid asukohti, kuid eeldatavalt kajastatakse riiklikult oluliste võrgustike, keskuskohtade ja sõlmpunktide põhimõttelist paiknemist.

Üleriigiline planeering seab planeerimispõhimõtted kõikidele planeeringuliikidele (sh kohaliku tasandi planeeringutele) ning suunised ja tingimused järgnevatele riigi tasandi planeeringutele. Planeering on aluseks riigi tasandil langetatavatele ruumiotsustele ja läbi seatavate põhimõtete toeks ka kohaliku tasandi planeeringutele. Üleriigilise planeeringuga seatavad põhimõtted aitavad põhjendada kohaliku tasandi ruumiotsuseid, täiendades kohapõhist olukorda laiemas kontekstiga (vt joonis 1.1).

Joonis 1.1 Üleriigilise planeeringu sisendid ja väljundid.

Üleriigilise planeeringu koostamise lähtekoht on ruumi väärtustamine. See on ühiskonna praeguses arenguetapis märgilise tähendusega. Kliimakriisi ja pingestunud julgeolekuolukorra valguses on teravnunud ruumikonkurents – ristuvad huvid ruumi kasutamisele nii konkreetsetes asukohtades kui ka vastanduvad elualade ruumivõrgustike (vt pkt 2.1) mõjud. Kuigi Eesti on võrreldes enamike Euroopa riikidega hõredalt asustatud, on Eesti maa-ala väärtuslik ressurss, mille kasutamisel võistlevad erinevad huvid. **Üleriigiline planeering seab ruumi kasutamise prioriteedid lähtuvalt riiklikest huvidest.** Kliimapolitika hakkab senisest jõulisemalt ja olulisemana suunama maapoliitikat. Samuti tuleb jälgida ruumiliste protsesside ajalist telge, nende hüppelist kiirenemist (või ka aeglustumist, suunamuutust). **Üleriigiline planeering selgitab lahti olulised ruumiga seotud nähtused ja täpsustab planeerimisega seotud mõisteid.**

Üleriigilises planeeringus määratakse Eesti asustuse arengu põhialused. Asustuste arenguga ja asustustrigiga on seotud nii teenustevõrk, liikuvus, tehnilise taristu arendamine, loodusressursside kasutamine kui ka inimtegevusega kaasnev keskkonkakoormus. Asustuse arengusuundadest lähtuvalt antakse suunised valdkondade ruumiliste võrgustike kujundamiseks ja nende omavaheliseks nutikaks kombineerimiseks, otsides positiivseid koosmõjusid ja sünergiat.

Üleriigiline planeering kajastab Eesti positsiooni rahvusvahelises konkurents. Planeeringus mõtestatakse lahti rahvusvaheliste kokkulepete ruumimõjud. Planeeringuga toetatakse Eesti arengueeliseid keskendudes kvaliteetsele elukeskkonnale kui ekspordiartiklile ning püütakse leevendada kitsaskohti (vt ptk 3.1), samuti määratakse rahvusvaheliste ühenduste vajadus ja üldised ruumilised põhimõtted.

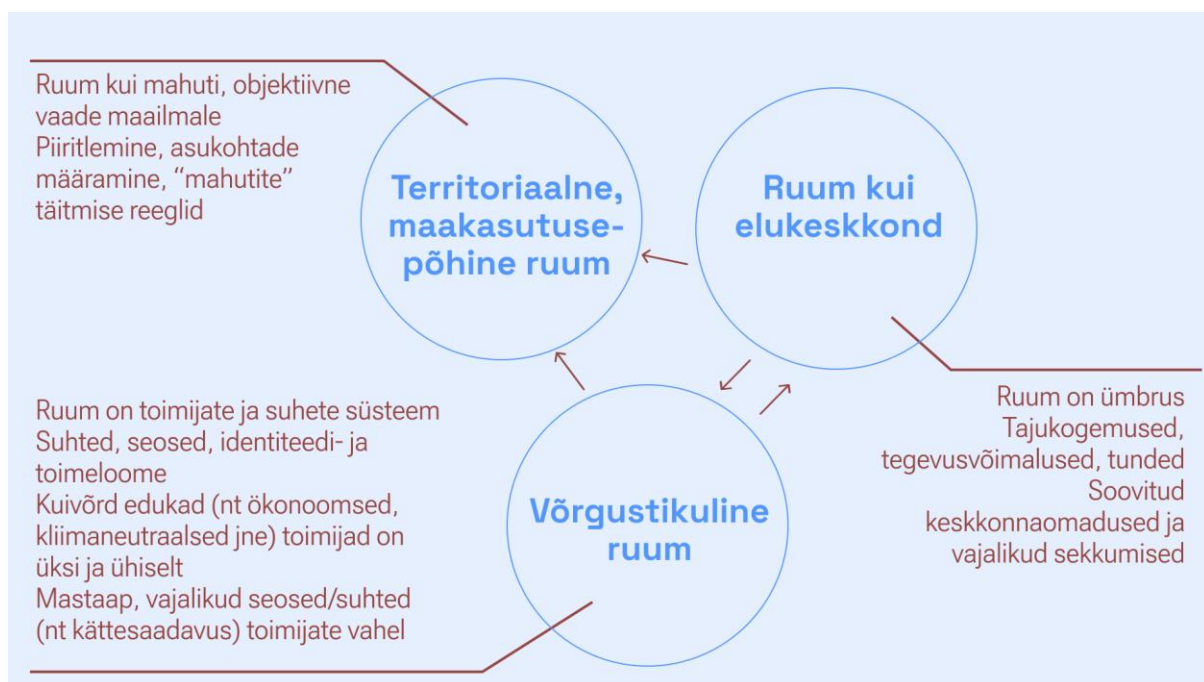
Üleriigiline planeering arvestab kehtiva Eesti mereala planeeringuga ja Pärnu ja Hiiu maakondadega piirnevate merealade planeeringuga. Juhul, kui planeeringuprotsessi raames ilmneb vajadus mereala planeeringus sätestatu uuendamiseks, kaalutakse suuniste ja tingimuste uuendamist käesoleva planeeringu raames või uue teema- või osaplaneeringu näol. Mereala planeeringu suuniste ja tingimuste uuendamisel tuleb läbi viia nõuetekohane mõjude hindamine ka mereala osas.

2. Millised põhimõtteid üleriigilist planeeringut koostades järgitakse?

2.1 Mitmevaateline ruumikäsitlus

Planeerimisseaduse järgi hõlmatakse planeerimisel nii maa- kui ka veeala, õhuruumi ja maapöue (§ 2 lg 1). Varasemalt on planeeringute koostamisel enamasti lähtutud nn territoriaalsest ehk maakasutuse põhisest käsitlusest, milles ruumi nähakse eelkõige 2-dimensioonilise mahutina. Tänapäevane ruumilise planeerimise ja ruumiloome praktika on pigem võrgustiku-põhine, lähtudes nähtuste omavahelistest süsteemsetest suhetest ruumi kasutamisel. Samme võrgustiku-põhise lähenemise poole astuti juba aastal 1983. a Torremolinoses sõlmitud [Euroopa ruumilise/regionaalse planeerimise hartas](#). Lisaks on ruumi mõtestamisel esiplaanile tõusnud kvaliteetse elukeskkonna vaade, mida rõhutab muuhulgas 2018. Davosis kinnitatud [Euroopa kõrgetasemelise ehituskultuuri deklaratsioon](#) (vt pikemalt Lisa 5. Ülevaade ruumi mõiste käsitluse muutustest). Planeeringulahenduse koostamisel tuleb silmas pidada kõiki eelkirjeldatud ruumivaateid.

Joonis 2.1 Erinevad vaated ruumile.

REGIONAAL- JA
PÖLLUMAJANDUSMINISTEERIUM

Üleriigilises planeeringus tervikliku ruumivisiooni ja ruumilise arengu suundumuste, põhimõtete ning tingimuste väljatöötamisel tuleb:

- 1) mõista, et erinevad ruumikäsitlused rõhutavad sageli erinevaid tasakaalustamist vajavaid tahke, mis võivad, aga ei pruugi olla vastuolus;**
- 2) kooskõlaliselt läbi mõelda nii territoriaalse ruumi, elukeskkonna ruumi kui ka võrgustikulise ruumi käsitlused;**
- 3) Strateegiliselt kavandatud laiapõhjalise planeerimisprotsessi kavandamisel silmas pidada nii võrgustikulise ruumi vajadusi ja võimalusi kui ka kvaliteetse elukeskkonna väärtusi ning kujundada nende alusel territoriaalne ruum.**

2.2 Elukeskkonna parendamine ja kvaliteetne ruum

Planeerimisseaduses toodud elukeskkonna parendamise põhimõtte järgi tuleb üleriigilise planeeringuga luua üldised, riigi tasandil toimivad eeldused kasutajasõbraliku ning turvalise elukeskkonna ja kogukondlike väärtusi kandva ruumilise struktuuri olemasoluks ja säilitamiseks ning esteetilise miljöö arenguks, säilitades olemasolevaid väärtusi (§ 8). Ruumiotsuste tegemisel tuleb järgida kvaliteetse ruumiloome põhimõtteid.

Kvaliteetne ruum tähendab mitmekesist, funktsionaalset, kohaväärtuspõhist, kõigile ühiskonnagruppidele võrdseid võimalusi pakkuvat, ligipääsetavat ning pärandit ja looduse elurikkust hoidvat turvalist keskkonda (vt ka ptk 3.2.3.1). Kõigi ruumile mõju avaldavate tegevuste ja otsuste puhul tuleb arvestada loodava keskkonna kvaliteeti. Nii maakasutuse suunamine kui ka ehitatud keskkond peavad toetama eri elanike rühmade vahelist sidusust, vähendades ruumilist segregatsiooni ning soodustades ligipääsetavust ja erineva sotsiaalse taustaga inimeste omavahelist suhtlust.

2.3 Kestlik maa- ja ruumikasutus

Elukeskkonna parendamisel ja ka kogu planeeringulahenduse kujundamisel on võtmeteemaks kestlik areng - pikaajaline elujõulisus, mille saavutamiseks suunatakse ühiskonna arengut ja inimeste elukvaliteeti kooskõlas loodusvarade ja keskkonna talumisvõimega. Kestliku lähenemise abil saavutatakse tasakaal sotsiaal-, majandus- ja kultuuri- ja keskkonnavaldkonna vahel ning tagatakse täisväärtuslik ühiskonnaelu praeguste ja järeltulevate põlvete jaoks. Kestlik areng tuleb läbi ruumilise planeerimise tagada nii liikuvuses, ühendustes, turvalisuses, loodus- ja ehitatud keskkonnas, kui ka majandusmudelites. Kestlik arengumuster peab looma elamisväärse keskkonna üle Eesti (vt ka ptk 3.2.3.1).

Kestlikku arengut rõhutab planeerimisseaduses toodud otstarbeka, mõistliku ja säästliku maakasutuse põhimõte (§ 12). Üleriigiline planeering soodustab varem kasutuses olnud või alakasutatud alade otstarbekamat kasutamist. Asutuse planeerimisel käsitletakse tasakaalustatult ehitatud keskkonda ja looduskeskkonda, arvestades keskkonnast ning asukohast tulenevaid asjaolusid. Planeeringulahenduse kujundamisel eelistatakse keskkonnasäästlikke ja energiatõhusaid lahendusi ning soodustatakse taastuvenergia kasutamist.

Üleriigilise planeeringu aluspõhimõte on, et ruum on väärtus, mida tuleb hoida ja mõistlikult kasutada. Eesti hõredast asustusest hoolimata on ka meil piiranguteta ruumi vähe ja paljudes valdkondades (nt väärtuslikud põllumajandusmaad ja taastuveneergetika arendamine), esineb nn ruumikonkurents – soov kasutada sama ruumi erinevateks otstarveteks. Planeeringulahenduse väljatöötamisel tuleb otsida võimalusi ruumi sünergiliseks kooskasutuseks,

Kestliku arengu eesmärkidest lähtub ka ringmajandus kui majandusmudel, mis seab esikohale ressursside jätkusuutliku kasutamise ning mille eesmärk on siduda majanduskasv lahti taastumatu toorme kasutamisest. Ringmajanduse põhimõte on, et kogu ringlusesse toodud ressursi peab kasutama nutikalt ja vajaduspõhiselt võimalikult suure ühiskondliku, sotsiaalse ja majandusliku väärtusega⁴. Üleriigilise planeeringu lahendus soosib ringmajanduse, sh ruumiringluse jõudsat levikut (vt ptk 3.2.3.6, 3.2.4.4)

2.4 Kliimamõjude vähendamine ja kliimamuutustega kohanemine

Euroopa kliimaseadusega on Euroopa Liit seadnud kõrged eesmärgid: vähendada süsihappegaasi heitkoguseid 2030. aastaks vähemalt 45%⁴ võrreldes 1990. aasta tasemega ja saavutada kliimaneutraalsus 2050. aastaks. Eesti on täiendavalt seadnud eesmärgiks, et 2030.aastaks tuleb katta kogu elektrivajadus taastuva energiaga. Ruumilisel planeerimisel ja ehitatud keskkonna kliimatundlikul kujundamisel on eesmärkide saavutamisel võtmeroll. Kliimamuutuste mõjude vähendamiseks tuleb vähendada kasvuhoonegaaside heidet ja võtta omaks kliimakerksuse (*climate resilience*) põhimõtted ning ennetus-, kohanemis- ja ruumi kohandamisvõtted vältimatute kliimarisikide avaldumisel ja nende tagajärgedega toimetulekuks (vt ptk 3.2.1).

Kliimaneutraalsuse saavutamiseks, ringmajanduse soodustamiseks ja loodusliku maa väärtustamiseks on Euroopa Komisjon vastu võtnud [EL mullastrateegia 2030. aastaks](#) ja seadnud eesmärgiks 2050. aastaks maa netohõive puudumise (seni kasutamata maa arendusteks mitte kasutamise). Suurenev maa inimkasutuseks hõivamise trend avaldab survet bioloogilisele mitmekesisusele, hävitab-elupaiku ja põhjustab kliimarisikide teravnemist ning maakasutusliku süsinikubilansi halvenemist ja maastiku killustamist. Euroopa keskkonnaagentuuri andmetel on alates 1950ndatest Euroopa linnade poolt aktiivses inimkasutuses oleva maa osatähtsus tõusnud 78%, samal ajal kui elanikkond on kokku tõusnud vaid 33%. Eestis suurenes kliimaaruandluse kohaselt perioodil 1989-2018 asustusala pindala 4,6% võrra, samal ajal kui rahvaarv vähenes 15,7%. Territoriaalselt oli suurenemine ligikaudu 150 km², mis on ligikaudu võrdne Tallinna linna pindalaga. Asustusala laienemine (OECD (2022) satelliidiandmetele tuginevalt) Eestis väljendab jätkusuutmatut hajusat maakasutust.

2.5 Julgeoleku kindlustamine ja turvalisuse tagamine

Julgeolekupoliitika aluspõhimõtted on Põhiseaduses: kindlustada Eesti Vabariigi iseseisvus ja sõltumatus, eesti rahvuse, keele ja kultuuri kestmise, territoriaalne terviklikkus, põhiseaduslik kord, elanikkonna turvalisus ja ühiskonna toimimine. Eesti julgeolekupoliitika lähtub avarast julgeolekukäsitusest, võttes arvesse kõiki riigi julgeolekut mõjutavaid suundumusi ja tegureid. Julgeolekut tuleb üleriigilises planeeringus käsitleda sarnaselt keskkonnakaitses levinud ettevaatusprintsibiiga⁵, seades julgeoleku tagamise põhimõtted teemakäsitluste lähtealusteks (vt ka ptk 3.2.2.1).

Turvalisus tähendab stabiilset elukeskkonda, milles inimene tunneb ennast kaitstult, aitab ise selle kujundamisele kaasa ja kus on tagatud tema heaolu, ohutus ja kindlustatus. Turvalisus on samuti horisontaalne teema, millega tuleb arvestada üleriigilise planeeringu lahenduse kujundamisel (vt ka ptk 3.2.2.2).

2.6 Piirkonniti kahanev ja pikas perspektiivis kasvada võiv rahvaarv

Üleriigilise planeeringu koostamisel peab arvestama vastandlike rahvastikuprotsessidega. Statistikaameti koostatud prognoosi järgi kahaneb Ida-Virumaal, Järvamaal, Valgamaal ja Jõgevamaal elanike arv aastaks 2045 üle 30%. Samas kasvas Statistikaameti andmetel Eesti kogurahvastik 2022.a 2,6% võrra ja see toimus põhiliselt ukrainlaste sisserände arvelt. Viimaste aastakümnete sündimus- ja rändeprotsesside jätkumisel rahvaarvu vähenemine jätkub. Sisserändega seotud hoiakute muutumisel ning kliima- ja julgeolekuolukordadest tulenevalt võib toimuda sisserände hoogustumine, mis tooks kaasa rahvaarvu kasvu (vt ka ptk 3.2.3.1).

2.7 Rahvusvaheline konkurentsivõime

Üleriigilise planeeringu üheks läbivaks põhimõtteks on Eesti positsiooni parandamine rahvusvahelises konkurentsivõimes. Eesti oli aastal 2022 rahvusvahelise konkurentsivõime osas 63 riigi hulgas 22. kohal⁸. Indeksist mõõdetakse majanduse seisundit, valitsuse tõhusust, äritegevuse efektiivsust ja infrastruktuuri. Oluliselt keskmisest kõrgemal on valitsuse tõhususe näitaja, keskmisel tasandil on infrastruktuur (mille raames oluliselt keskmiselt madalam teaduslik infrastruktuur; keskmisel tasemel on tervishoid ja keskkond). Konkurentsivõimet mõjutab maakasutus ja ressursitõhusus. Planeeringuliselt on olulised ka rahvusvahelised taristu- ja liikuvusühendused. Aina olulisemaks ekspordiartiklaks muutub kvaliteetne elukeskkond, mis aitab ettevõtetel siia meelitada ka tippspetsialiste (vt ka ptk 3.2.3). Nii elu- kui ettevõtluskeskkonna kontekstis on konkurents teravnenu

⁵ Ettevaatusprintsip kui otsuste tegemist suunav doktriin nõuab keskkonnamõjude üleüldist vähendamist ja ennetamist olenemata tõenditest otsese ohu olemasolu kohta. H.Veinla doktoriväitekirj "Ettevaatusprintsip keskkonnaõiguses". Tartu Ülikool, 2004. <https://dSPACE.ut.ee/handle/10062/1079>

Euroopa suurlinnade vahel, mistõttu Tallinna linnaregiooni konkurentsivõime tugevdamine vajab üleriigilises planeeringus eritähelepanu.

2.8 Avalikkuse kaasamine ja teavitamine

Ruumiline planeerimine, sh üleriigilise planeeringu koostamine on planeerimisseaduse järgi (§ 9) avalik. Igaühel on õigus osaleda planeerimismenetluses ja selle ajal avaldada arvamust planeeringu kohta. Planeeringu koostamisest teavitatakse avalikkust ja sellesse kaasatakse kõiki huvilisi. Planeeringu koostamisse kaasatakse osapooli (vt lisa 4), kasutades erinevaid kaasamisviise, muuhulgas korraldatakse avalikke väljapanekuid ja arutelusid. Ajakohast infot üleriigilise planeeringu koostamise protsessist saab [üleriigilise planeeringu kodulehelt](#), kust on leitav ka uudiskirja tellimise võimalus. Planeeringulahenduse väljatöötamise koosloome protsessi on kirjeldatud ptk 4.1.

2.9 Huvide tasakaalustamine ja lõimimine

Üleriigiline planeering lähtub riiklikest huvidest (PlanS § 10 lg 2). Planeeringu koostamise käigus otsitakse võimalusi ja lepitakse kokku põhimõtted kohalike huvide ja vajadustega arvestamiseks. Planeeringu koostamisel peetakse läbivalt silmas vajadust tasakaalustada erinevaid huve, sealhulgas avalikke huve ja väärtusi, kaaluda neid vastavalt planeerimise põhimõtetele ja planeeringu eesmärkidele ning lõimida need planeeringulahendusse.

2.10 Teabe piisavus ja teemade omavaheline seostatus

Üleriigilise planeeringu koostamisel võetakse arvesse asjakohased ruumilist arengut mõjutavad strateegilised arengudokumendid tuginedes planeerimisseaduse § 11. Eelkõige toetatakse rahvusvahelistele kokkulepetele, sh riigi võetud kohustustele (eesmärkidele), riigi arengustrateegiale Eesti 2035 ja valdkondade arengu- ning tegevuskavadele.

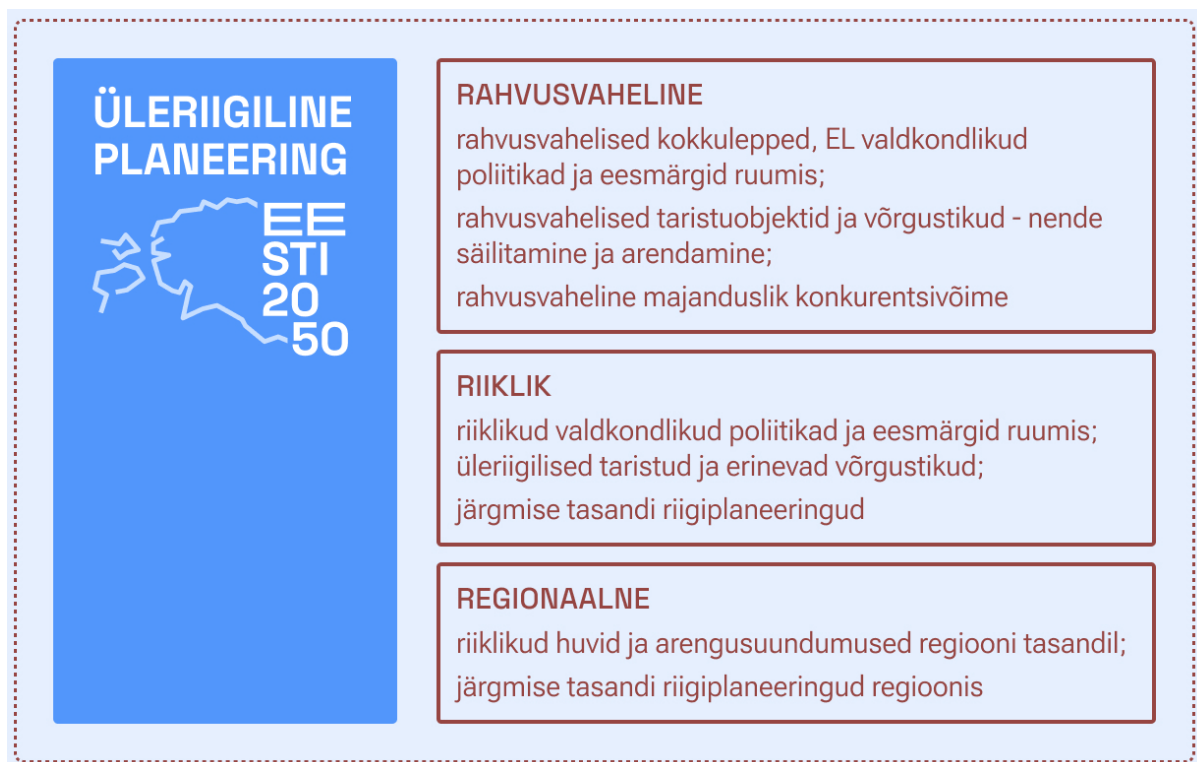
Planeeringu koostamise käigus kogutud teave säilitatakse ja see on kättesaadav [üleriigilise planeeringu kodulehelt](#).

Üleriigilise planeeringu tasakaalustatud ruumiline terviklahendus saab sündida vaid erinevate teemade vaheliste seoste ühise läbimõtlemise teel (vt ka ptk 2.1).

2.11 Planeerimise ruumitasandid

Üleriigilise planeeringu koostamisel lähtutakse kolmest ruumitasandist: 1) rahvusvaheline; 2) riiklik ja 3) regionaalne/piirkondlik tasand.

Joonis 2.3 Üleriigilise planeeringu ruumitasandid.

Rahvusvaheline tasand lähtub rahvusvahelistest kokkulepetest, millega Eesti on liitunud (nt ÜRO säästliku arengu tegevuskavast), Euroopa Liidu õigusest, samaaegselt rõhutades ja leides kasutusviise Eesti eelistele rahvusvahelises konkurentsivõimes. Oluline on lähtumine Eesti ruumistruktuurist ja ruumilisest eripärast, neid väärtustades, kuid läbi nende ka liikmesriikide üleseid suunised kohaldades ja ruumi "tõlkides". Näiteks vajab Eesti ruumistruktuuriga seostamist väljatöötamisel olev [Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus looduse taastamise kohta](#). Samavõrra olulised on rahvusvahelised taristuvõrgustikud, mille säilitamiseks ja arendamiseks annab üleriigiline planeering üldised põhimõtted ja majandusliku konkurentsivõime toetamine.

Riiklik tasand väljendab riigi planeerimishuvisid ja ootusi ruumikasutusele läbi arengustrateegia "Eesti 2035" jt valdkondlike arengukavade. Peamine rõhk on üleriigilistel eluvaldkondade ruumi loovatel ja kasutataval võrgustikel ning nende kokkupuutepunktidel. Riigi ruumilise arengu tervikvaatest seatakse prioriteedid ja koostoimimise põhimõtted konkureerivatele ruumikasutustele. Riigi tasand on üleriigilise planeeringu peamine väljund.

Regionaalse või piirkondliku käsitluse eesmärk üleriigilises planeeringus on tagada riigi huvide ja piirkondlike huvide seotus ning vastastikune võimestamine. Planeering täpsustab riigi huve teemade

või piirkondade lõikes, sidudes need ka kohalike huvidega. Üleriigilises planeeringus välja töötatav Eesti ruumilise arengu visioon ja selle elluviimiseks vajalike suundumuste määratlemine peavad arvestama Eesti piirkondade eripäradega. Eesmärk on toetada piirkondlikke väärtusi ning kasutada erisusi Eesti kui terviku kestliku arengu edendamiseks. Osade planeeringu teemade lõikes on vajalik koostada täpsemad riigi tasandi planeeringud, samuti vajavad täpsemat käsitlemist pealinnaregiooni ja teiste suuremate linnade keskuslinna ja lähiümbruse ruumilised seosed (vt ptk 3.4). Üleriigilise planeeringu koostamise raames on vajalik üle mõelda ka Eesti regionaalne jaotus, arvestades Regionaal- ja põllumajandusministeeriumi eestvedamisel ellu viidavate ja OECD poolt konsulteeritavate Lõuna- ja Kesk-Eesti koostööpiirkondade pilootprojektide tulemustega (vt <https://www.agri.ee/regionaalareng-planeeringud/kohalikud-omavalitsused/regionaalhaldus#ulevaade-projektist>).

3. Milliseid teemasid üleriigilises planeeringus käsitletakse ja milliseid ülesandeid lahendatakse?

3.1 Eesti Euroopas

3.1.1 Euroopa kontekst

Üleriigilise planeeringuga luuakse Eesti ruumilise arengu visioon, mille alusel kohaldatakse direktiive ja muid rahvusvahelisi raamdokumente Eesti oludega. Planeeringule toetudes saab erinevaid toetusrahaseid kasutada ruumilise arengu strateegiliste eesmärkidega kooskõllaliselt.

Eesti on Euroopa Liidu ja NATO piiririik Läänemere regioonis, mistõttu ja iseäranis seoses Venemaa ja Ukraina sõjaga on **julgeolekuolukord** pingestunud. Piirnemine Venemaaga on tõstnud geo- ja julgeolekupoliitika juhtteemaks Euroopa kontekstis, mille valguses sõlmitakse mitmeid ruumilist arengut mõjutavaid kokkuleppeid. Venemaa fossiilkütustest sõltuvuse kiireks lõpetamiseks ja rohepöörde hoogustamiseks on vastu võetud [kava "REPowerEU"](#), mis annab suunise taastuvenergeetika kiiremaks kasutuselevõtuks. Euroopa Parlament on juulis 2023 [otsustanud suurendada Euroopa Liidus laskemoona ja mürskude tootmist](#), mis võib kaasa tuua vajaduse kaaluda tootmisvõimalusi Eestis.

Eesti moodustab maailmamajandusest vaid 0,04% ning riigi sisemajanduse tarbimisvõime on väiksusest tulenevalt pigem tagasihoidlik⁶. Seetõttu on **Eesti majandus** tugevalt sõltuv meie sihtturgude majandusolukorrast ning Eesti ettevõtete rahvusvahelisest konkurentsivõimest. Riigi olulisemad väliskaubanduspartnerid on Soome, Läti, Leedu, Rootsi ja Saksamaa⁷. Rahalises mahus on riigi peamised ekspordi- ja impordiartiklid elektrienergia, kommunikatsiooni- ja sideseadmed, rafineeritud naftatooted, õlid jm tooted kivisöetõrvast ja sõidua autod⁸. Samas moodustab võrdluses muude riikidega pigem suure osa ekspordist teenuste ekspord. Väiksus ja avatus muudavad Eesti majanduse välismõjudele tundlikuks. EL COVID-19 pandeemiast taastamiseks määratud 800 miljardi euro suurune rahastusvahend [NextGenerationEU](#) abil tuleb luua senisest rohelisem, digitaalsem ja vastupidavam majanduskeskkond. [Õiglase ülemineku mehhanism](#) on oluliseks abivahendiks Ida-

⁶ Eesti rahvusvaheline konkurentsivõime 2022. AASTARAAMAT

⁷ <https://valiskaubandus.stat.ee/profile/country/ee/>

⁸ <https://data.stat.ee/profile/country/ee/>

Virumaa kui kõige enam muutustest mõjutatud piirkonna üleminekuks kliimaneutraalsele majandusele.

[Euroopa roheline kokkulepe](#), siht muuta Euroopa esimeseks kliimaneutraalseks maailmajaoks, mõjutab otseselt Eesti energia-, transpordi- ja maksupoliitikat. Eesti on seadnud **energeetikavaldkonnas** kõrged eesmärgid (vt ptk 2.4), maakasutusmustreid muudab taastuva hajaenergeetika levik. **Raudteevedude** kogumaht on Eestis pikaajaliselt pigem langustrendis, mida on mõjutanud nii suurest osast Euroopa riikidest erinev rööpmelaius kui ka kaubavahetuse vähenemine Venemaaga. Liiklussagedus riigimaanteedel⁹ on aastate jooksul kasvanud ning **Eesti teedevõrk** võrdluses elanike arvuga on võrreldes muude riikidega pigem tihe¹⁰. Samas on Eestis teedevõrgu tiheduses suured piirkondlikud erinevused. Mereriigina on Eesti jaoks oluline rahvusvaheliste sadamate võrgustik. **Kaubavedu meritsi** (lastimine ja lossimine sadamates) on võrreldes ligikaudu kümne aasta taguse ajaga kogumahtudes väiksem¹¹. Pikemas perspektiivis mõjutavad Eesti transpordivaldkonda oluliselt Ida-Lääne-suunalise transiittranspordi mahu muutused.

Eesti maksutulude suhe SKPsse on suhteliselt tagasihoidlik. Eesti maksutulu oli 2022. aastal 32,8 % SKPst (EL keskmine 2021.a 40,6%). Väga vähe tulu saadakse omandimaksudest, sealhulgas korduvatest kinnisvaramaksudest, mis kuuluvad majanduskasvu kõige vähem kahjustavate maksude hulka. (2021. aastal 0,3 % ja 0,2 % SKPst, võrreldes ELi koondnäitajatega 2,2 % ja 1,1 %) Euroopa Komisjoni hinnangul seisab Eesti silmitsi haavatavusega, mis on seotud hinnapõhise konkurentsivõime halvenemisega, tingitult palga- ja hinnainflatsiooni erinevuse suurenemisest kaubanduspartnerite suhtes, ning eluasemehindade kiire kasvuga¹². Eesti maamaksud on madalad, mis loob eelduse maaressursi hoiustamiseks. Maaressursi, eriti maatulundusmaa **hoidmine süsinikusalvestuseks** oleks Eestis rahalises vääringus kulutõhusam võrrelduna Põhjala ja Kesk-Euroopaga, kus madala kasutusintensiivsusega väheväärtusliku maa hind on kümneid kordi kõrgem.

Sõltumata kõrgest linnastumisest on **Eesti asustustihedus** Euroopas üks madalamaid, ligikaudu 30 elanikku ruutkilomeetri kohta. Läti keskmine näitaja on võrreldavas suurusjärgus, samas on Skandinaavia riikides (va Taani) asustustihedus veelgi madalam (Soome 18 in/km², Rootsi 26 in/km²). Riigi rahvaarv on viimaste aastakümnete jooksul vähenenud, samal ajal kui mõned linnapiirkonnad (Tallinn, Tartu, Pärnu) on näinud pigem rahvaarvu aktiivset kasvu¹³. Sarnaselt muudele kõrge arengutasemega riikidele toimub ka Eestis rahvastiku vananemine.

Kui sisetulekute ebavõrdsus on Eestis lähedane euroala keskmisele, siis **varad** on Eestis võrreldes enamike teiste euroala riikidega ebavõrdselt jaotunud. Et Eestile on omane kõrge eluaseme omajate (vs üürijate) osakaal, siis moodustab suure osa leibkondade jaoks leibkonna varadest olulise osa eluaseme väärtus. Euroopa Liidu riikide hulgas on selle osakaal leibkonna varadest pigem väiksem.¹⁴ Euroopa rohelepe põhjal on Eesti koostanud [hoonete rekonstrueerimise pika-ajalise strateegia](#), mille eesmärgiks on enne 2000 aastat ehitatud hoonefondi terviklik rekonstrueerimine aastaks 2050. Strateegia näeb ette rekonstrueerimise süsteemi, mis aitab leevendada elamispindade omanikele kaasnevaid investeeringukulusid.

⁹ <https://www.transpordiamet.ee/liiklussageduse-statistika>

¹⁰ https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/work/road-2022/road-infrastructure-2022.pdf

¹¹ <https://www.stat.ee/et/uudised/reisiliiklus-sadamate-kaudu-eelmisel-aastal-elavnes-kaubavedu-vahenes>

¹² <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX%3A52023SC0606&qid=1686127911343>

¹³ <https://www.stat.ee/et/uudised/linnastumisest-valglinnastumisest-ja-vastulinnastumisest-kolme-viimase-rahvaloenduse-naitel>

¹⁴ https://haldus.eestipank.ee/sites/default/files/2023-05/ep_tm_2_2023_w.pdf

3.1.2 Kandvad teemad Euroopa riikide planeeringutes

ÜRO ülemaailmsete kestliku arengu eesmärkide rakendamine on Euroopa riikide üleriigilistes planeeringutes valdav teema. Euroopa riigid on kohustunud saavutama ÜRO 2030. aasta säästva arengu eesmärgid, kuid samas parandama inimeste elukvaliteeti. Enamus Euroopa riike on seadnud eesmärgiks luua jätkusuutlikud linnad ja piirkonnad, tagada kättesaadavad ja jätkusuutlikud transpordisüsteemid, edendada sotsiaalset kaasatust ja majanduskasvu ning võidelda samas kliimamuutuste vastu. Need eesmärgid ei pruugi olla samaaegselt teostavad, nii et nende kajastamine Euroopa riikide ruumiplaneeringutes ja strateegiates kipub tihti jääma deklaratiivseks.

Linnastumise ja ääremaastumise probleemide lahendamine on Euroopa riikide ruumilise arengu üks peamisi väljakutseid, sest linnades elab järjest rohkem inimesi ning vajatakse rohkem infrastruktuuri ja teenuseid. Ääremaaliste maapiirkondade elanikkond väheneb ja teenuste käigushoidmine on suhteliselt kulukam. Lisaks on ääremaa marginaliseerumine otsene oht Euroopa demokraatialle, võimendades sotsiaalmajandusliku lõhestumist ärakasutavaid populistlikke liikumisi. Samas on viimase 20-30 aasta rändetrendid nii mõneski riigis pöördunud, mistõttu nn joonlauaproгноosid ei kajasta enam reaalsust. Euroopa servaaladel tuleb arvestada ka üha kasvava mobiilsuse ja transregionaalsusega (inimestel mitu elukohta erinevates regioonides).

Euroopa riigid tunnistavad ühelt poolt linnaliste alade liigkasvu ning maaliste ja taanduvate tööstuspiirkondade kahanemisest tingitud probleeme ja rakendavad järgmisi meetmeid:

1. **Linnade ja maapiirkondade tasakaalustatud arendamise** eesmärk on vältida linna- ja ääremaapiirkondade vahelise elukvaliteedi lõhe, aga samas ka kinnisvarainflatsiooni kasvu. Selleks soodustavad riigid maapiirkondades taristu, nt. kiire interneti ja transpordiühenduste rajamist, väikese ja keskmise suurusega ettevõtete loomist ning toetavad kohalike omavalitsuste ja kogukonnateenuste osutamist.
2. **Linnade lähialade kaitsmine ruumi taluvust ületava arendussurve** eest hõlmab piiranguid uute elamute ja ärirajatiste ehitamisel linnade lähialadele. Sellised piirangud võivad hõlmata põllumajandusmaade ja metsamaade säilitamist, keskkonnakaitsemeetmeid ja eelnevaga põhjendatud ehituskeelde.
3. **Avalike teenuste kättesaadavuse tagamine:** tervishoid, haridus ja transport peavad olema kättesaadavad ka ääremaapiirkondades. Selleks investeerivad riigid infrastruktuuri ja toetavad teenuste osutamist ääremaal.
4. **Kohalike kogukondade kaasamine arenguprotsessidesse**, et tagada nende arvamuse kuulamine ja arvestamine: kohalike elanike tõhus kaasamine planeerimisprotsessidesse ja otsustamisse, kohalike algatuste toetamine ja kohalike ettevõtete soosimine hangetel.
5. **Töökohtade loomine ääremaapiirkondades** tagab kohalike elanike majandusliku heaolu ja aitab vältida ääremaastumist. Selleks võivad riigid soodustada ettevõtete loomist ääremaapiirkondades ja tagada tööhõive soodustamiseks vajaliku infrastruktuuri.

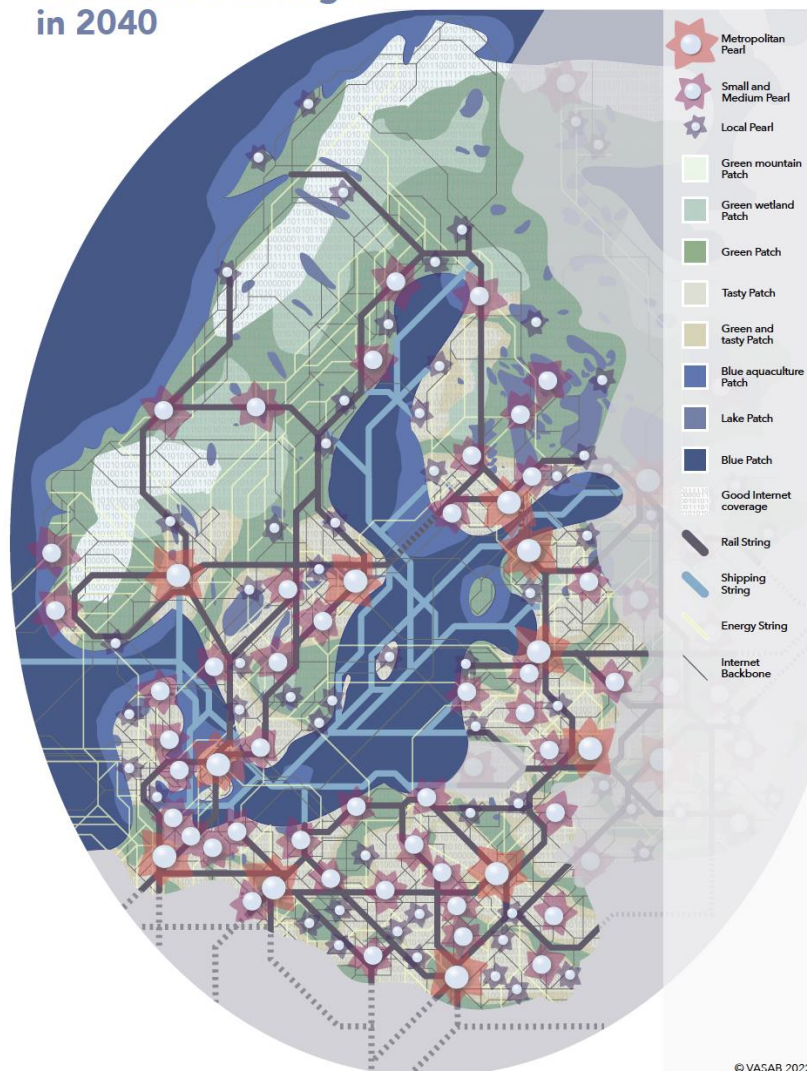
3.1.3 Läänemere regiooni ruumilise arengu visioon aastaks 2040

Enam kui 30 aastat on Läänemere piirkonnas tegutsenud piirkonna riikide ruumilise planeerimise ja ruumilise arengu koostöövõrgustik **VASAB** (*The Vision and Strategies Around the Baltic Sea*), mille tegevust juhivad liikmesriikide asjakohaste ministrite konverents. VASAB toetab ruumilise planeerimise

ja ruumilise arengu alaste poliitikate kujundamist Läänemere piirkonnas ning pakub liikmesriikidele koostööplatvormi valdkonna oskusteabe vahetamiseks¹⁵. Aastakümnete jooksul on VASAB enda tegevuseesmärkide toetamiseks koostanud erinevaid suuniseid. Suuniste kaardipõhiste illustatsioonidega käib kaasas kujundlik erialane sõnavara ruumiliste arengute kavandamiseks (vt alljärgnev visioon ja joonis 3.1 - *pearls/pärlid*, *patches/paigad*, *strings/keenõõrid* jms). **VASABi strateegiadokumentide informatiivsed skeemkaardid ja aastate lõikes läbivalt kasutatud kujundlik sõnavara populariseerivad ruumiliste arengutega seonduvat ja muudavad teemad otsustajatele arusaadavamaks.** 2022. aastal valmis VASABi juhtimisel Läänemere piirkonna ruumilise arengu visioon aastani 2040, mis toetab Läänemere regiooni tasandil ka Eesti territoriaalseid ja asustusvõrgustiku arenguid läbi ühtse väärtusruumi loomise.

The Baltic Sea Region in 2040

Joonis 3.1 Läänemere regiooni visioon 2040 (koostöövõrgustik VASAB).

¹⁵ <https://vasab.org/home/about/>

Visioon – Läänemere regioon järgmistele põlvkondadele¹⁶

(1) *Läänemere regioon on 2040. aastal üks esimesi piirkondi, mis on saavutanud jätkusuutliku, digitaalse ja õiglase ülemineku, kasutades regiooni territoriaalseid eripärasid. See on ruumiliselt tasakaalustatud ja omavahel seotud piirkond, kus heas seisundis Läänemeri on keskne vara, mida ümbritsev piirkond õitseb. Aastal 2040 on kavas üle anda järgmistele põlvkondadele:*

(2) **Mitmekesine ja värske Läänemere regioon.** Kohtade, looduse ja inimeste mitmekesisus kõigis regiooni nurkades toimib koos ja ergutab üksteist.

Eesti oma eripäraga on üheks mitmekesisuse ja koostoime loojaks.

(3) **Igas suuruses säravad pärlid.** Maapiirkonnad, väikeste ja keskmise suurusega linnade funktsionaalsed piirkonnad, linnad ja Läänemere regiooni suurlinnapiirkonnad pakuvad kõrget elukvaliteeti ja on "pärlitena" hästi ühendatud, tuginedes nende endi eelistele, võimalustele ja vastastikusele täiendavusele.

Eesti suuremateks "pärliteks" on "metropolipärlina" toimiv Tallinna linnaregioon, keskmise suurusega "pärl" Tartu ja kohalike "pärlitena" toimivad Pärnu ja Narva. Neil kõigil on eriomased eelised ja võimalused, mis täiendavad nii üksteist kui ka teisi Läänemere regiooni linnu.

(4) **Inimeste ja kohtade vahel hästi ühendatud "keenöörid".** Füüsiline ja virtuaalne ühenduvus kaupadele, inimestele ja nende teadmistele on roheline, turvaline, tõhus, usaldusväärne ja tasukohane üle kogu Läänemere regiooni, mis ühendab piirkonna ülejäänud maailmaga, aga ka piirkonna väikseid ja suuri kohti omavahel. Energiatootmine on süsinikuneutraalne, turvaline, detsentraliseeritud ja hea ühendusega kogu Läänemere piirkonnas.

"Keenööride" kontseptsiooni kannab Eestis transpordivaldkonnas edasi nn ühe-(akadeemilise)-tunni-Eesti¹⁷, mille järgi teenuseid ja töökohti pakuvad keskused on kõikjal Eestis mugavalt 1 tunni või ka 45 minuti ühistranspordisõidu kaugusel. "Keenööridena" toimivad ka jätkusuutlikud energeetika- ja sideühendused.

(5) **Kestlikud paigad - unikaalsed alad ja ökosüsteemid - merel ja maal.** Läänemere piirkonnas on merel ja maal suure bioloogilise mitmekesisusega, terviklikud, pidevad ja purunematud ökosüsteemid ja üldiselt heas seisundis loodus, mis tagab elatise, tootmise ja hea elukvaliteedi kõikjal regioonis.

Kestlikud paigad tähistavad Eesti maapiirkondi ja merealasi, kus looduse ja inimese vajadused on kooskõlas.

(6) **Koostoimivad mere ja maa planeerimissüsteemid.** Täiustatud ja riikidevaheliselt koordineeritud maakasutuse ja mereala planeerimise sektorite- piiride ja haldustasandite ülesed süsteemid muudavad regiooni mere- ja maaplaneerimise teerajajaks, parandades vastupidavust ja turvalisust.

Merealade ja maismaa ühiste, meri-maismaa seoseid rõhutavate planeerimispõhimõtete seadmine on koostatava üleriigilise planeeringu üheks ülesandeks.

(7) **Näeme Läänemere piirkonda, kus järgmised põlvkonnad saavad nautida kõrget elukvaliteeti, mis põhineb jätkusuutlikkuse poole nihkunud mõtteviisil kõigis eluvaldkondades, suuremal ühtekuuluvusel, integratsioonil, solidaarsusel ja regiooniülel koostööl ning tehnoloogia targemal kasutamisel**

¹⁶ <https://vasab.org/vision2040/about/>

¹⁷ vt pikemalt Eesti inimarengu aruanne 2019/2020 ["Linnastunud ühiskonna ruumilised valikud"](#)

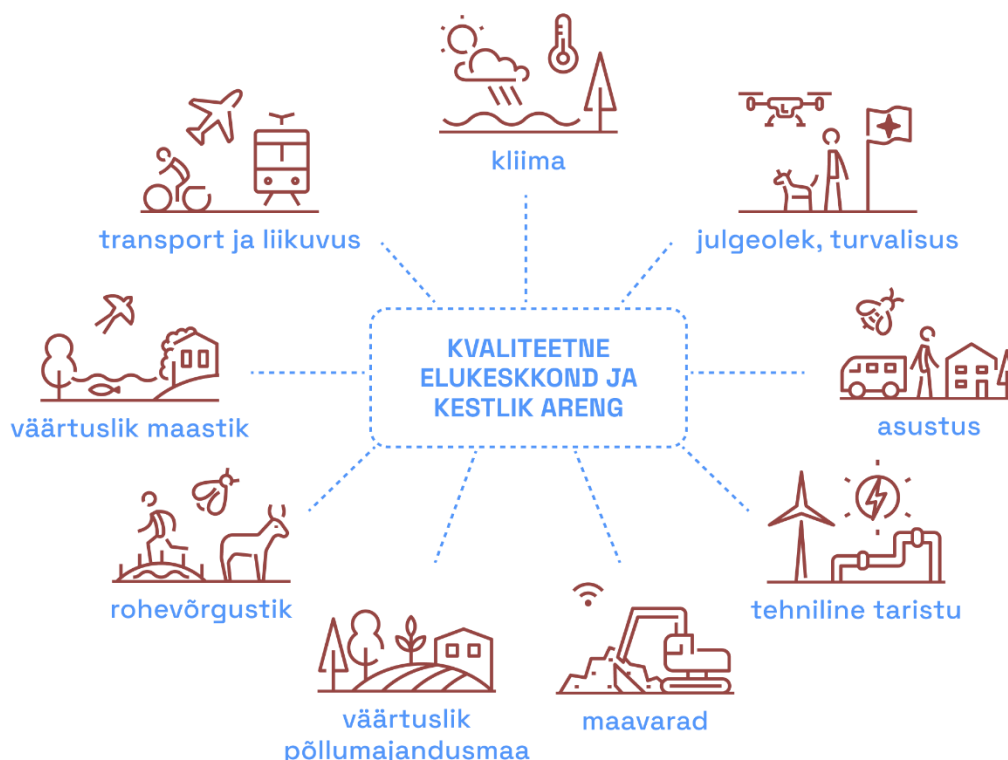

kohtade ja inimeste ühiseks hüvanguks. Adekvaatsed poliitikad ja ühistegevused aitavad toime tulla väljakutsetega erinevatel tasanditel, sektorites ja piirides.

Visiooni saavutamiseks on sõnastatud [145 strateegilise tähtsusega tulevikutegevust](#), mille elluviimine toimub läbi mitmetasandiliste planeerimisraamistike. Tegevuste hulka kuulub näiteks väikeste ja keskmise suurusega linnade elujõulisuse tagamine kahaneva ja vananeva rahvastiku kontekstis, multimodaalsete transpordiuhenduste arendamine ning piirialade arendamine. Läänemere regiooni visioon 2040 toetab Eesti kestlikku ruumilist arengut. Ühtlasi peab koostatav üleriigiline planeering läbi visioonis sõnastatud võtmetegevuste elluviimise toetama Läänemere regiooni kestlikku ruumilist arengut.

3.2 Teemadering

Alljärgnev peatükk annab ülevaate üleriigilises planeeringus lahendamist vajavatest teemadest. **Iga teema juures on välja toodud olulisemad valdkonna arengut (ruumilisest vaatest) mõjutavad senised trendid ja käsitlemist vajavad ülesanded.** Lisas nr 1 on teemade kaupa toodud ülevaade ka riiklikest arengudokumentidest, mis avavad valdkondade vaadet üleriigilise planeeringu teemadele.

Joonis 3.2 Üleriigilise planeeringu teemadering

Teemad tuleb läbi mõelda kogu Eesti riigi territooriumil. [Mereala planeering](#) kehtestati aastal 2022 ning on eeldatavalt aja- ja asjakohane, kuid üleriigilise planeeringu koostamise raames on võimalik vajadusel teemakäsitleti uuendada. Samuti kehtivad merealal varasemad [Hiiu](#) ja [Pärnu](#) maakonnaga piirnevate merealade planeeringud, mille puhul võib samuti ilmnedu uuendamisvajadus.

Teemade käsitleluses tuleb analüüsida nii territoriaalse ruumi, elukeskkonna ruumi kui ka ruumivõrgustike vaadet ja leida nendevaheline kooskõla (vt ptk 2.1).

Teemade käsitlemisel tuleb teha tihedat koostööd asjakohase valitsusasutusega ja kaasata aruteludesse ka valdkondlikud huvigrupid (vt ptk 4.1 ja Lisa 4).

Lahendamist vajavaid ülesandeid võib lisanduda üleriigilise planeeringu koostamise protsessi käigus.

3.2.1 Kliima

Üleriigilise planeeringu koostamisel on läbivateks teemadeks kliimamõjude vähendamine ja kliimamuutustega kohanemine (vt ka ptk 2.4).

Trend, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: Kasvuhoonegaaside heite vähendamise vajadus mõjutab kõiki ühiskonna ja eluvaldkondi ning tingib olulisi ruumilisi muutusi tootmises, taristuses, elukorralduses ja liikuvuses. Esiteks tõstetakse Euroopa Komisjoni eestvedamisel oluliselt esile maakasutuse rohepoliitika eesmärgid kliimamõju, elurikkuse ning maa- ja mullakaitse vaates. Kliimakriisi ja elurikkuse kriisi leevendamise uueks sambaks saab maakasutuspoliitika, mis annab aluse maaressursi kestlikule kasutusele. Eesti eripära, hõre asustus ja loodusalade suur osakaal, teeb võimalikuks maahõive tasakaalustamise läbi arendamise pidurdamise rohealadel, loodusalade laiendamise ja maade taaskasutuse. Maakasutuslik süsinikubilanss peab Eestis olema pööratud 2,9 milj. CO₂ ekvivalenttonni heitelt (2021) 434 tuhande tonniseks sidumiseks 2030. aastaks¹⁸. See puudutab nii otseselt metsa- ja põllumajandusmaad, turbaalaseid, aga ka asustust. Teiseks peab üleriigiline planeering arvestama kliimarisikude suurenemisega. Erakorralised ilmaolud, tormid, tulvad, üleujutused, erosioon, kuumalained, põuaperioodid, pehmemad talved sagenevad, põhjustades kahju ehitatud ja looduskeskkonnas ning inimestele elutähtsate teenuste häiretena. Asustuse ja keskkonna kliimakindlust tuleb tõsta planeeringuliselt ja asukohaliselt. Esmatähtsate teenuste kättesaadavus ja toimepidevus, nii avalike kui erateenuste osas on ruumiline ülesanne teenusevõrgustike planeerimisel üleriigilises mõõtkavas. Riskitundlikkus oleneb nii süsteemide kui ka elanikkonna vastupanuvõimest.

Peamiseks väljakutseks on maakasutuspoliitika ümbermõtestamine süsinikubilansi tasakaalustamise eesmärgist lähtuvalt.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Maahõive hierarhia ehk maa- ja ruumikasutuse prioriteetide määratlemine¹⁹, tingimuste andmine järgmise tasandi riigiplaneeringutele.
- 2) Mulla - ja maaressursi kestlikku kasutust väljendava maakasutuspoliitika planeeringutes rakendamise põhimõtete väljatöötamine, sh ehitustegevuse suunamine juba inimkasutuses aladele, rohealade kasutuselevõtu vältimine.
- 3) Valdkondlike transpordi, energeetika, tööstuse, põllumajanduse, metsanduse, teenusesektori ning laiemalt ettevõtluse ja tööhõive kliimaeesmärkide ruumimõjude omavaheline seostamine ja tervikliku kliimapolitiilise ruumivaate loomine.

¹⁸ Eesti 2023. aasta riikliku kasvuhoonegaaside inventuuri LULUCFi sektori ülevaade. Keskkonnaagentuur; Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/839/oj/est>

¹⁹ koostöös Kliimaministeeriumi ja Keskkonnaagentuuriga

- 4) Kliimapoliitikast tulenevad piirkondlike spetsialiseerumise suuniste määratlemine (nt Lääne- ja Pärnumaa taastuenergia tootmisest lähtuvad võimalused energiamahuka ettevõtluse kavandamiseks).
- 5) Kliimarisikide maandamise vajadusest lähtuvate hoonestuse ja rajatiste paigutamise ning kujundamise põhimõtete väljatöötamine maakasutustüüpide kaupa. Kliimamuutuste valguses sotsiaal-majanduslikult tundlike piirkondade määratlemine edasiste tegevuste täpsemaks suunamiseks.

3.2.2 Julgeolek ja turvalisus

Eesti kuulub läänemaailma ja asub geopoliitiliste suurregioonide piiril. Venemaa kasvavast agressiivsusest tuleneva pingestunud julgeolekukorra tõttu on julgeolek ja turvalisus üleriigilise planeeringu koostamisel läbivaks teemaks (vt ka ptk 2.4).

3.2.2.1 Julgeolek

Julgeolek üleriigilise planeeringu kontekstis keskendub Eesti suveräänsuse ja territooriumi terviklikkuse tagamisele (sõjaline kaitse) ning Eestile oluliste väärtuste kaitsele ja selle tagamiseks vajalikule ruumivajadusele. Julgeolekut tuleb käsitleda sarnaselt keskkonnakaitses levinud ettevaatusprintsipiiga²⁰, julgeoleku vaatest tuleb enne temaatiliste suuniste andmist läbi mõelda kõik planeeringus käsitletavat teemavaldkonnad.

Eesti sõjalise kaitse eesmärk on ennetada sõjalisi ohte ja vajaduse korral neid tõkestada või tõrjuda. Selleks on Eesti võtnud kaitse- ja heidutushoiaku, mis peab olema usutav ja tuginema iseseisvalt väljaarendatavatele sõjalistele võimetele ja NATO kollektiivkaitsesele, mida toetavad töövõimelised eelhoiatussüsteemid.

Trend, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: lähtuvalt pingestunud julgeolekuolukorrast on tõhusa väljaõppe tagamiseks vajalikud vajadustele ja võimetele vastavad harjutusalad maal, õhus ja merel. Harjutusaladega kaasneb häiring alast väljapool. Samaaegselt võivad esineda ka positiivsed mõjud piirkonnale (nt esmateenuste võrgustiku arenemine, elamuturu elavnemine). Riigikaitseliste eelhoiatussüsteemide töövõime tagamine seab piiranguid taastuenergeetika kasutuselevõtmisele teatud piirkondades.

²⁰ Ettevaatusprintsip on riskijuhtimise lähenemisviis, mille kohaselt ei kasutata sellist poliitikat või meedet, mis võib üldsusele kahju tekitada või keskkonda kahjustada ning mille suhtes teadlased ei ole konsensussele jõudnud. Samas võib poliitika või meetme uuesti läbi vaadata, kui saadakse rohkem teaduslikku teavet. See printsip on üksikasjalikult sätestatud Euroopa Liidu toimimise lepingu artiklis 191. Ettevaatusprintsip sätestati esimest korda 2000. aasta veebruaris vastu võetud Euroopa Komisjoni teatises, milles komisjon määratles selle printsipi mõiste ning kirjeldas selle võimalikke rakendamisi. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=LEGISSUM:precautionary_principle. Ettevaatuspõhimõte on levinud keskkonnakorralduses, mille kohaselt tuleb keskkonnariski kohaste ettevaatusmeetmete võtmiseks võimalikult suurel määral vähendada. <https://www.k6k.ee/keskkonnaseadustik/2-ptk/1-jagu/pg-11>

Peamiseks väljakutseks on asjakohaste suuniste väljapakkumine ja ruumilahenduse leidmine, mis arvestab üheaegselt nii sõjalise riigikaitse tagamise vajadusega kui riigikaitse tegevuste mõjuga inimeste heaolule ja seeläbi kaitsetahte.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Julgeolekuolukorra parandamiseks seatavate suuniste ja põhimõtete väljatöötamine planeeringus käsitletavate teemade kaupa. Näiteks on asustuse arengu üldiste põhimõtete seadmisel julgeoleku vaatest oluline silmas pidada segregatsiooni vältimise vajadust; majandusarengu ja ka kliimaeesmärkide saavutamiseks vajalike tegevuste kavandamisel tuleb läbi mõelda seosed potentsiaalsete välispartneritega, otsest mõju julgeolekule omavad tehnilise taristu piiriülesed ühendused, piirialade asustatus riigile lojaalse elanikkonnaga, suured metsamassiivid, mis ei ole rangete looduskaitse piirangutega, toetavad suurõppuste läbiviimist, 5G sidetaristu võimalikud mõjud riigi kaitsevõimele.
- 2) Riigikaitse ruumivajaduse määramiseks suuniste andmine.
 - a. Sõjaliseks väljaõppeks ja õppusteks vajaliku taristu kavandamisel ja rajamisel peab lähtuma vajadustest ja võimetest, üksuste paiknemisest ja strateegilist kaitset vajavatest suundadest. Täna teadaolev vajadus harjutusväljade järele on ligemale 40 000 ha (so harjutusväljad juba kavandatavate Nursipalu, Sirgala ja Klooga laiendustega), lisaks on mõnel pool vajalik kasutada harjutusväljast välja jäävaid alasid, nõ laiendatud ohualadena ja riigimetsa taktikalisteks õppusteks.
 - b. Õhutõrje, suurtükiväe ja mereväe merele orienteeritud õppuste läbiviimiseks on vajalik kasutada alasid rannikul ja merel. Sellised alad on määratud nn riigikaitse eripiirkonnadena mereala planeeringul. Üleriigilise planeeringu osana vajab käsitlemist uute alade vajadus, nt Undva.
- 3) Riigikaitsest tulenevate taastuvenergeetika piirangute aja- ja asjakohasuse väljaselgitamine. Päikeseparkide ja salvestusseadmete ruumiline paiknemine negatiivse tehnoloogilise mõju vältimiseks. Eeldatavalt on eritähelepanu vaja pöörata Ida-Virumaale, täpsemad sisendid selguvad peale Kaitseministeeriumi poolt korraldatavate täiendavate uuringute valmimist.

3.2.2.2 Turvalisus

Turvalisuse all mõistetakse üleriigilises planeeringus kriisivalmisolekut ja stabiilise elukeskkonna kujundamist, kus inimene tunneb ennast kaitstult, aitaks ise selle kujundamisele kaasa ja kus on tagatud tema heaolu, ohutus ja kindlustatus.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: kliimamuutuse mõjul sagenevad ekstreemsed ilmastikunähud ja nende mõjud, ning kasvava sisserände tõttu kultuuriliselt mitmekesistuv elanikkond.

Peamiseks väljakutseks on globaalsete trendide valguses turvalisuse tagamine üle-Eestiliselt.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Elutähtsate teenuste²¹ toimepidevuse tagamiseks ruumivajaduse määramine.
- 2) Hädaabi teenuste (kiirabi, päästeteenistus, politsei) kättesaadavuse ruumiliste parameetrite määramine. Eeldatavasti jätkub siseturvalisuse teenuse pakkumisel kogukonnakeskne lähenemine ja reageerivate asutuste kõrval on tähtis ka vabatahtlike roll.
- 3) Kriisivalmiduse ruumiliste vajaduste määramine (sh avalikud varjumiskohad, taristu ilmastikukindlus).
- 4) Turvalisusest lähtuvate suuniste ruumilise mõju seostamine teiste valdkondade arenguvajadustega (nt päästetööde keerukus asulate lähistel paiknevatel suurtel metsamassiividel, päästetegevusteks vajalike juurdepääsuteede olemasolu, sotsiaal-majanduslik kui rahvuslise segregatsiooni vältimine).
- 5) Intensiivistuva merekasutuse valguses merepääste ruumiliste vajaduste üle vaatamine kehtivates mereala planeeringutes.

3.2.3 Asustus

3.2.3.1 Asustusstruktuur

Asustusstruktuur on inimese elutegevuseks kasutatavate maa-alade paigutamise ja omavahelise seostumise viis. Asustuse paiknemine on tihedalt seotud inimeste elulaadiga, igapäevase elukorraldamise viisiga, millest omakorda kasvab välja liikuvusvajadus.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: Eesti rahvaarv kasvab positiivse rändesaldo toel mõõdukalt määral ning kasv toimub valdavalt pealinnaregioonis. Lähiajal jätkub ääremaadel elanikkonna vähenemine. Pikemas perspektiivis võib sisserände tulemusel kahanemine pöörduda kasvuks ka keskustest väljaspool. Eesti rahvastik vananeb ja see toimub piirkondlikult ebaühtlaselt – väiksemates perifeersetes piirkondades on tegemist tõsise väljakutsega kohaliku elu korraldamise võimekusele. Elanikkonna vananemise mõju asustussüsteemile on suurim asustushierarhia alumises otsas, kus maapiirkondades võib aset leida tervete külade hääbumine. Teise kodu omamise ja kasutamise praktika on jätkuvalt oluline ning võib majanduslike võimaluste olemasolul laieneda, muuhulgas ka kodanikukaitse eesmärkidest lähtuvalt. Ühiskond digitaliseerub veelgi ning digitaalsete ühenduste kvaliteet muutub määravaks elukohavalikul ja ettevõtete asukohavalikute tegemisel, oluline osa sotsiaalsest suhtlusest toimub sotsiaalmeedia kaudu; linn-maa digitaalset lõhet on võimalik kaotada mobiilse interneti uue põlvkonna lahendustega (5G, satelliitside, 6G jms). Rahvastiku ja majandusarengu jätkuv koondumine pealinna regiooni on kaasa toonud piirkondlike lõhede süvenemise teenuste kättesaadavuses, sotsiaalses toimetulekus ja ettevõtlusaktiivsuses. Euroopa Komisjoni andmetel moodustas 2020. aastal SKP inimese kohta Põhja-Eestis 120,6 % ELi keskmisest, ulatudes samal ajal Lääne-Eestis 48 %ni ja Lõuna-Eestis umbes 60 %ni. Linna- ja maapiirkondade vaheline lõhe on nähtav ka ühistranspordis, hariduses ja tööhõives (sealhulgas digilõhe), samuti on maapiirkondades suurem vaesusrisk.² Eesti viimaste aastakümnete asustuse areng on olnud asustusalasid laiendav ega ole toetanud säästva maakasutuse teket (OECD

²¹ Elutähtsad teenused on elektri, maagaasi, vedelkütuse, kaugkütte ja veega varustamine, teede sõidetavus tagamine, mobiil-, tavatelefon ja andmesideteenus, kanalisatsioon, elektrooniline isikutuvastamine ja digitaalne allkirjastamine, makseteenus ja sularaharinglus. <https://www.siseministeerium.ee/elutahtsad-teenused>

2022). Uute elanike lisandumine on toimunud hajusalt eri Eesti piirkondades, mis raskendab nii avalike kui äriteenuste pakkumist ning tingib täiendavat liikumisvajadust.

Peamiseks väljakutseks on asustusstruktuuri kestlik ruumiline areng - elulaadiga arvestav ja samaaegselt säästva arengu põhimõtetest lähtuv inimese elutegevuseks vajalike alade muster üle Eesti.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Asustuse arengutsenaariumite analüüs ja strateegilise valiku langetamine asustuse arengu suunamise osas (vt ka ptk 4.3).
- 2) Funktsionaalsete regioonide ja asustussüsteemi hierarhia määratlemine. Asulate funktsionaalne ja ehitatud keskkonna tiheduse ning vormi põhine²² tüpologiseerimine.
- 3) Kvaliteetse elukeskkonna olemuse sisustamine erinevate asustuse tüüpide lõikes.
- 4) Ruumiloo ja -kasutamise põhimõtete määratlemine asustuse tüüpide lõikes.
- 5) Asulate ja asulasüsteemide võrgustiku analüüs. Konkurentsi ning koostöö ja täiendavuse käsitlus – ühesuunaliste sõltuvussuhete ja elukeskkonda vaesestavate suhete vältimise või leevendamise suuniste väljapakkumine.
- 6) Piirkondade tugevustest lähtuv arengukeskuste määratlemine (sh olemasolevate asulate liikumine asustussüsteemi keskuskohtade hierarhias) ja arendamise põhimõtete väljatöötamine. Muuhulgas tugineda ettevõtluse piirkondlikele kompetentsikeskustele (vt ptk 3.2.3.6).
- 7) Kahanevate regioonide ja asulate arendamise põhimõtete kohandamine piirkondade vajaduste ja võimalustega, asjakohaste planeerimissuuniste määratlemine. Lähtuda tuleb p 1. raames teostatud strateegilisest valikust asustuse arengu terviklikul suunamisel, vajadusel kaaluda ka asulate läbimõeldud hääbumist.
- 8) Pikemas perspektiivis kasvava elanikkonnaga regioonide ja asulate arendamise põhimõtete seadmine, arvestades kasvu põhjustava sisserändava rahvastiku eripäraga (vt ka ptk 2.6).

3.2.3.2 Linnaline ruum

Üleriigilises planeeringus käsitletakse linnalise ruumina linnalise iseloomuga asustusalasid – linnu, alevide ja alevikke ning linnaäärseid tiheda asustusega külasid ja külakeskusi. Linnalise iseloomu all mõistetakse eelkõige kõrget hoonestustihedust, mida täiendab funktsionaalne mitmekesisus.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: elanikkond kasvab suurtes linnaregioonides, eelkõige Tallinnas ja Tartus ja nende lähiümbruses, sealjuures tihenevad nii keskused kui laienevad linnade äärealad²³. Väiksemad maakonnakeskused kaotavad samaaegselt elanikke ja keskusele omaseid funktsioone, seetõttu ka tähtsust piirkonna linnalise teenuskeskusena. Linnaline ruum võib ilma asjakohaste suunisteta kaotada linnaruumi kvaliteeti ja mitmekesisust, muutuda tühjaks-hõredaks, aga ka kalduda linnaehituslikule ja funktsionaalsele üheülbastumisele. Pikemas perspektiivis hakkab domineerima inimkeskne vaade linnalisele ruumile – aeglane, madalsti, inimõõtmeline, mitmetarbeline roheline ruum. Motiveerituna ELi rohepoliitika eesmärkidest suureneb rohealade pindala ja kvaliteet linnades.

²²vt pikemalt <https://formbasedcodes.org/definition/>

²³ vt ka <https://www.stat.ee/et/uudised/linnastumisest-valglinnastumisest-ja-vastulinnastumisest-kolme-viimase-rahvaloenduse-naitel>

Peamiseks väljakutseks on funktsionaalselt mitmekesiste ja inimõotmeliste linnaruumi hoidmine ja loomine kõikides Eesti piirkondades.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Linnalise ruumi arendamise põhimõtete määratlemine (sh nt linnakeskuste tasakaalustatud tihendamine ja funktsionaalne mitmekesistamine, ääre- ja eeslinnade ruumikasutuse rikastamine, mh lähtuda vormipõhise planeerimise põhimõtetest²⁴).
- 2) Linnalise ruumi ja säästvate liikumisviiside (sh linnadevaheline ühistransport) seoste ja sellest tulenevate ruumiliste suuniste määratlemine (sh nt linnalise asustuse kavandamine rongipeatuste vahetusse lähedusse).
- 3) Kestliku ja kvaliteetse linnalise ruumi kriteeriumite määratlemine (soovitavalt linnalise ruumi tüüpide kaupa, eristades suurlinnade keskused ja äärealad, eeslinnad, väikelinnad jms), mis on rakendatavad suunistena täpsemaks planeerimiseks. Lähtuda tuleb eelkõige maahõive vähendamise ja mullastiku kui taastumatu eluressursi kaitse vajadusest.
- 4) Avaliku ruumi võrgustiku kujundamise põhimõtete määramine linnaruumis, linnaregioonis ja maapiirkonnas, muuhulgas arvestades, et koosolemis- ja liikumispaigad on avaliku ruumi lahutamatud osad ja peavad olema kõigile kättesaadavad.
- 5) Linnalooduse hüvedest lähtuva ruumikujunduse põhimõtete väljatöötamine (sh rohealade ruumilise kättesaadavus ja ökoloogiliselt jätkusuutlik majandamine).

3.2.3.3 Elukeskkond maalistes piirkondades

Maaliste piirkondade mõeldakse üleriigilises planeeringus hajakülasid, hõreda asustusega alasid.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: püsielanike arv maalistes piirkondades väheneb valdavas osas Eestist. Kaugtöö võimalikkus osades majandussektorites siiski kompenseerib mõnedes valdkondades kohapealsete töökohtade kadu. Teise kodu omamine maapiirkonnas on jätkuvalt elujõuline trend. Elukeskkonna kvaliteeti mõjutavad oluliselt avalike teenuste kättesaadavus, liikuvusvõimalused, tehnilise taristu olemasolu ja kliimakindlus.

Peamiseks väljakutseks on kvaliteetse elukeskkonna ja teenuste kättesaadavuse tagamine hõreda asustuse tingimustes.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Ruumilise arengu põhimõtete määratlemine kvaliteetse elukeskkonna saavutamiseks hõreda asustuse tingimustes.
- 2) Avaliku ruumi olemuse ja kättesaadavuse põhimõtete määratlemine.
- 3) Avalike teenuste kättesaadavuse kriteeriumite määratlemine (vt ka ptk 3.2.3.7).
- 4) Maapiirkondade liikuvustaristu ruumilise arengu põhimõtete määratlemine (vt ka ptk 3.2.5).
- 5) Hajaenergeetika lahenduspõhimõtete määratlemine kvaliteetse elukeskkonna osana (vt ka ptk 3.2.4.1).

²⁴ vt pikemalt <https://formbasedcodes.org/definition/>

3.2.3.4 Rannikupiirkonnad ja meri-maismaa seosed

Eesti rannikupiirkonnad on unikaalsed alad, kus rannikul paiknev asustus, loodusmaastikud ja piirkonna ettevõtlus on merest tugevalt mõjutatud. Mereala planeeringus on antud üldised suunised rannikupiirkondade arenguks ning käsitletud üldistatult ka mere- ja maismaa vahelisi seoseid. Mereala planeeringu koostamisel käivitati kohalikule omavalitsusele rannajoone lähedase veeala planeerimise õiguse andmise protsess²⁵.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: kliimamõjud ja mereala kasutuse aktiveerumine koos vajadusega maksimaalselt säilitada heas seisundis looduslikke alasid tõstab fookusesse rannikupiirkonnad. Traditsiooniline elulaad rannakogukondades on asendumas teise-kodu elamismustriga. Tuulepargid jt taristuarendused merel, samuti aina levinum hobimeresõit nõuavad tähelepanu pööramist sadamavõrgule, merepäästele ning teistele mere ja maismaa seostest lähtuvatele teemadele.

Peamiseks väljakutseks on rannikupiirkondade kestliku arengu tagamine globaalsete trendide valguses ning meri-maismaa seoste täpsem, piirkondlike eripäradega arvestav käsitlemine.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Rannikupiirkondade asustuse eripära kestlikult edasi arendavate põhimõtete seadmine.
- 2) Sinimajanduse ruumilise arengu suuniste uuendamise vajaduse välja selgitamine.
- 3) Sadamavõrgustiku ruumilise arengu põhimõtete seadmine (mh funktsionaalne mitmekesisus, sadamate avalik ruum).
- 4) Meri-maismaa seoste ruumilise käsitlemise põhimõtete seadmine.

3.2.3.5 Eluasemevaldkond

Eluasemevaldkonna all käsitletakse üleriigilises planeeringus eluasemete kättesaadavuse ja elumupiirkondade mitmekesisuse, kvaliteedi, sobivuse ning energiatõhususega seonduvaid ja ruumilist väljundit omavaid teemasid.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: Eesti rahvaarvu kasv toimub valdavalt pealinnaregioonis. Eluasemete kättesaadavus on üldise hinnatõusu tõttu aina suurem probleem, seda eelkõige suuremates linnaregioonides. Paljudes väikekeskustes jätkub lähiajal eluruumide tühjenemine, samaaegselt puuduvad sageli tänapäevased (üürimiseks sobivad) ja taskukohased elupinnad. Viimases mängib olulist rolli energia- ja mobiilsusvaesus – suur osa elanike sissetulekust kulub kütte- ja igapäevaste sõidukulude katteks. Valitseb oma maja igatsus – majanduslike võimaluste tekkimisel võib järjest enam peresid elama asuda eramajadesse. Inimesed kalduvad veelgi enam eelistama kultuurilist ja sotsiaalset lähedust pakkuvat naabruskonda. Teise kodu omamise ja kasutamise praktika on jätkuvalt oluline ning võib majanduslike võimaluste olemasolul laieneda. Eestis on ruumiline kihistumine pigem kõrge, mida on toetanud nii nõukogude perioodi masselamuehitus, viimaste aastakümnete kinnisvara-arendused kui ka Eesti rahvuslik koosseis. Nii

²⁵ Planeerimisseaduse väljatöötamise kavatsuse järgi on kavas täiendada PlanS § 75 lõige 1 punktis 5 sätestatud ÜP ülesannet ning võimaldatakse avalike veekogude kasutuse planeerimine kuni 1 km kaugusel veepiirist ning seatakse avaliku veekogukasutuse planeerimiseks riigi nõusoleku saamise kohustus.

olemasolevad elamualad kui uuselamupiirkonnad on sageli ühetüübilise hoonestusega, liikumine on autokeskne, sotsiaalseid kontakte on vähe. Suurlinnade osades piirkondades jätkub kiire gentrifitseerumine.

Peamiseks väljakutseks on vajadus töötada välja kvaliteetsete ja taskukohaste eluasemete ning sotsiaalset sidusust soodustavate elamupiirkondade üldised põhimõtted ning viia need ellu täpsemate planeeringute ja eluasemevaldkonna poliitikate abil.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Eluasemete kättesaadavuse osas kriitiliste piirkondade ja riskifaktorite kaardistamine.
- 2) Elamise mudelite muutustest (kodukontorid ja sellest tulenev paindlik ruumiprogramm, kaugtöö, maakodud, hargmaisus), kvaliteetse ruumi aluspõhimõtetest, sotsiaalse sidususe suurendamise vajadusest ja säästvast liikuvusest tulenevate suuniste väljatöötamine elamualade planeerimiseks.
- 3) Planeeringutes rakendatavate põhimõtete väljatöötamine taskukohaste eluasemete rajamiseks.
- 4) Hoonete energiatõhususe tõstmise eesmärkidele kaasa aitamine läbi planeeringuliste suuniste (nt hoonete paigutamine, planeeringuliste tingimuste seadmine).

3.2.3.6 Ettevõtluskeskkond ja tööhõive

Ettevõtluskeskkonna kujundamisel ja tööhõive võimaluste tagamisel on üleriigilise planeeringu rolliks ruumiliste eelduste kujundamine Eesti tervikvaates, tagamaks Eesti kui ettevõtluskeskkonna pikaajaline konkurentsivõime.

Trendid, millega üleriigilise üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: kaugtöö osatähtsus suureneb veelgi, sh asjade interneti (*Internet of Things* ehk IoT, ka *Internet of Everything* ehk IoE), robotiseerimise jms arvelt ka tootmises ja põllumajanduses. Suureneb juhu- ja projektipõhise töövõtu ja iseendale tööandjate osakaal, töötajatel on samaaegselt mitmeid tööandjaid või siis müüakse oma tööd mitmele ettevõttele ning need on pidevas muutuses. Jätkuvalt on oluline elukestev õpe. Säilib majandusarengu siirdeline iseloom – lähiajal oluliselt madalam Põhjamaadest, mõnevõrra parem lõuna- ja idanaabrite tasemest. Pikemas perspektiivis jõuab Eesti majandusarengu tasemelt (sh töötasu, hinnad) Põhjamaadele järele, eeldatavalt teadus-arendustegevuse võimekusega Tallinna ja Tartu linnaregiooni eelisarengu toel. Samaaegselt kogu Eesti tasakaalustatud arengu toetamisega vajab planeeringus seetõttu eraldi tähelepanu Tallinna ja Tartu linnaregioonide rahvusvahelise konkurentsivõime edendamine ettevõtluskeskkonna. Eesti suuremate keskuste rahvusvahelise konkurentsivõimes püsimine ei pea tulema Eesti muude piirkondade arvelt, vaid piirkondade omavahelise koostöö toel. Sisendhindade kasv on traditsioonilisele mitteinnovatiivsele tööstuse konkurentsivõimele selge negatiivse mõjuga, mis ilmneb enam perifeersetes maakondades. Suurte tööstusinvesteeringute asukohavalikute esmaseks kriteeriumiks on kujunemas kohapeal toodetud (võrgutasusid vältiva) piisava hulga rohelise energia pakkumine. Tehnoloogia arengu tõttu on tööstuse negatiivsed keskkonnamõjud paremini leevendatavad, mistõttu koos looduslike alade hõivamise vältimise vajadusega võib aktiveeruda tööstustegevus linnades. Tõenäosust suurendab lähikümneanditel toimuv elanikkonna kahanemine ääremaadel, mis mõjutab otseselt tööjõu kättesaadavust ja selle piirkondlikku jaotust. Arvestades ettevõtete keskkonnajalajälje jälgimise kohustuse järk-järgulist laienemist ning tõsiasi, et Eesti ettevõtete puhul moodustab suure osa

keskkonnajalajäljest Eestis toodetud elektrienergia suur KHG heide, toetab Eesti ettevõtete pikaajalist rahvusvahelist konkurentsivõimet ligipääs heitevabale ja/või taastuvallikatest toodetud elektrienergiale, milleks tuleb ruumilised eeldused luua eri tasandi planeeringutega.

Peamiseks väljakutseks on ettevõtluskeskkonna kestlik ruumiline areng - ettevõtlusvõrgustiku arendamiseks vajalike tingimuste loomine ja töökohtade tagamine üle Eesti, lähtudes samaaegselt ressursside väärimdamise põhimõttest ja vajadusest säilitada loodusalasid.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Piirkondlike eripäradest lähtuvate ruumiliste suuniste seadmine ettevõtluse (sh elustiiliettevõtluse) arenguks, tuginedes teadaolevatele trendidele. Seostamine teiste üleriigilise planeeringu teemadega (energeetika, kvaliteetne elukeskkond, liikuvus ja transpordivõrgustik, sideühendused, väärtuslikud põllumajandusmaad ja rohevõrgustik jms).
- 2) Piirkondlike kompetentsikeskuste (nt puiduklastri keskus Väimelas, meremajanduse keskus Kuressaares, äriklastri Ülemistel jms) ruumilise arengu soodustamine, "valgete laikude" täitmine, et parandada väikeettevõtetel osalemist Eesti TAIE meetmetes.
- 3) Tööstusobjektide ja -alade ning logistikaalade arendamise ruumiliste suuniste seadmine ning võrgustiku kujundamine lähtuvalt roheenergiast, ressurssidest, tööjõuareaalidest, taristust, liikuvusvõimalusest ning vajadusest säilitada loodusalasid.
- 4) Ettevõtlusalade, kaubandus- ja ärialade ruumilise paiknemise ja ruumikvaliteedi suuniste väljatöötamine lähtuvalt elanikkonna paiknemisest (sh nt hõbemajanduse teenused vananeva elanikkonnaga piirkondades), juurdepääsetavusest ning vajadusest säilitada loodusalasid.
- 5) Maavarade kaevandamise ja väärimdamisega (sh maa taaskasutuse, tekkivate jäätmete ja võimalike kaasproduktide nagu põlevkivituhk) ning taastuvenergia tootmisega seotud ettevõtlusklastrite ruumiliste suuniste määramine.
- 6) Ringmajanduse (nii ringne tootmine kui tarbimine) ruumiliste seaduspärade määratlemine, ressursipõhiste väärtusahelate kohapõhine pikendamine. Jäätmejaamade ringmajanduskeskusteks ümberkujundamisega kaasneva ruumivajaduse määratlemine.
- 7) Mereala planeeringuga määratud sinimajanduse arendamise põhimõtete asjakohasuse hindamine, vajadusel põhimõtete täiendamine.
- 8) Suure lisandväärtusega teadusmahukate äriteenuse ettevõtete arenguks ruumiliste eelduste loomine: head rahvusvahelised ühendused, rahvusvahelisi tipptalente ning peakontoreid ligi meelitav linnakeskkond ja teenused.

3.2.3.7 Teenuste võrgustik

Teenuste võrgustikud seovad teenuste osutajaid teenuseid tarvitavate inimeste ja organisatsioonidega. Asustussüsteemi seisukohast on keskse tähtsusega sotsiaalse taristu teenused, mille all mõeldakse üleriigilises planeeringus eelkõige hariduse, tervishoiu, spordi, sotsiaalhoolekande, kultuuri, pääste aga ka äri ja meelelahutuse valdkondadega seotud teenuseid. Sotsiaalse taristu teenuseid osutavad asutused koonduvad tavapärastel suurematesse asulatesse, mis määratletakse kui asustussüsteemi eri tüüpi teenuskeskused. Alternatiive ja täiendust asustussüsteemil tuginevale teenuskeskuste võrgustikule pakuvad mobiilsed ja virtuaalsed teenuste kättesaadavust tagavad lahendused.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: elanike kaupade tarbimisvajadus pidurdub või isegi väheneb, kuid jätkuvalt suureneb teenuste tarbimine. Elanikud soovivad vähendada

enda liikumisvajadust kaupade ostmisel ja teenuste tarbimisel – laieneb kullerteenuste, veebiteenuste kasutus. Domineerib vahejaamade mudel, kus kaubad toimetatakse inimestele lähemale ühiselt kasutatavasse jagamisjaama (nt pakiautomaat), kuid mitte koju. Toimub digitaristu võrgustiku tihenemine ja ühenduste kvaliteedi kasv. Trendi tulemusel väheneb ärihoonete ruuminõudlus. Suureneb ruumiringlus (tühjade ruumide elustamine läbi ajutise kasutuse) ja ruumide kooskasutus. Elanikkonna vananemine tähendab heaolu-, sotsiaal- ja tervishoiuteenuste vajaduse kasvu, mida teenuse võrgustike kujundamisel tuleb täiendavate kriteeriumitena arvesse võtta. Vaimse ja füüsilise heaolu eest hoolitsemine muutub aina olulisemaks kõikides vanusgruppides. Teenuste võrgustikes tuleb tagada valmisolek reageerimaks sisserände lainetele – seda nii teenusmahtude mõttes kui ka kohandamiseks kultuuriliselt mitmekesisema nõudlusega. Nõudlus teenuste järele kasvab sisserände sihtpiirkondades (Tallinn, Tartu, Pärnu ning nendega hea transpordiühendusega seotud linnapiirkondade asulad, esmajoones korterelamualad ja ka asulakeskused). Samaaegselt väheneb nõudlus teenuste järele perifeersemates väljarände piirkondades. Seal saab valikukohaks, kas hõrendada teenuste võrgustikke või aktsepteerida teenuste pakkumuse suurem kulu. Viimase valiku puhul tagatakse riigi keskvalitsuse ja KOVide ühiste pingutustega kvaliteetsete teenuste säilimine asukohtades, kus need on elanikele mõistlikult kättesaadavad.

Planeeringulahenduse väljatöötamisel tuleb arvestada järgmiste haridusvõrgu arengutega:

- igas maakonnas peavad olema tagatud keskkoolide omandamise võimalused (riigigümnaasiumid ja kutsehariduskeskused, variandina regionaalse hariduskeskuse mudel);
- igas KOVis peab olema tagatud kodulähedane 1- kuni 6-klassiline minimaalselt ca 30 õppuriga kool Tõenäoline 7.-9. klassi ehk kolmanda kooliastmega koolide õppekohtade koondumine (võimalikud mudelid nii 1.-9. kl kui ka 7.-9. kl);
- olulised on regionaalsed kolledžid, eelkõige nende roll piirkondliku arengu toetamisel ning täiendus- ja ümberõppe pakkumisel;
- regionaalsed kolledžid toetuvad ülikoolidele, mis Tallinnas ja Tartus ning ka regioonides on innovatsiooni ja teadus-arendustegevuse levitajateks.
- kohaliku põhiteenusena peab olema kättesaadav lasteaed²⁶

Sotsiaalvaldkonnas on tulevikusuunaks sotsiaalhoolekande ja tervishoiuteenuste integratsioon läbi piirkondlike võrgustike tugevdamise. Suureneb kaugteenuste kasutus, mis eeldab ruumide riskikasutust (nt raamatukogudes ühe ruumi eraldamist kaugteenuste osutamiseks).

Peamiseks väljakutseks on teenuste kvaliteedi tagamine hajaasustusega piirkondades ja kahanevates keskustes ning paindlike lahenduste soosimine läbi nutika ruumilise planeerimise.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Teenuskeskuste võrgustiku ruumimudeli väljatöötamine²⁷, sh teenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse ning teenuseid osutavate mastaabi kriteeriumite määratlemine valdkondade lõikes ja ruumilisest vaatest ning piirkonna eripärast (sh nt rahvastiku vananemine) lähtuvalt.

²⁶ 1 liitrühmaga (18 last) lasteaia komplekteerimiseks peaks maapiirkonna elanike arv olema keskmiselt u 400 elanikku, vt, [Uuring era- ja avalike teenuste ruumilise paiknemise ja kättesaadavuse tagamisest ja teenuste käsitlemisest maakonnaplaneeringutes](#), TÜ RAKE 2015.

²⁷ Tugineda saab varasemale uuringule: [Uuring era- ja avalike teenuste ruumilise paiknemise ja kättesaadavuse tagamisest ja teenuste käsitlemisest maakonnaplaneeringutes](#), TÜ RAKE 2015. Hariduse valdkonnas on arenguseire keskus läbi viimas uuringut “Koolide ja koolivõrgu efektiivsus“. Selle esimene etapp keskendub koolide efektiivsusele, teises etapis viiakse läbi koolivõrgu kui terviku analüüsi. Uuringu raames valmib ka Eesti üldhariduskoolide võrgu ruumianalüüs, mille eesmärgiks on analüüsida õpilaste koolitee pikkust ning selgitada välja koolide sobivaimad asukohad. Uuringu lõppraport valmib 2023 a sügisel.

Paindlikuks teenusetarbimiseks nutikate ruumilise planeerimise lahenduste väljatöötamine. Kättesaadavuse nõuetest tulenevate erandlike keskuste määratlemine (täiendav riiklik regionaalpoliitiline vastutus). Üleriigiliste teenuskeskuste (nt ülikoolilinnade ja teaduskeskuste) mõiste sisustamine.

- 2) Ehitiste kooskasutus erinevate teenuste pakkumiseks, ehitiste ümber kujundamine vastavalt muutustele elanikkonnas. Riigimajades osutatavate teenuste arendamine maakonnakeskustes. Väiksemates asulates paindlike ruumide kooskasutusvõimaluste edendamine teenuste pakkumiseks. Suuniste seadmine olemasolevate teenuste pakkumiseks kasutatavate ehitiste kooskasutuseks muude kokkusobivate teenustega või ehitiste otstarbe ja vajadusel ruumilahenduse muutmiseks rahvastikuprotsessidele vastamiseks.
- 3) Sotsiaalse taristu ühtne ja eeldatavalt ruumis koonduv käsitlus: üldharidus, huviharidus, noorsootöö, sport ja vaba aja veetmine, kultuur sh raamatukogud, rahvamajad, esmatasandi tervishoid väljakujunenud keskustes.
- 4) Vaimse ja füüsilise heaolu tagamiseks suuniste seadmine mitmekesise sporditaristu, liikumisrajatiste ja –alade võrgustiku arendamiseks. Arvestada tuleb sealjuures asustuse arengusuundade ja ligipääsetavuse tagamise vajadusega.

3.2.3.8 Kultuurilised vajadused

Kultuurilised vajadused üleriigilise planeeringu valguses hõlmavad endas nii ainelise kui vaimse kultuuripärandi väärtustamist, kultuurilise keskkonna mitmekesisust (sh piirkondlike kultuuriruumide toetamist) ja kultuuriteenuste kättesaadavust. Üleriigilise planeeringuga saab rõhutada kultuuripärandi tähtsust kohaliku identiteedi osana ja leida ning populariseerida viise, kuidas pärandkeskkondade (nt ajaloolised linnasüdamed, kultuurmaastikud, ka militaarpärand jms) hoidmine ja pärandiga arvestav arendamine panustab sotsiaalmajanduslikku arengusse. Ehitatud kultuuripärandi väärtustamine on üheks kestliku arengu võtmeprintsipiiks.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: globaliseeruv maailmas identiteedi säilitamisel kasvab kultuuri olulisus. Identiteet, kohapõhine ja kogukondlik kuuluvustunne, võimalus harrastada ja tarbida kultuuriteenuseid ning saada osa vaimsest ja ainelisest kultuuripärandist tagab vaimse heaolu, aitab tugevdada julgeolekut ja on eestlaste tagasi kodumaale meelitamisel võtmetähtsusega valdkonnad.

Peamiseks väljakutseks on soodustada osalemist kultuurielus üle Eesti ja leida võimalusi vaimse ja ainelise kultuuripärandi teadvustamiseks ja laiemaks rakendamiseks. Seejuures on tähtis kultuuripärandi kui olulise avaliku huviga arvestamise vajaduse rõhutamine kõigi ruumiotsuste langetamisel.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Ruumiliste suuniste väljatöötamine kultuurielu jätkumiseks ja kultuuriteenuste kättesaadavuse tagamiseks, sh arvestades vajadusega toetada vaimset kultuuripärandit ja sellega seotud piirkondlikke kultuurirume.
- 2) Pärandipõhise ruumilise arengu soodustamiseks võimaluste leidmine (nt suunis kultuuripärandi kasutuselevõtuks ja korrashoiuks, avalike hoonete renoveerimiseks uute hoonete ehitamise asemel; ehitismälestistele kasutusotstarbe leidmiseks; ehituspärandi arvelt senises ruumikasutuses muudatuste tegemise vältimine).

- 3) Suuniste ja põhimõtete seadmine ajalooliste linnasüdamete väärtustamiseks (oluliste avalike funktsioonide säilitamine, kooskäimiskohtade jm liikuvuse sõlmpunktide kavandamine).
- 4) Suuniste ja põhimõtete seadmine maaehituspärandi (maa-arhitektuuri) väärtustamiseks
- 5) Suuniste ja põhimõtete seadmine arheoloogiapärandi säilimiseks ja sellele avaliku juurdepääsu võimaldamiseks.
- 6) Suuniste ja põhimõtete seadmine ajalooliste looduslike pühapaikade väärtustamiseks (mõõdukas maapiirkondade areng, mis toetab ajaloolise maakasutuse ja asustuse säilimist).
- 7) Suuniste ja põhimõtete seadmine maastikukultuuri ja kultuurmaastike hoidmiseks ja väärtustamiseks
- 8) Võimaluste leidmine pärandit väärtustava ruumi kooskasutuseks (nt arheoloogiapärandi hoidmine ja säilitamine toetab kliimaeesmärkide saavutamist tagades aktiivse põllumajanduse piirkondades suurte põllumassiivide liigendatuse, mis on oluline ökoloogilise mitmekesisuse ja elurikkuse säilitamiseks).

Veealuse kultuuripärandi säilimise ja kestliku kasutuse tingimused on seatud kehtivas Eesti mereala planeeringus.

3.2.4 Tehniline taristu

3.2.4.1 Energeetika

Energeetika valdkonnas tuleb luua ruumilised eeldused valdkonna kestlikuks arenguks, käsitledes nii fossiilsetel kütustel põhinevat kui biokütusel põhinevat energeetikat, samuti taastuvenergeetikat ja ka energia salvestamise lahendusi (vesinikulahendused, pumphüdroakumulatsioon jm lahendused).

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks on suurenenud vajadus alternatiivsete elektritootmisviiside järele (tuule-, päikese- või tuumaenergia). Juhitamatu taastuvenergeetika kasutuselevõtt eeldab salvestusvõimaluste loomist, juhitavate tootmisvõimsuste olemasolu ja rahvusvahelisi ühendusi. Elektrienergia tarbimine lähiajal eeldatavalt tõuseb, mh elektrisõidukite kasvava populaarsuse tõttu. Hajusate tarkade elektrivõrkude tehnoloogia loob eeldused kogu Eestit katva energia väike-, keskmise suurusega ja suurtootjate võrgustiku väljakujunemiseks. Biokütus on konkurentsivõimeline eelkõige ringmajanduslikes tsüklites (põllumajanduse, reoveepuhastuse, biojäätmete biometaan, maastikuhoolduses ja põllumajanduses üle jääv haljasmass jms) ning hajaasustuses. Tuumajaama arendamise otstarbekuse otsustab Vabariigi Valitsus eeldatavalt 2024. a alguses.

Peamiseks väljakutseks on: detsentraliseeritud ning alternatiivsete energiatootmisviiside jaoks sobiliku energiavõrgu loomine ning Ida-Virumaa energiatööstuse osatähtsuse langemise leevendusmeetmete rakendamine.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Energeetikavõrgustiku (sh ühendused välisriikidega varustuskindluse tagamise ja energiaekspordi valguses, ka Kesk-Euroopa suunas) ruumiliste suuniste määratlemine arvestades detsentraliseeritud nn tarkade võrkude arengusuundadega, elektrisõidukitele vajaliku taristu ja kliimakindluse tagamise vajadusega.
- 2) Energia salvestusvõimaluste ruumiliste vajaduste määratlemine.

- 3) Taastuenergeetikast ja hajaenergeetikast tulenevate energiamahuka ettevõtluse arendamisvõimaluste põhjal ettevõtluse ruumilise arengu suuniste määratlemine.
- 4) Tuumajaama arendamise positiivse otsuse korral jaamale kui riikliku tähtsusega taristuobjektile ruumilise arengu põhimõtete määramine²⁸.
- 5) Vajadusel kehtivates mereala planeeringutes seatud merealal toimuva energia tootmise ja transpordi ruumiliste suuniste ja tingimuste täpsustamine (sh täiendavalt kaaluda laineenergia kasutuselevõttu, avamerevõrku põhjanaabritega).
- 6) Veealuse energeetikavõrgustiku (sh olemasolevate torujuhtmete ja kaablite) kaitsmise põhimõtete seadmine, et minimeerida rünnakuohtu. Kehtiv mereala planeering annab sellekohase pehme suunise kõrgema riskiga piirkondades (nt tihe laevaliiklus – ristumine laevateedega, kattumine traalimisaladega, jää liikumine madalaveelises piirkonnas vms), kus tuleb vajadusel kaabel/torujuhe kaitsta võimalike ohuallikate eest, kas katta nt betoonplaatidega või süvistada merepõhja. Eeldatavalt on vajalik konkreetsemate tingimuste seadmine veealusele taristule.

3.2.4.2 Gaasivõrgustik

Eesti gaasi varustuskindlus ja võimalused gaasitaristu kasutamises sõltuvad naaberriikidest, vajalik on vaadata Soome, Eesti, Läti ja Leedu arenguid ning arvestades ka 2022.a rajatud Leedu-Poola gaasiühendusega, mis liitis Baltikumi ja Soome Kesk-Euroopa gaasisüsteemiga. Eesti on osa ühtsest Euroopa gaasiturust ja läbi LNG terminalide, mis on peale Venemaa tarnete katkemist kõige olulise gaasi energiakandja Euroopale, mõjutatud otseselt gaasi maailmaturust.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: Gaasivõrgustiku arengut mõjutavad kliimaeesmärgid, eesmärk on muuta kliimanetraalseks ka gaasitorustikus transporditavad kütused. Rohegaase nähakse osana taastuenergia ringlussüsteemist, energia ülekandmisel, salvestamisel ja muundamisel gaasist elektriks ja vastupidi. Juhitamatu taastuenergia osakaalu suurenemisega elektrisüsteemis kasvab väljakutse hoida elektri tarbimine ja tootmine tasakaalus, mis toob kaasa energiasüsteemi (elektri-, gaasi-, transpordisektorite) tugevama integreerimise ja energia salvestamise vajaduse.

Peamiseks väljakutseks on olemasoleva gaasitaristu kasutamine kliimanetraalses energiasüsteemis, sünteetiliste gaaside ja vesiniku ladustamiseks ja transportimiseks.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Paldiskis asuva LNG ujuvterminali vastuvõimekusega haalamiskai ja seotud taristu kasutuse põhimõtete seadmine varustuskindluse tagamiseks (sh kriisiolukordades).
- 2) 2027.a rakendatavate elektrienergia reservvõimsuse mehhanismi selgumisel (ja juhul, kui lisandub gaasielektri jaam) gaasitaristu ruumiliste vajaduste määratlemine.
- 3) Balticconnectori kaitsmise põhimõtete seadmine, et minimeerida rünnakuohtu. Kehtiv mereala planeering annab sellekohase pehme suunise kõrgema riskiga piirkondades (nt tihe laevaliiklus – ristumine laevateedega, kattumine traalimisaladega, jää liikumine madalaveelises piirkonnas vms), kus tuleb vajadusel kaabel/torujuhe kaitsta võimalike ohuallikate eest, kas katta nt betoonplaatidega või süvistada merepõhja. Eeldatavalt on vajalik konkreetsemate tingimuste seadmine veealusele taristule.

²⁸ Tuumajaama asukohavalik viiakse läbi eraldiseisva riigi eriplaneeringuga.

3.2.4.3 Sidevõrgustik

Eestis kui digiühiskonnas on kaasaegne sidevõrgustik elu- ja ettevõtluskeskkonna loomulikuks osaks. Sidelahendused mõjutavad oluliselt tuleviku ruumikasutust, luues eeldused kõrgtehnoloogilise ettevõtluse arenguks ning leevendades muuhulgas ääremaaliste piirkondade kitsaskohti töökohtade ja teenuste kättesaadavuse osas.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: Ühiskond digitaliseerub veelgi ning digitaalsete ühenduste kvaliteet muutub määravaks elukohavalikul ja ettevõtete asukohavalikute tegemisel. Elukeskkondade ja suurte transpordikoridoride planeerimisel tuleb sidevõrke vaadelda nende lahutamatu osana. Aastaks 2030 on eesmärk katta Eesti asustatud piirkonnad 5G levialaga vähemalt 95% ulatuses ja toetada katkematu 5G ühenduse tagamist Eesti peamistel transpordikoridoridel. Turutõrke piirkondades on suunaks rajada uue tehnoloogia kasutuselevõttu võimaldav baastaristu. Pikemas perspektiivis tuleb tugevdada võimekust kvaliteetsel sideühendusel põhinevate teenuste arenguks.

Peamiseks väljakutseks on sidevõrgustiku sihipärane areng (sh ka ääremaaadel) samaaegselt arvestades ka riigikaitseliste vajadustega ning vältides negatiivseid mõjusid riigi kaitsevõimele.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Sidetaristu rajamiseks ruumiliste võimaluste loomine (sh maa-aluste sidetrasside ja/või sidemastide rajamise vajadusega arvestamine transpordikoridoride kavandamisel).
- 2) 5G ja pikemas perspektiivis 5G sidevõrguga seotud elanikkonna turvalisust (ohutussüsteemid, päästevõimekuse suurenemine) ja liikuvusvõimaluste suurendavate (isesõitvad bussid) teenuste arenguks ruumiliste eelduste väljatöötamine.
- 3) Suure energiatarbega andmekeskuste nutika paiknemise toetamine selliselt, et tagatud oleksid nii kaasaegne sidevõrk, turvalisus, taastuvenergia kättesaadavus kui ka jääksoojuse ärakasutamine.

3.2.4.4 Jäätmevaldkond

Jäätmevaldkond hõlmab jäätmehierarhia kõiki tasemeid, seejuures eelistatuim on jäätmetekke vältimine. Kui jäätmete teke on võimatu, tuleb toetada toodete korduskasutust ja jäätmete korduskasutuseks ettevalmistamist või muul viisil taaskasutamist, et võimalikult vähe jäätmeid jõuaks ladestamisele.

Jäätmevaldkond on tihedalt seotud ringmajandusega (vt ka ptk 3.2.3.6), kuna jäätmetekke vältimine, korduskasutuseks ettevalmistamine ja ringlussevõtt on ringmajanduse lahutamatu osa.

Eesti omapäraks on põlevkivitööstuse jäätmete suur osakaal. Ligikaudu 80% Eestis tekkivatest jäätmetest tuleb põlevkivitööstuse sektorist. Seejuures hõlmavad põlevkivitööstusega seotud jäätmekäitluskohad Ida-Virumaast üle 27 km.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: lisaks jäätmetekke igakülgsel vältimisele on eesmärgiks tõhustada jäätmete liigiti kogumist ja ringlussevõttu, suurendada kohtkogumist tuues jäätmete üleandmise võimalused inimesele lähemale. **Peamiseks väljakutseks** on kõiki majandussektoreid, materjalivooge ja tarbitud toodete olelusringi hõlmava jäätmetekke

vältimise kontseptsiooni rakendamine. Eesmärgiks on katkestada seos majanduskasvu ja jäätmetekke vahel ning suurendada taaskasutuse osakaalu igas sektoris. Põlevkivitööstuse tõttu on vajadus parandada kaevandusjäätmete käitlusvõimalusi, s.h vanade hoidlate stabiliseerimise või kasutuselevõtu lahendusi.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Ruumiliste põhimõtete määratlemine jäätmejaamade võrgustiku ümberkujundamiseks ringmajanduskeskuste võrgustikuks.
- 2) Ruumiliste suuniste ja põhimõtete väljatöötamine jäätmetekke vähendamisele ja korduskasutuse suurendamisele orienteeruvate tootmis- ja tarbimismustrite soodustamiseks (sh nt valikulise lammutamise põhimõtte juurutamine, mille puhul eemaldatakse korduskasutuseks sobilikud materjalid ja detailid juba lammutustegevuse käigus, jääkmaterjalide ringlusturu hoogustamine).
- 3) Ruumiliste suuniste andmine maavarade kaevandamise ja -käitlusega seotud jääkmaastike kasutuselevõtuks ringmajanduslike projektide abil (vt ka ptk 3.2.7). Ringmajanduses põlevkivijäätmete ladestute kasutuselevõtu tõttu vabanevate maa-alade kasutamise põhimõtete määratlemine.

3.2.5 Liikuvus ja transpordivõrgustik

Üleriigiline planeering käsitleb inimeste liikuvusvajadust ja seda teenindavaid transpordivõrgustikke. Liikuvuse all mõistetakse inimeste ja kaupade liikumist vajalikesse sihtkohtadesse, kasutades ühte või mitut liikumisviisi ja transpordisüsteemi poolt pakutavaid teenuseid.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada:

Siseriiklikus reisijate ja kaupade veos domineerib jätkuvalt maanteeliiklus, reisijateveos suureneb rööbastranspordi osakaal. Linnades on jätkuvalt väljakutseks säästvate liikumisviiside edendamine. Õhu- ja veetranspordi osakaal siseriiklikus reisijate ja kaupade veos jääb üleriigiliselt mahult marginaalseks, kuid saartega ühenduse pidamisel kriitiliseks.

Rahvusvahelistes transpordiühendustes toimub keskkonnahoidlikuma raudteeliikluse mõõdukas kasv suurema keskkonnajalajäljega maantee- ja lennuühenduste arvelt. Rahvusvahelised transpordiühendused orienteeruvad eelkõige lääne- ja põhja-lõuna suunalisteks, ühendused Venemaaga jäävad minimaalseks. Vedude üldmaht eeldatavalt siiski kasvab.

Elektrijõul liikuvate sõidukite osakaal kasvab kiiresti, kuid eeldatavalt säilib üleriigilise planeeringu ajaperioodil ka fossiilkütuseid tarbiv sõidukipark.

Liikuvus kui kasutajakeskne teenus²⁹ muutub liikumisvajaduste rahuldamisel domineerivaks. Tavapäraselt ühistransporti täiendavad nõudluspõhised lahendused, eelkõige väikese ja ebaregulaarse nõudlusega piirkondades, mis osaliselt võivad baseeruda ka isejuhtivatel sõidukitel. Nende

²⁹ Mobility as a Service, MAAS, vt <https://maas-alliance.eu/homepage/what-is-maas/>. Liikuvuse operaator kasutab kliendi liikuvusvajaduse rahuldamiseks vastavalt vajadusele erinevaid transpordivalikuid (ühistransport, jalgsi- või jalgratta liikumine, autojagamisteenus, takso jne või valikute omavahelisi kombinatsioone).

eesmärgiks on katta viimase miili ühendused, olles jagamismajanduse osa. Mikromobiilsuse (sh jalgrataste ja muude kergliikurite kasutuse) tähtsus kasvab oluliselt, sh maapiirkondades.

Uusi riigi omandis lennuvälju suure tõenäosusega ei rajata, kuid kavas on Tallinna lennujaama laiendamine. Kaalutakse erakapitalil põhinevate taristuobjektide vajadust (Jõhvi ja/või Narva lennuväli), mis võimaldaks rahvusvahelist reisijate- ja kaubavedu ning võimaldaks regionaalsete ettevõtete kasvu. Regionaalsete liinide õhusõidukid lähevad eeldatavalt üle elektritritele, kasvab ka vesiniktehnoloogia tähtsus lennukikütusena. Lennuväljadel toob see kaasa vajaduse taristuinvesteeringute järele, sh on võimalik ära kasutada Eesti tuuleenergia potentsiaali vesiniku tootmisel, luues lennuväljade lähedusse ka vesiniklinnakuid, mis võivad saada keskseid kütusevarusid ka maismaatranspordivahenditele (nt Hollandis Groeningeni lennuvälja ja linna näide³⁰).

Õhuliikluses tuleb arvestada mehitamata lennunduse suure levikuga nii kaubaveo kui ka reisijate liikluses.

Peamiseks väljakutseks on säästvate ja aktiivsete liikumisviiside soosimine tihedamalt asustatud aladel ja maaliste keskuste läheduses ning liikuvusvajaduse rahuldamine maapiirkondades; samuti transpordivõrgustike omavaheline seotus.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Transpordiliike ühendavate liikuvuskeskuste üldiste ruumilise arengu põhimõtete määratlemine (suuremad linnad kui transpordisõlmed, nt Pärnu kui Rail Balticu, Via Baltica, jõe-, mere- ja õhustranspordi koondumiskoht, sama ka Tallinnas, Narvas, Tapal, tulevikus ka Haapsalus jne).
- 2) Kestlikke transpordiliike (ühistransport, kergliiklus) eelisarendavate põhimõtete seadmine; sh linnaliste asulate tänavaruumi ümberjaotamise põhimõtete väljatöötamine.
- 3) Asustuse arengu ja liikuvuse tervikliku planeerimise põhimõtete määramine ning suuniste andmine, vältimaks autokeskse asustuse levikut ning tagades olemasoleva ühistranspordivõrgu parima võimaliku ärakasutamise.
- 4) Ligipääsetavuse põhimõtete määramine kvaliteetse elukeskkonna moodustavatele erinevate funktsioonidega maa-aladele sotsiaalse taristu ja liikuvusvõimaluste koos käsitlemiseks.
- 5) Ruumiliste aluste loomine "Ühe-(akadeemilise)-tunni-Eesti" (teenuseid ja töökohti pakkuvad keskused on kõikjal Eestis mugavalt 1 tunni või ka 45 minuti ühistranspordisõidu kaugusel) kontseptsiooni elluviimiseks.
- 6) Kestlikku asustumustrit toetava teedevõrgu arenguks ruumiliste suuniste andmine ja põhimõtete määratlemine, arvestades nii teedevõrgu tihedust, ligipääsuvajadusi kui ka teehoolduse kestlikkust. Fookus on eelkõige olemasoleva teedetaristu jätkusuutlikkus ja vajalikes asukohtades teedevõrgu optimeerimine vastavuses maakasutuses toimuda võivatele muutustele. Uute põhi- ja tugimaanteed rajamist ei kavandata.
- 7) Täpsematele planeeringutele suuniste andmine ja põhimõtete määratlemine liiklust rahustava, liiklusohutust suurendava ning eri liikumisviiside tasakaalu ning ruumilist koosõla toetava kohaliku tasandi tänavaruumi tekkeks.
- 8) Laevatatavate siseveekogude ruumikasutuse suuniste andmine ja põhimõtete määratlemine arvestades intensiivistunud ja mitmekesist kasutust.
- 9) Õhuruumi kasutusele ruumiliste suuniste andmine ja põhimõtete määratlemine.
- 10) Sadamatevõrgu ruumilise arengu suuniste andmine ja põhimõtete määratlemine.

³⁰ <https://www.groningenairport.nl/en/news/groningen-airport-eelde-becomes-the-first-hydrogen-valley-airport-in-europe>

- 11) Intelligentsete transpordisüsteemide ettevalmistamiseks ruumiliste suuniste väljatöötamine ja põhimõtete määramine (sh elektritaristu ettevalmistus).
- 12) Rahvusvaheliste liikumiskoridoride ja suurte taristuobjektide (nt Suure väina püsiühendus, Tallinn-Helsingi tunnel) vajaduse³¹ ning nendest lähtuvate ruumilise arengu põhimõtete määratlemine.
- 13) Õhuruumis mehitamata liiklusvahenditele suuniste määramise kaalumine.

3.2.6 Väärtuslikud maastikud, väärtuslikud põllumajandusmaad ja roheline võrgustik

3.2.6.1 Väärtuslikud maastikud

Väärtuslike maastikena on eelkõige väärtustatud kultuurmaastikke, vähemal määral ka loodus- ja meremaastikke. Kultuurmaastiku all on mõistetud eelkõige põllumajandusmaastikku, asustust ja teedevõrku koos seal sisalduvate looduslikku päritolu elementidega³².

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: aina olulisemaks muutuvad maastikulised väärtused kus leidub nii kohaliku identiteeti loovaid ajaloolisi elemente elurikkuse säilitamiseks ja laiemalt kliiamaesmärkide täitmiseks, kusjuures väärtustatuse peetakse aina enam kõiki loodusliku või traditsioonilise hajaasustuse ilmega maastikke, mitte ainult traditsioonilisi kultuurmaastikke.

Peamiseks väljakutseks on maastikuliste väärtuste täpsem määratlemine tuginedes [Euroopa Nõukogu maastikukonventsioonile](#) ja järjepideva maastiku kaitse ning hoolduse tagamine.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Väärtuslike maastike mõiste, maastike väärtuste kriteeriumite ja klassifikatsiooni üle vaatamine. Vajadusel maastikuväärtuste käsitluse laiendamine maastiku mõistele laiemalt, sh kogu kultuurmaastikule. Käsitluse võimalik seostamine elurikkuse säilitamise ja kliiamaesmärkide täitmise vajadusega, sh kooskõlaliste suuniste määramine vastandlike ruumikasutuste (nt taastuenergia pargid vs I klassi väärtuslik maastik vms) osas.
- 2) Väärtuslike maastike määratlemise vajaduse üle otsustamine merealal. Kehtivas mereala planeeringus ei ole määratud väärtuslikke maastikke, kuid osades maakonnaplaneeringutes ulatuvad väärtuslikud maastikud ka merre, vähestel juhtudel on väärtuslik maastik määratud ka täielikult merealale.
- 3) Väärtuslike maastike kaitse ja kasutuse üldiste põhimõtete seadmine (sh võimalikult kultuuriloolis-maastikulised hoiualad, rahvusmaastikud jms), teemaplaneeringute uuendamise vajaduse kaalumine.

³¹ taristuobjektide asukohad määratakse eraldiseisva riigi eriplaneeringuga.

³² vt pikemalt <https://maakonnaplaneering.ee/wp-content/uploads/2021/10/METOODIKA-trukis-14.pdf>

3.2.6.2 Väärtuslikud põllumajandusmaad

Väärtuslikud põllumajandusmaad on kõrge viljelusväärtusega põllumajandusmaad, kus tuleb kaitsta ja hoida mullastikku kui taastumatut eluressurssi, mis on toidu tootmise kõige tähtsam tagaja.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: kliimaeesmärkide täitmine nõuab põllumajandussektori toimimise ülevaatamist ja tarneahelate lokaliseerumist ning sellest tulenevalt suureneb surve toidubarustatuse tagamisele.

Peamiseks väljakutseks on väärtuslike põllumajandusmaade kaitse põhimõtetes kokkuleppimine.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Väärtuslike põllumajandusmaade määramise kriteeriumites kokkuleppimine³³.
- 2) Väärtuslike põllumajandusmaade üldiste kasutuspõhimõtete määramine.
- 3) Kohapealse toidutootmise ruumiliste vajaduste määramine, sh linnalistes alades.

3.2.6.3 Rohevõrgustik

Rohevõrgustik on eri tüüpi ökosüsteemide ja maastike säilimist tagav ning asustuse ja majandustegevuse mõjusid tasakaalustav looduslikest ja poollooduslikest kooslustest koosnev süsteem, mis koosneb tugialadest³⁴ ja neid ühendavatest rohekoridoridest.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: kliima- ja elurikkuse eesmärkide täitmine seab kõrgendatud ootused rohevõrgustiku toimivusele. Sama-aegselt suureneb ehitustegevuse surve rohevõrgustiku aladele eriti suurlinnade läheduses.

Peamiseks väljakutseteks on rohevõrgustiku "sisuküsimuste peremehe" määramine valitsusstruktuurides, ühise arusaama loomine sisulise toimimise osas ja tasakaalustatud põhimõtete seadmine toimivuse tagamiseks.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Rohevõrgustiku struktuurielementide tähtsuse järgi klassifitseerimise põhimõtete kokkuleppimine³⁵.
- 2) Riikliku tähtsusega rohevõrgustiku struktuurielementide eesmärkide, kasutuspõhimõtete ning tugialade ja koridoride põhimõttelise paiknemise määramine.
- 3) Suuremaid linnu ümbritsevate rohevõõndite kontseptsiooni väljatöötamine.
- 4) Rohevõrgustiku toimimist toetava linnahaljastuse kujundamise ja linnade rohestamise põhimõtete väljatöötamine.
- 5) Suuniste ja tingimuste andmine eeldatavalt vajalikele rohevõrgustiku täpsematele riigi tasandi planeeringutele.

³³ mh tugineda [Metoodiliste soovituste ja ettepanekute koostamine väärtusliku põllumajandusmaa määramiseks maakonnaplaneeringute koostamisel Põlva, Valga ja Võru maakondade tingimustes ning sellega seonduvate näidisülesannete lahendamine](#), Eesti Maaülikool 2014; [Põllumajandusliku maakasutuse muutuse analüüs sõltuvalt tulevikutsenaariumitest](#), Eesti Maaülikool 2020.

³⁴ Paralleelselt on kasutusel ka tuumalade ja tuumikalade terminid.

³⁵ mh tugineda rohevõrgustiku algsele metoodikale, Rohelise võrgustiku määramise alused maakonna planeeringus (Jagomägi, J., Sepp, K. 2001)

- 6) Põhimõtete määratlemine kohaliku omavalitsuse tasandi rohevõrgustiku planeeringutele.

3.2.6.4 Sinivõrgustik

Sinivõrgustiku moodustavad veeökosüsteemid ja nende kaldaalad, mis sisaldavad järvi, jõgesid, ojasid jt ökoloogiliselt toimivaid veekogusid. Sinivõrgustik on rohevõrgustiku osa³⁶.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: intensiivistuv vee- ja kaldaalade kasutus ja paljude veekogude halb ökoloogiline seisund ohustavad sinivõrgustiku toimimist.

Peamisteks väljakutseteks on sinivõrgustiku seosed rohevõrgustikuga (sh ka "sisuküsimuste peremehe" määratlemine) ja kasutuspõhimõtete väljatötamine kooskõlas teiste eluvaldkondade arengusuundumustega.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Üle-riigilise sinivõrgustiku kujundamine.
- 2) Sinivõrgustiku üldiste planeerimispeamistõtetõete seadmine.
- 3) Mere- ja maismaa kaitsealade omavahelise sidususe põhimõtete määratlemine.

3.2.7 Maapõu ja maavarad

Üleriigilises planeeringus määratletakse maapõue kasutamise üldised põhimõtted ja suundumused, käsitledes nii maapõue ressursse laiemalt (mh põhjavesi) kui ka konkreetsemalt maavarasid ja kaevandustegevusega seonduvat.

Trendid, millega üleriigilise planeeringu koostamisel arvestada: Ehitusmaterjalide nõudlus on jätkuvalt suur ning ehitusmaavarasid kaevandatakse vastavalt vajadusele märkimisväärses koguses, võimaluse korral kasutuspiirkondade läheduses. Teravnenud on vajadus uurida maavarade kasutusvõimalusi, sh eriti riigi majandusele tõuke andvaid maavarasid, mida on võimalik kohapeal väärindada.

Peamiseks väljakutseks on maapõueressursside kestliku kasutuse tagamine.

Üleriigilises planeeringus käsitlemist vajavad ülesanded:

- 1) Teadlikkuse tõstmine maavarade ja põhjavee kui maapõue ressursi vajadusest ja säästlikust kasutamisest ning kaitsest.
- 2) Ehitusmaavarade üldiste ruumiliste kasutamise põhimõtete seadmine (toorme kaevandamise ja kasutamise maksimaalse läheduse printsiip, elukeskkonna väärtustega arvestamine), välistades ülemäärase ja raiskava kasutuse (vt Maapõuepoliitika põhialused, lisa 1 p 9.1).
- 3) Tuleviku maavarade ja ehitusmaavarade uurituse põhjal täiendavate varude edasiste ruumiliste arengusuundade määratlemine (sh aladele, kus maavarasid võib esineda, juurdepääsetavuse tagamise suuniste seadmine).

³⁶ vt pikemalt https://keskkonnaagentuur.ee/sites/default/files/documents/2021-07/rohevõrgustiku-planeerimisjuhend_fin.pdf

- 4) Kaevandusalade mitmekesise kasutuse ja kaevandamistegevuse lõppemise järgse kasutuse suuniste ja põhimõtete andmine, mh arvestades seoseid ja võimaliku kooskasutust rohevõrgustiku aladega, maastikuväärtuste ja kultuuripärandiga..

3.4 Järgmise tasandi riigiplaneeringute eeldatav vajadus

Üleriigilise planeeringu koostamisel joonistuvad eeldatavalt välja valdkonnad, mis vajavad täpsemat käsitlust järgmise tasandi riigiplaneeringu näol. Üleriigilises planeeringus antakse järgmise tasandi riigiplaneeringutele suunised ja tingimused, lähtuvalt planeeringulahenduse väljatöötamise käigus selginevast planeeringu vajadusest ja eesmärgist. Lähteseisukohtade etapis on teada alljärgnevad vajadused teema- ja/või osaplaneeringute koostamiseks (loetelu on näitlik ja täpsustub planeeringulahenduse koostamise käigus):

- Rohevõrgustiku planeeringud. Planeeringutes tuleb täpsustada eeldatavalt suuremate linnaregioonide või toimepiirkondade kaupa üleriigilises planeeringus määratletud põhimõtteid, töötades välja kohapõhiseid tingimused ja käsitledes lisaks tugialade ja koridoride ökoloogilisele funktsioonile ka võimalusi kasutamiseks puhkealana. Muuhulgas tuleb täpsustada suurlinnu ümbritsevate rohevööndite vajadust ning ruumilist paiknemist. Rohevõrgustiku teemaplaneeringud on aluseks järgmise ringi üldplaneeringutele.
- Asustuse ja liikuvuse planeeringud suuremate linnaregioonide või toimepiirkondade kaupa.
 - o Pealinnaregiooni planeering, mille abil saavutada asustuse ja liikuvuse läbimõeldud areng ja tagada Eesti suurima linna rahvusvaheline konkurentsivõime.
 - o Tartu linnaregiooni planeering, mis arvestab kesklinna kui Lõuna-Eesti tõmbekeskuse vajadusi.
 - o Pärnu linnaregiooni planeering, mis aitab läbimõeldult ära kasutada Rail Balticu kiire raudteeühenduse rajamisega avanevaid ruumilise arengu võimalusi.
 - o Ida-Virumaa linnade kui "keskuste keti" planeering, mis määratleb linnade omavahelised ruumilised seosed ja tööstuse ümberstruktureerimisest tulenevad ruumilise arengu kitsaskohad ja võimalused kaasaegse elukeskkonna saavutamiseks.

Planeeringutes tuleb täpsustada üleriigilises planeeringus määratletud asustuse suunamise ja multimodaalsete liikuvusvõrgustike kujundamise põhimõtteid ning määrata piirkonna eripärast lähtuvad tingimused liikuvuse ja asustuse üksteist toetavaks planeerimiseks omavalitsuse üldplaneeringutes. Arvestada tuleb maakasutuse hierarhiaga. Planeeringute kaudu tuleb kujundada avaliku ruumi võrgustikud, mis keskenduvad säästvatele liikumisviisidele. Kahanevates piirkondades tuleb muuhulgas kaaluda vajadusi ja võimalusi teedevõrgu hõrendamiseks. Asustuse ja liikuvuse osaplaneeringud on aluseks järgmise ringi üldplaneeringutele.

- Avalike (või avalikult kasutatavate) siseveekogude teemaplaneering. Intensiivistuva veealade kasutuse valguses tuleb määratleda põhimõtted ja tingimused veealal liikumiseks, võimalike energeetikalahenduste juurutamiseks, ajutiste ehitiste rajamiseks, kaldaalade kasutuseks.

Arvestada ja vajadusel täpsustada tuleb ühtlasi siseveekogude põhjal moodustuva sinivõrgustiku toimimise põhimõtteid, mis määratletakse üleriigilise planeeringuga.

- Peipsi järve veeala planeering. Intensiivistuva veeala kasutuse valguses määratakse põhimõtted ja sätestatakse tingimused järve veepeegli ja kallaste kasutamiseks erinevatel otstarvetel. Planeeringu koostamine eeldab julgeolekuolukorra stabiliseerumist ja ei leia seetõttu aset eeldatavalt lähemal kümnendil. Arvestades eeltoodut ja tehnoloogia arengut, võib osutada otstarbekaks ka taastuvenergeetika ja riigikaitse huvide võimaliku koostoimimise ülehindamine Peipsi piirkonnas.
- Raudteevõrgustiku teemaplaneering. Planeeringu käigus kaalutakse raudtee arendusvõimalusi, rööpmelaiust (võimalikku üleminekut 1520 mm 1435 mm rööpmelaiusele), kaubaveo taristu perspektiive, määratakse tingimused kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete rakendamiseks ning ruumiloome alusprintsipiibid linnalise asustusega aladel, määratakse sidevõrgustiku arengutingimused raudtee koridorides ja vajalike raudtee ületusvõimaluste ruumivajadus ning väljaarendamise tingimused.
- Energeetikalahendused piirkondades, kus tuule- ja päikeseparkide rajamine ei ole riigikaitseliste piirangute tõttu lubatud. Eelkõige Ida-Virumaa piiriäärsetele aladele keskenduv kuid kogu Ida- Eestit käsitlev teemaplaneering, kus analüüsitakse põlevkivienergeetikale alternatiive pidades ühtlasi silmas vajadust tagada riigi kaitsevõime.
- Kaevandamisest mõjutatud alade planeering Virumaal. Planeering eeldab erinevate maavarade kaevandamispotentsiaali välja selgitava geoloogilise uuringu läbiviimist. Planeeringus vajavad käsitlemist perspektiivsed maavarade kaevandamisvõimalused, altkaevandatud alade ja ammendunud karjäärade kasutusvõimalused, nn postkaevandusmaastikud ning kaevandamistegevusega kaasnevate mõjude leevendamise tingimused.

Planeeringud tuleb koostada tihedas koostöös teemakohaste osapooltega. Täpsemat piirkonda käsitlevate planeeringute üksikasjalikumate lahenduste väljatöötamisel tuleb suurt tähelepanu pöörata koosloomeprotsessile piirkonnas kohapeal.

4. Kuidas üleriigilist planeeringut koostatakse?

4.1 Koosloome planeeringulahenduse väljatöötamisel

Üleriigilise planeeringu algatab ja kehtestab Vabariigi Valitsus. Planeeringu koostamine on laiapõhjaline koosloomeprotsess, milles saavad osaleda kõik huvilised.

Planeeringu koostamine toimub kolmes etapis (vt joonised 4.1 ja 4.2).

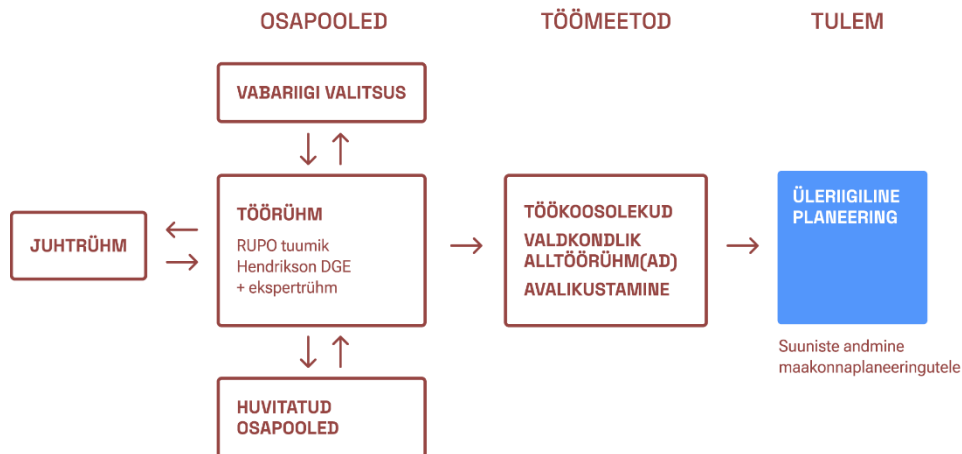
Esimeses, praegu käimasolevas etapis valmistatakse planeeringu koostamine ette - pannakse kokku planeeringu lähteseisukohad ja mõjude hindamise programm.

Teises etapis, aastatel 2024 – 2025, viiakse läbi täiendavad uuringud ja koostatakse koostöös ametkondade ja huvigruppidega planeeringu esialgne visand - eelnõu ehk eskiislahendus ja hinnatakse selle elluviimisega kaasnevat mõjusid, pakkudes vajadusel välja positiivsete mõjude võimendamise ja negatiivsete leevendamise meetmeid. Eskiislahendust tutvustatakse avalikkusele. Saadud tagasiside põhjal koostatakse lõplik lahendus ehk planeerimisettepanek.

Kolmandas etapis, 2026.a, toimub planeerimisettepaneku avalikustamine ja kooskõlastamine. Seejärel kehtestab üleriigilise planeeringu Vabariigi Valitsus.

Joonis 4.1. Üleriigilise planeeringu koostamise ajatelg.

Joonis 4.2. Üleriigilise planeeringu koostamise tööprotsess.

Planeeringu eskiislahenduse etapis on kavas:

- Koostööplatvormi kujundamine naaberriikidega. Viiakse läbi regulaarsed (veebi)kohtumised Läti, Rootsi ja Soome riigi tasandi planeerimist juhtivate ametiasutustega, eeldatavalt 3-4 korda. Eesmärgiks on juba lahenduse koostamise käigus täpsustada Läänemere regiooni ruumilist visiooni (VASAB 2040), kujundada ühtseid arusaamu ruumikäsitlusest, leppida kokku ühistes piirülestes (taristu)arendustes ning kujundada Eesti positsiooni rahvusvahelises konkurents.
- Nn strateegiaseminarid juhtrühmaga. Visiooni kujundamiseks, arengutsenaariumi valikuks ning riigi huvide prioritseerimiseks viiakse läbi 2-3 seminari (võimalusel 1-päevase väljasõiduna), millele eelneb juhendatud eeltöö ja järgneb võimalus täiendavalt piiratud aja jooksul teemakohast arvamust avaldada.
- Töökoosolekud valdkondade ametiasutustega. Asjakohaste suuniste väljatöötamiseks viiakse läbi töökoosolekud ametiasutustega peamiste teemade lõikes. Eesmärgiks on kokku leppida ühised suunised nii konkreetse valdkonna ruumiliseks arenguks kui seada prioriteetid ristuvate huvide ja määratleda koostoitimise võimalused.
- Seminarid praktikutega. Suuniste ja põhimõtete tagasisidestamiseks ja reaalse kasutatavuse valideerimiseks viiakse läbi 2-3 seminari planeerimisvaldkonnas (nii era- kui avalikus sektoris) tegutsevate praktikutega. Seminaridele eelneb juhendatud eeltöö ja järgneb võimalus täiendavalt piiratud aja jooksul teemakohast arvamust avaldada.
- Üleriigilise planeeringu arutelud Paide arvamusefestivalil. Paneelarutelu või töötoa vormis kujuneva eskiislahenduse arutelu arvamusefestivalil, kuhu on lisaks tuumikrühmale palutud osalema ka nõukoja ja juhtrühma liikmed.
- Üleriigilise planeeringu sessioon Tartu Planeerimiskonverentsil. Kujuneva lahenduse konkreetsete teemakäsitluste või planeeringu vormistuse vms üksikasjalikumal teemal peetav arutelu, mis kaasab aktiivselt planeerijate kogukonda.
- Eskiislahenduse ja mõjude hindamise aruande avalik väljapanek (30 päeva). Väljapanek korraldatakse Ühendministeeriumis ja üleriigilise planeeringu portaalis.
- Eskiislahenduse avalikud arutelud Eesti erinevates piirkondades. Koosloomes valminud eskiislahendust koos mõjude hindamise sisendiga ning väljapanekul esitatud arvamusi ja nende vastusseisukohti tutvustatakse kõigile huvilistele 5 Eesti piirkonnas toimuvatel avalikel aruteludel ning ühel veebipõhisel tutvustusel. Eskiislahenduses väljapakutu täiendamiseks ja täpsustamiseks viiakse läbi rühmatööd.

- Eskiislahenduse ja mõjude hindamise tulemuste tutvustus riigikogu komisjonides ja valitsuskabinetis.
- Veebiplatvorm Miro jätkuv kasutus. Lähteseisukohtade koostamise etapis hästitoiminud Miro töötahvleid kasutatakse jätkuvalt nii töökoosolekutel kui seminaridel, nii vahetult arutelude ajal kui hiljem nõ jagatud mõttetahvlina.

Planeerimisettepaneku koostamise etapis on kavas:

- Planeeringu eskiislahendust ja mõjude hindamise aruande eelnõud selgitavad töökoosolekud kooskõlastavate ametkondadega.
- Eskiislahenduse avaliku väljapaneku ja kooskõlastamise tulemusi tutvustav ja võimalikke vastuoludele lahendusi otsiv seminar juhtrühma liikmetele.
- Planeeringu elluviimise kava teemaline seminar juhtrühma liikmetele.
- Planeerimisettepaneku kujundamiseks vajalikud töökoosolekud ametkondadega, vajadusel ka praktikutega.
- Vajadusel (olulised muudatused võrreldes eskiislahendusega või vastuolulised ruumilised huvid vms) arutelud riigikogu komisjonides ja valitsuskabinetis.
- Planeerimisettepaneku avalik väljapanek (30 päeva) planeeringu portaalis. Arvamuste koondamine ja analüüs, vastusseisukohtade kujundamine ja väljasaatmine. Planeerimisettepanekut ja laekunud tagasisidet ning selle vastusseisukohti tutvustav veebipõhine avalik arutelu.
- Planeeringu kehtestamisega seotud seminarid kõigile huvilistele ja naaberriikide esindajatele.

4.2 Planeeringulahenduse mõjude hindamine

4.2.1 Terviklik mõjude käsitus

Üleriigilise planeeringu elluviimisega kaasnevaid mõjusid analüüsitakse terviklikult, koondades kokku nii KeHJS järgse keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus hinnatavad mõjud kui PlanS järgsed asjakohased mõjud. Keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus ei koostata ka eraldi KSH aruannet, mõjude hindamine kajastub ühes dokumendis.

Mõjude hindamise aruanne peab vastama oma sisult mh KeHJS-s sätestatud KSH aruande nõuetele. Nõuded KSH aruande sisule on esitatud KeHJS § 40. Seejuures tuleb arvestada, et kuna tegemist on suure üldistusastmega planeeringuga, ei ole mõjude hindamise aruandes võimalik kirjeldada detailselt kõiki KeHJS § 40 loetletud teemasid, küll aga peaks aruandes ära näitama, kuidas on kõigi nõutud teemadega mõjude hindamise käigus arvestatud (nii KeHJS järgsete mõjude kui asjakohaste mõjude puhul).

KeHJS kohane KSH algatati üleriigilise planeeringu koostamisele, kuna KSH läbiviimine üleriigilise planeeringu koostamise raames on kohustuslik (PlanS § 13 lg 4, KeHJS § 33 lg 1 p 2; § 35 lg 2).

KeHJS sätestab ka nõuded KSH programmi sisule. Alljärgnev tabel 4.3 selgitab KSH programmi sisu käesoleva planeeringu ja dokumendi kontekstis.

Tabel 4.3. KSH programmi sisu ülevaade

Vastavalt KeHJS § 36. (2) Keskkonnamõju strateegilise hindamise programm:	
1) määrab keskkonnamõju strateegilise hindamise ulatuse, lähtudes strateegilise planeerimisdokumendi iseloomust ja sisust;	Käsitletud käesolevas peatükis.
2) sisaldab eeldatavalt mõjutatava keskkonna kirjeldust;	Arvestades planeeringu üldistustasandit ei ole käesolevas dokumendis sisuliselt otstarbekas ega vajalik esitada kogu Eesti detailset keskkonnakirjeldust. Lisaks, strateegiliste dokumentide KSH-des asendab keskkonna kirjelduse enamasti valdkonna hetkeolukorra ülevaade. Käesolevas dokumendis täidab seda KSH programmi rolli ptk 3.
3) sisaldab strateegilise planeerimisdokumendi seoseid muude strateegiliste planeerimisdokumentidega;	Käsitletud ptk 1 ja Lisas 1.
4) selgitab strateegilise planeerimisdokumendi elluviimisega eeldatavalt kaasnevat olulist keskkonnamõju, sealhulgas mõju inimese tervisele, piiriülese keskkonnamõju esinemise võimalikkust ja võimalikku mõju Natura 2000 võrgustiku alale;	Käsitletud käesolevas peatükis.
5) kirjeldab keskkonnamõju strateegilisel hindamisel kasutatavat hindamismetoodikat;	Käsitletud käesolevas peatükis.
6) nimetab isikud ja asutused, keda strateegilise planeerimisdokumendi alusel kavandatud tegevus võib eeldatavalt mõjutada või kellel võib olla põhjendatud huvi selle strateegilise planeerimisdokumendi vastu;	Käsitletud lisas 4.
7) sisaldab keskkonnamõju strateegilise hindamise ja selle tulemuste avalikustamise ajakava, mis tuleneb strateegilise planeerimisdokumendi koostamise ajakavast;	Käsitletud ptk 4.1.
8) sisaldab andmeid strateegilise planeerimisdokumendi koostaja kohta ning programmi koostanud juhteksperdi nime, sealhulgas juhteksperdi käesoleva seaduse § 34 lõike 4 punkti 6 kohast allkirjastatud kinnitust, ja eksperdirühma koosseisu, nimetades, milliseid valdkondi ja millist mõju hakkab iga eksperdirühma kuuluv isik hindama;	Käsitletud ptk 4.6.
9) kirjeldab käesoleva seaduse § 36 ¹ kohaseid asjaomaste asutuste või planeerimisseaduse § 18 lõikes 1, § 35 lõikes 1, § 61 lõikes 1, § 81 lõikes 1 ja § 103 lõikes 1 nimetatud isikute ja asutuste esitatud seisukohti.	Lisatakse dokumendile peale seisukohtade saamist.

Asjakohaste mõjude hindamisel lähtutakse planeeringu olemusest ja eesmärgist. Kui KeHJS kohane KSH käsitleb mõjude avaldumist läbi looduskeskkonna, siis asjakohaste mõjude hindamine tähtsustab sotsiaalseid, kultuurilisi ja majanduslikke teemasid. Planeerimisseadus ei sea nõudeid asjakohaste mõjude hindamise menetlusele ja sisule, seega on planeeringu koostamise korraldaja otsustada, kuidas ja milliseid asjakohaseid mõjusid hinnata tuleb. Asjakohasus tähistab seotust konkreetse planeeringu eesmärgi ja alaga, samuti on oluline silmas pidada globaalseid trende ja suundumisi (vt ptk 2.3 ja 2.4).

4.2.2 Mõjude hindamise ulatus

Ajaline ulatus

Üleriigilise planeeringu eesmärk on riigi ruumilise arengu põhimõtete, suuniste ja suundumuste kindlaksmääramine aastani 2050. See tähendab, et ka mõjude hindamine tuleb teha eelkõige samas ajalisel ulatusel. Juhul, kui mõjude hindamise käigus nähakse planeeringu põhjustatud olulisi trende/mõjusid arengukava perioodi lõppemise järel, tuuakse ka need välja.

Ruumiline ulatus

Mõjude hindamise ruumiline ulatus hõlmab Eesti territooriumit.

Üleriigiline planeering ei määra konkreetsete ehitiste (nt piiriülesed taristuühendused) asukohti, kuid näitab eeldatavalt ära indikaatiivsed piirkonnad. Programmi koostamise hetkel ei ole teada, et planeering sisaldaks tegevusi või põhimõtteid, millega kaasneks eeldatavalt oluline piiriülene mõju KeHJS mõistes (st, riigipiiri-ülene). Juhul, kui piiriülese mõju tõenäosus peaks planeeringu ja KSH käigus ilmnema, tuleb viivitamatult algatada piiriülese keskkonnamõju strateegilise hindamise korrale vastavad menetlustoimingud (teavitamine, kaasamine).

4.2.3 Eeldatavalt kaasnev keskkonnamõju

Eeldatavalt olulise ebasoodsa mõju ilmumine oleneb planeeringuga kavandatavate tegevuste iseloomust, sellest, kas nähakse ette asukohaspetsiifilisi tegevusi (ja kui, siis kavandatavatest asukohtadest ja seastetest keskkonnatingimustest). Arvestades planeeringuala suurust, planeeritavate tegevuste hulka, planeeringu täpsusastet ning asjaolu, et hetkel ei ole teada milliseid suuniseid planeeringuga ette nähakse, siis pole võimalik mõjude hindamise programmis täpselt kirjeldada, milline on planeeringu rakendamisega kaasneda võiv eeldatavalt oluline ebasoodne mõju keskkonnale.

Lähtudes lähteseisukohades väljendatud üldpõhimõtetest ja planeeringu teemaderingist, võib anda esmase prognoosi mõju osas erinevate keskkonnaaspektide lõikes prognoosida järgmiselt:

- **Inimese tervisele ning sotsiaalsetele vajadustele ja varale** on planeeringul tervikuna eeldatavalt soodne mõju. Tervisele, heaolule ja varale otseselt soodsad eesmärgid on integreeritud läbivalt mitmetesse planeeringu (ala)teemadesse: turvalisus (vt 3.2.2.2), teenustevõrgustik (3.2.3.7), Kultuurilised vajadused (vt 3.2.3.8), Eluasemevaldkond (vt 3.2.3.5) jm. Lisaks on "kvaliteetne, kõigi elanike vajadustele vastav ruum" ka üheks planeeringu läbiva teemana käsitletavaks põhimõtteks (vt 2.4).

- **Bioloogilisele mitmekesisusele, populatsioonidele, taimedele, loomadele** on planeeringu mõju eeldatavalt kahesuunaline. Ühest küljest sisaldab planeeringu teemadering otseselt väärtuslike maastike (vt 3.2.6.1) ja roheline võrgustiku (vt 3.2.6.3) edendamist. Teisalt võib mitmete planeeringu põhiteemade, nt tehniline taristu (vt 3.2.4), transpordivõrgustik (vt 3.2.5), maapõu ja maavarad (3.2.7) lahendamine tuua kaasa täiendavat survet loodusväärtustele.
- **Pinnasele, vee ja õhu kvaliteedile** võib samuti mitmete planeeringu põhiteemade, nt tehniline taristu (vt 3.2.4), transpordivõrgustik (vt 3.2.5), maapõu ja maavarad (3.2.7) lahendamine osutada täiendavat survet. Aga erinevalt elusloodusest (eelmses loigus nimetatud keskkonnamelemendid) ei sisalda planeering teemaderingi, mille eesmärgiks oleks pinnase, vee või õhu kvaliteedi parandamine, seega ebasoodsa mõju avaldumise oht on siin mõnevõrra suurem.
- **Kliimamuutuste leevendamisele** kui ka kliimamuutustega kohanemisele on planeeringul tervikuna eeldatavalt soodne mõju. Kliimamõjude vähendamine ja kliimamuutustega kohanemine on üheks planeeringu läbiva sõlmteemadena käsitletavaks põhimõtteks (vt 2.4). Lisaks on kliima toodud otseselt välja ühe planeeringus käsitlemist vajava teemana (vt 3.2.1), kus planeeringu lahendada on võetud kliimamõju osas soodsaid eesmärgi.
- **Kultuuripärandile** on planeeringul tervikuna samuti eeldatavalt soodne mõju. Kultuurilised vajadused on otseselt üheks Asustuse valdkonna all käsitletavaks alateemaks (vt 3.2.3.8), sisaldades kultuuripärandile soodsaid ülesandeid.
- **Maastikele** on planeeringul tervikuna samuti eeldatavalt soodne mõju. Väärtuslikud maastikud on otseselt üheks planeeringus käsitletavaks alateemaks (vt 3.2.6.1), sisaldades maastikulistele väärtustele soodsaid ülesandeid.
- **Jäätmetekke vähenemise** osas on planeeringul eeldatavalt soodne mõju. Jäätmetekke vähendamisele aitavad kaasa planeeringu Jäätmete teema (vt 3.2.4.3) ülesanded, lisaks on „ringne tootmine ja tarbimine“ sõnastatud läbiva sõlmteemadena käsitletavaks põhimõtteks.

Üleriigilise planeeringu puhul vaadeldakse **asjakohaste mõjudena** riigi tasandil teostatavate mastaapsete ruumiotsuste **ruumilisi mõjusid**. Eelkõige avalduvad need asustuse arengu suundumuste ja põhimõtete valikul, kuid samuti kõigi teiste ptk 3.2 toodud teemade ülesannete lahendamisel. Oluline on silmas pidada, et ruumis langetatavad riigi tasandi otsused toovad kaasa mõjud ka kohaliku omavalitsuse tasandil. Seetõttu on üleriigilise planeeringu asjakohaste mõjude hindamise fookuses ka mõjude hindamisest lähtuvate võimalike leevendusmeetmete pakkumine kohaliku tasandi planeerimisele. Asjakohaste mõjude hindamise raames on fookuses sotsiaalse, majandusliku ja kultuurilise keskkonna teemad, mis on suuresti ka lahenduse kujundamise osaks. Nt hinnatakse planeeringulahenduse mõju **majanduskeskkonna elujõulisusele, sotsiaalsele sidususele, regionaalsele tasakaalustatusele, kultuurilisele identiteedile ja pärandile**. Lähtuvalt planeeringu läbivatest teemadest tuleb asjakohaste mõjude puhul pöörata tähelepanu riigikaitse- ja kliimavaldkonnale, analüüsides planeeringulahendusega kaasnevaid mõjusid nendest teemadest lähtuvalt ka elanikkonna toimetulekule, võrdsetele võimalustele jt sotsiaalsetele teemadele. Kaaluda tuleks nt haavatavate alade kaardistuse läbiviimist, kus tuuakse välja Eesti erinevate piirkondade vastupanuvõime erakorralistele olukordadele lähtuvalt sotsiaal-majanduslikest asjaoludest. Asjakohaste mõjude analüüsimisel on lähteandmete terviklikkuse eesmärgil oluline tihe koostöö asjakohaste valitsusasutustega.

4.2.4 Hindamisel kasutatav metoodika

Üleriigilise planeeringu koostamine ja selle elluviimisega kaasnevate mõjude hindamine (asjakohaste mõjude hindamine ja keskkonnamõju strateegiline hindamine) viiakse läbi tihedalt omavahel seotult. Mõjude hindamise eksperdid kaasatakse planeeringulahenduse väljatöötamise töögruppi ja ühistesse aruteludesse. Selline lähenemine võimaldab juba planeeringulahenduse väljatöötamisel arvestada oluliste mõjudega, otsides võimalusi positiivsete mõjude võimendamiseks ja negatiivsete leevendamiseks. Mõjude hindamine valminud lahendusele, nõ tagantjärele tehtava auditi vormis ei pruugi anda sama head tulemust. Ka on planeeringuga käsitletavate teemade ring suuresti kattuv mõjude hindamise raames analüüsitava teemadega, mis samuti soosib ühist, integreeritud protsessi.

Käesoleva üleriigilise planeeringu mõjude hindamisel on asjakohane kasutada paralleelselt mitut erinevat meetodilist lähenemist.

4.2.4.1 Välismõjude hindamine

Välismõjude hindamise käigus prognoositakse planeeringuga kaasnevaid eeldatavaid mõjusid ja antakse hinnang, millist mõju väljatöötatud planeerimislahendused keskkonnale eeldatavalt avaldavad. Eeldatavalt kaasnevate mõjude kirjeldamise vajadus tuleneb KeHJS-st ja käesoleva programmi hinnang eeldatavate mõjude osas on esitatud eelnevas peatükis (ptk 2.6.2). Mõjude hindamisel tuleb arvestada ja võimalusel selgitada, kas oluline mõju on soodne, ebasoodne, vahetu, kaudne, pikaajaline, lühiajaline, kumuleeruv, sünergiline.

Mõjude hindamisel kasutatakse ennekõike kvalitatiivset (kirjeldavat) hindamist. Võimalusel kasutatakse ka kvantitatiivset hindamist, aga seda vaid juhul kui planeeringuga kavandatavate tegevuste täpsusaste seda võimaldab.

Mitmed olulised keskkonnamõju alateemad sisalduvad juba ka planeeringu teemaderingide ja eesmärkide hulgas. Võib eeldada, et planeeringulahenduse keskkonnamõju nendes teemades, mis on seatud ka planeeringu eesmärkideks on **positiivne** (nt kui planeeringu eesmärgiks on tegeleda kliimakriisi lahendamisega, siis on sellele positiivne keskkonnamõju kliimale). Selliseid mõjusid hinnatakse juba ka planeeringu koostamise (ja asjakohaste mõjude hindamise) protsessis lahutamata osana. KSH käigus ei vormistata nendes teemades eraldi alternatiivset hindamist/aruannet, KSH eesmärk siin on osaleda planeeringu koostamise tööühmas täiendava tugijõuna ja panustada positiivsete mõjude võimendamisse.

Programmi koostamisel kaardistatu (ptk 2.6.2) põhjal võib öelda, et mõjude hindamise käigus tuleb kindlasti tähelepanu pöörata planeeringu võimalikele **sisemistele eesmärgikonfliktidele** – planeeringu ühe teemaderingi eesmärgid võivad mõjuda ebasoodsalt planeeringu mõne teise teemaderingi eesmärkidele (nt ulatuslikum-eesmärgipärasem tehniline taristu või maapõue kasutamine avaldab täiendavat survet loodusväärtustele; julgeolekuvajadused võivad riivata inimese hea elukeskkonna vajadusi jne). Oluline on mõista, et kõigis erinevates eesmärkides korruga parimat tulemust saavutada ei saa. Seega on planeeringuahenduste välja töötamisel ja mõjude hindamisel oluline selliste lõivusuhete tuvastamine ja selgete prioriteetide seadmine. Vastasel juhul võivad soodsad mõjud jääda avaldumata ja kaasneda soovimatud ebasoodsad mõjud.

Mõjude hindamisel tuleb tähele panna, et mõjude hindamise **täpsusaste** on võrdne planeeringu täpsusastmega. Üleriigiline planeering on Eesti strateegilisim planeerimistasand, millega eeldatavalt ei määrata võimalike ehitiste täpseid asukohti ega konkreetseid keskkonnatingimusi. Nii ei saa planeeringu suuniste ja tegevuste üldiseks jäämisel ka mõjude hindamisel välja tuua konkreetseid otseseid mõjusid, vaid viidata eelkõige eeldatavatele suundumustele.

Võimalike oluliste mõjude puhul tuleb sellist **määramatust** võimalusel vältida - juhul kui mõju hindamise käigus tuvastatakse, et planeering jääb arengute suunamisel liiga üldiseks (et arengut realselt soodsas suunas juhtida), tuleb seda mõjude hindamisel välja tuua ja teha parandusettepanekud.

Asjakohaste mõjude ühe lähtekohana käsitletakse **Läänemere regiooni ruumilise visiooni saavutamiseks sõnastatud tulevikutegevusi** (145 strateegilise tähtsusega tulevikutegevust, mille elluviimist nähakse läbi mitmetasandiliste planeerimisraamistike). Selleks, et tähelepanuta ei jääks ükski potentsiaalselt oluline mõju ja et katta kõiki eluvaldkondi, kasutatakse asjakohaste mõjude hindamisel töö käigus abistava kontrollnimekirjana muuhulgas **Justiitsministeeriumi ja Riigikantselei koostatud mõjude hindamise metoodikas esitatud kontrollküsimustikku**.

Reaalne areng ja konkreetsed mõjud hakkavad tegelikkuses sõltuma pigem mitte niivõrd planeeringus sisalduvatest positiivsetest põhimõtetest, vaid sellest, kui sihipäraselt suudetakse neid põhimõtteid ka praktikas järgida ning kui tõhusalt hakatakse neid ellu viima.

Seda, milliseid valikuid tehakse järgnevates etappides ja dokumentides, mõjutavad suuresti ka planeeringu välised asjaolud, nagu rahaliste vahendite kättesaadavus, poliitiline tahe, teiste osapoolte tahe jms. Seega jääb KSH-s tehtaval välismõjude hindamisel tulenevalt planeeringu üldisest tasandist siiski paratamatult sisse suur määramatus.

4.2.4.2 Vastavusanalüüs

Üldise tasandi planeeringu puhul on enamasti sobivamaks mõjude hindamise meetodiks vastavusanalüüs, mille käigus analüüsitakse planeerimislahenduste vastavust erinevatele rahvusvahelistele, Euroopa Liidu ja Eesti siseriiklikele valdkondlikele strateegilistele eesmärkidele. Kui väljatöötatud planeerimislahendused ei ole vastavuses rahvusvaheliste, Euroopa Liidu või Eesti siseriiklike valdkondlike poliitiliste eesmärkidega või ei toeta nimetatud poliitikate elluviimist, võib seda hindamise tulemusena pidada ebasoodsaks.

Üleriigilise planeeringu üldistusaste on eeldatavalt kõrge, mis nõuab mõjude hindajatelt strateegilist, pikaajalistest trendidest ja suundumustest lähtuvat käsitusviisi. Vastavusanalüüsi käigus tuleb tähelepanu pöörata asjaolule (st lahendada mõningane kitsaskoht), et Eesti arengukavad on valdavalt koostatud kuni aastani 2035, aga planeeringu ajalisest ulatusest tulenevalt peaks vastavusanalüüs käsitlema perioodi kuni aastani 2050.

4.2.4.3 Natura hindamine

Eraldi metoodika alusel tuleb KSH käigus hinnata võimalikke mõjusid Natura 2000 võrgustikule. Kuigi Üleriigiline planeering on oma olemuselt väga suure üldistusastemega strateegiline planeerimisdokument, millel ei pruugi olla otseseid seoseid rahvusvahelise Natura 2000 kaitstavate

alade võrgustikuga, tuleb planeeringu lahenduse väljatöötamisel Natura võrgustiku kaitse ja siduse tagamise vajadusega siiski arvestada. Mõjude hindamise etapis viiakse vajadusel (juhul kui selgub, et planeeringulahendus võib mõjutada Natura kaitse-eesmärke) läbi Natura hindamine vastavalt loodusdirektiivi artikli 6 lõigete 3 ja 4 ning KeHJSe § 45 alusel. Natura hindamisel tuginetakse Euroopa Komisjoni juhendile „[Natura 2000 aladega seotud kavade ja projektide hindamine. Metoodilised suunised elupaikade direktiivi 92/43/EMÜ artikli 6 lõigete 3 ja 4 sätete kohta.](#)“ ja juhendile „[Juhised Natura hindamise läbiviimiseks loodusdirektiivi artikli 6 lõike 3 rakendamisel Eestis](#)“. Lähtutakse juhendites toodud põhimõttest, et hindamise täpsusaste ja ulatus peavad olema proportsionaalsed strateegilise planeerimisdokumendi sisuga. Mõju Natura aladele hinnatakse strateegilisel tasandil – hindamise eesmärk on jõuda veendumusele, kas üleriigilise planeeringu rakendamine võib olla vastuolus loodusdirektiivi (92/43/EMÜ) ja linnudirektiivi (2009/147/EÜ) eesmärkidega.

4.2.4.4 Leevendavad meetmed ja soovitused

Kõigi erinevate hindamismetoodikate puhul annab KSH vajadusel soovitusi ebasoodsate mõjude leevendamiseks ja soodsate mõjude võimendamiseks.

Kui ilmneb strateegilistele eesmärkidele mittevastavus või kaasneb eeldatavalt oluline ebasoodne mõju, tuleb neid käsitleda. Arvestades planeeringu täpsusastet, tuleb leida meetmed strateegilistele eesmärkidele kaasaaitamiseks või olulise ebasoodsa mõju ennetamiseks, vältimiseks, vähendamiseks või leevendamiseks, põhjendatud juhul heastamiseks ning vajadusel seireks. Asjakohastel juhtudel tuleb anda soovitused või seada tingimused järgnevate planeerimisetappide või tegevuste raames oluliste ebasoodsate mõjude hindamiseks.

Lisaks tuleb planeerimisprotsessis mõjude hindamisel läbivalt pöörata tähelepanu olulisele soodsale mõjule ja selle võimendamise võimalustele.

4.2.4.5 Alternatiivsed stsenaariumid

Mõjude hindamise käigus hinnatakse ka mõjude erinevust erinevate alternatiivsete stsenaariumite korral (vt stsenaariumite kirjeldus ptk 4.3). Oluline on seejuures tähele panna, et alternatiivsete lahenduste analüüs ja valik tehakse planeeringu koostamise algetapis, eeldatavalt Vabariigi Valitsuse poolt. See tähendab, et ka KSH/mõjude hindamise sisend alternatiivide valikusse antakse planeeringu algetapis ning hiljem enam KSH aruandes täiendavaid alternatiivseid stsenaariume käsitlema ei hakata.

4.3 Stsenaariumite analüüs ja visioneerimine

Eesti tulevase asustusmustris kujundamine on strateegiline valik, mis eeldab laiapõhjalist kaalutlust. Asustuse arengu üldiste põhimõtete ja suundumuste määratlemiseks on otstarbekas esmalt analüüsida võimalikke arengustsenaariumeid. Stsenaariumite analüüs on pika vaatega strateegilises planeerimises levinud metoodiline abivahend tulevaste arengumustrite läbimõtlemiseks. Tavapärastel eristatakse soovitud, tõenäolised ja võimalikud arengustsenaariumid ning tuakse kaasnevate mõjude ilmestamiseks välja pigem äärmused. Arengustsenaariumid ei realiseeru pea kunagi üks-üheselt ja reegline kombineeruvad omavahel arutelude käigus.

Trendide ruumimõju alusuuringu ja lähteseisukohtade etapis läbiviidud arutelude põhjal on välja pakutud alljärgnevad stsenaariumid:

stsenaarium A
PEALINNASTUV
HAJUS EESTI

stsenaarium B
(SUUR)LINNASTUV
EESTI

stsenaarium C
VÄIKEKESKUSTE
EESTI

stsenaarium D
PIKAS
PERSPEKTIIVIS
KASVAV EESTI

Regionaalne ebavõrdsus

Regionaalne
tasakaalustus

Joonis 4.4 Asustuse arengustsenaariumid lähteseisukohtade etapis.

Esmaseid peegeldusi stsenaariumitele paluti valitsusasutustelt 2023.a augustis ja septembris toimunud töökoosolekute käigus. Alljärgnevas tabelis on stsenaariume lühidalt kirjeldatud ja koondatud saadud tagasiside. Mitmete valdkondade esindajad tõid välja, et otsene eelistus stsenaariumite lõikes puudub, kuid valdkonna arengut toetab asustuse säilimine erinevates Eesti piirkondades..

Stsenaariumite mõju põhjalikum analüüs on lisatud vajalike täiendavate uuringute nimekirja. Uuringu tulemused on sisendiks laiapõhjalistele arutelukoosolekutele ja strateegilise valiku langetamisele soovitud asustumustri osas planeeringu lahenduse väljatöötamise algusfaasis (eeldatavalt varakevadel 2024).

Stsenaariumite analüüsi ja läbiarutamise tulemusel lepitakse kokku Eesti riigi ruumilise arengu visioon aastaks 2050.

Tabel 4.5. Asustuse arengustsenaariumite tagasiside põhjal tähelepanu vajavad teemad ja märksõnad valitsusasutuste teemakoosolekute põhjal.

Stsenaariumi kirjeldus	Tähelepanu vajavad teemad
Pealinnastuv hajus Eesti (stsenaarium A). Rahvastik ja majandus koonduvad jätkuvalt pealinnaregiooni. Samaaegselt tugevneb hajaasustus (maakodude ja kaugtöö populaarsus kasvab).	Sotsiaalne ja majanduslik ebavõrdsus. Tugev rahvusvaheline konkurentsivõime. Transpordi arengusuundumuste vaatest realistlik stsenaarium. Tiheda asustusega (Harjumaal) kaevandamistegevus keeruline. Olnud seni lähtepunktiks lairiba plaani koostamisel, mille väljund on, et side peaks olema ühtlaselt üle Eesti tagatud.
(Suur)linnastuv Eesti (stsenaarium B). Võimestatakse asustuse koondumist pealinnaregiooni ja	Elurikkust säästev. Sotsiaalne ja majanduslik ebavõrdsus. Ainult linnades elamine ei ole hea inimese tervisele. Hajaasustuses elamise piiramise mõistlikkus kaheldav, piisavalt ka hajaasustuses sellised alad, mis olnud varem kasutusel ja tuleks uuesti kasutusele võtta. Rahvastiku

<p>suurematesse regioonikeskustesse. Samaaegselt piiratakse kontrollimatut hajaasustuse arengut.</p>	<p>koondumine suurematesse linnadesse vähendab riigi hoovasid asustuse suunamisel, olulisemaks muutuvad linnad – tekib küsimus, milliste poliitikatega saab üldse riiklikke eesmärgesid saavutada.</p> <p>Maavarade osas tähendab inimeste suunamine paari keskusesse seda, et nende keskuste lähedusse tekib ka suurem kaevandamise surve ja maakasutusviiside konkurents saab seal olema väga tihe. Suuremas pildis viib see ilmselt veokauguste suurenemise ja seeläbi maavarade hinna ning transpordist tuleneva keskkonnamõju suurenemiseni.</p> <p>Suurem asustustihedus soosib maavarade väärindamise tekkimist. Kontsentreerituse tõttu sidevõrgu arendamine odavam. Raadioside (5G) on piiratud ressurss, mida tihedam on asustus, seda väiksemaks lähevad kiirused ja seda väiksem on suutlikkus kõiki 5G hüvesid pakkuda.</p>
<p>Väikekeskuste Eesti (stsenarium C). Fookus on maakonnakeskuste ja väikelinnade majanduse ja elukeskkonna arengul.</p>	<p>Kogu Eesti pealinnaregiooni liikumine ei saa olla ressursisäästlik. Muinsuskaitse ja kultuuripärandi valdkonnas eelistatud, toetab ajaloolise asustuse säilimist. Kui asustus on rohkem hajutatud, saab seda olla ka kaevandamine ja teoorias on sellisel juhul lihtsam leida ruumi ka kaevandamiseks ja hoida veokaugusi mõistlikena. Eelkõige tagada maakonnakeskuste kui tõmbekeskuste areng – riigi poolt osutatavate teenuste sujuv ja kiire tagamine, kõrgetasemeline meditsiin, haridusvõrk jne. Kontsentreerituse tõttu sidevõrgu arendamine odavam.</p>
<p>Pikas perspektiivis kasvav Eesti (stsenarium D). Oluliselt suureneva sisserände toel kasvavad nii suuremad kui väiksemad linnad, samuti alevikud ja alevid ning hajaasustus.</p>	<p>Multikultuursus.</p> <p>Rahvaarvu hüppelise tõusu tõttu peaksid ka sideteenuse osutamise kulud minema madalamaks (reaalselt alles siis, kui hajaasustuses on võrk välja arendatud). Hajaasustuses on sidevõrgu rajamine kallis. Samas eeldades, et väiksemad asulad on siin rahvastikutihedamad kui variandis A, võiks eeldada, et riigiabi pole otseselt vajalik, sest operaatorid saavad võrguarenduseks raha teenuse tarbijatelt ja samuti on toimiv konkurents väiksemate asutuste nimel.</p>

4.4 Täiendavad uuringud ja analüüsid

Lähteseisukohtade etapis on vajalikuks peetud alljärgnevate täiendavate uuringute ja analüüside läbiviimist. Realistlikud võimalused uuringute ja analüüside teostamiseks selguvad pärast oktoobris 2023 läbi viidavat maksumusi ja teostamise aega selgitavat turu-uuringut. Uuringud ja analüüsid on järjestatud lähtuvalt sellest, millal on vaja tulemusi üleriigilises planeeringus kasutada.

1) Asustuse arengustsenaariumite mõju analüüs

Analüüsi eesmärk on pakkuda tõenduspõhist alust Eesti asustussüsteemi arengut suunavate strateegiliste valikute tegemisel. ÜRP ruumilise visiooni oluliseks osaks on Eesti kestlikku arengut toetava asustussüsteemi kirjeldus.

Analüüsi tulemusel luuakse alus asustussüsteemi võimalike arenguteede paremaks mõistmiseks ühiskonnas, sh poliitikakujundajate seas. Selleks kirjeldatakse asustussüsteemi alternatiivseid arenguid nende tervikkuses (sh käsitledes eraldi arengute ruumilist iseloomu ruumi kui võrgustiku (seosed, toimijate iseloom ja mastaap), ruumi kui elukeskkonna (erinevate kasutajarühmade huvid ja vajadused) ning ruumi kui mahuti (maa-ala, 3D ruum) aspektist.

Analüüsi tulemusel luuakse ühismõõduline alus erinevate asustussüsteemi arengu alternatiivsete stsenaariumite võrdlemiseks nii nende teostatavuse tõenäosuse ja ressursimahukuse kui ka kaasnevate mõjude mõttes. Viiakse läbi süsteemne analüüs, milles käsitletakse eelkõige mõju riigi majandusele, ressursitõhususele, poliitikasuundumuste muutmisevajadusele ja antakse üldistatud hinnang kaasnevatele investeeringumahtudele.

2) Asustuse koonduring

Uuring koosneb kolmest osast: a) rahvastikuprognosis aastani 2050; b) toimepiirkondade määramine ning c) linnalise asustuse tüpoloogia väljatöötamine.

Üleriigilise planeeringu lahendusele aluse loomiseks on vajalik koostada rännet arvestav pika-ajaline rahvastikuprognosis, võimalusel kohaliku omavalitsuse üksuse täpsusega, kuid tagades tulemuse eelkõige maakonna/regiooni ja üleriigilisel tasandil. Oluline on tagada omavalitsustele ühtne alus rändekomponendiga arvestamiseks kohalike planeeringute koostamisel.

Kehtivas üleriigilises planeeringus Eesti 2030+ on rõhutatud toimepiirkondi (piiritletud 2014.a). Aja jooksul on igapäevase rände mustrid muutunud. Vaja on välja selgitada, millisel määral maakonnakeskused toimivad pendelrände sihtkohtadena ja millised on peamised keskuskohad. Uuringus tuleb käsitleda ka kasutusel olevaid termineid, tuues välja eelkõige toimepiirkonna, ingl.kl *daily activity space* ja linnapiirkonna, ingl.kl *functional urban region* ühisosad ja erinevused ning teha ettepanek rahvusvahelist konteksti arvestava mõiste edasiseks kasutuseks.

Üleriigilise planeeringuga välja töötatavate suuniste, põhimõtete ja tingimuste paremaks sihitamiseks on vajalik linnalise asustuse ruumikategoriate tüpoloogia väljatöötamine (suuremad keskused, väikelinnad, äärelinnad, eeslinnad; erineva tiheduse ja linnaehitusliku ilmega asustuse tüübid) on vajalik üleriigilise planeeringuga seotud põhimõtete paremaks sihitamiseks.

3) Uuring "Millises Eestis tahame elada?"

Uuringu eesmärgiks on anda sisend üleriigilise planeeringu visioonile ja tulevasele ruumikasutusele lähtuvalt noorte (vanuses 16-30 eluaastat) väärtushinnangutest, ootustest ja eelistustest. Metoodilistelt tuleb uuring läbi viia kvalitatiivse sotsiaal-antropoloogilise uuringuna, kus valimi koostamisel võetakse eesmärgiks katta kõik Eesti erinevad piirkonnad/regioonid.

4) Väärtuslike maastike eesmärk, olemus ja väärtuste säilitamise võimalused

Väärtuslike maastike teema tõstatati üleriigilises planeeringus Eesti 2010 ja sai üheks aluseks maakonna teemaplaneeringutele "Asustust ja maakasutust suunavad keskkonnatingimused", millega muuhulgas määrati väärtuslike maastike paiknemine ja üldised kasutus- ja arendustingimused igas maakonnas. Vajalik on uuenenud teadmiste ja muutunud suhtumiste (sh kliimaeesmärkide täitmise vajadusest lähtuvate arusaamade) valguses üle vaadata väärtuslike maastike mõiste ja olemus. Kaalumist vajab, kas on otstarbekas käsitleda kultuuriväärtusi ja ökoloogilisi väärtusi koos väärtuslike maastike teema all. Kaaluda tuleb vajadust laiendada maastikuväärtuste käsitlust maastiku mõistele laiemalt, sh kogu kultuurimaastikule. Juhul, kui väärtuslike maastike eristamine on endiselt aktuaalne, tuleb üle vaadata ja täiendada perioodil 2004-2006 maakonna teemaplaneeringutega määratud maastike väärtuslikkuse kriteeriumid. Anda ülevaade väärtuste säilitamise halduslikest, juriidilistest,

kultuuriväärtustega seotud ja ökoloogilistest kitsaskohtadest ja võimalustest. Uuringus tuleb analüüsida väärtuslike meremaastike määratlemise vajadust ja võimalikkust ning teha ettepanek edasisteks toiminguteks meremaastike osas.

5) Rohevõrgustiku analüüs

Uuringu eesmärk on uuendada J.Jagomäe ja K.Sepa poolt 2002.a välja töötatud rohevõrgustiku planeerimise meetodikat. Ühtlasi tuleb analüüsida rohevõrgustiku kavandamisega seotud rollide jaotust (millised on ülesanded ja kohustused riigi tasandil, millised kohaliku omavalitsuse tasandil). Analüüs selgitab välja, milline on otstarbekas rohevõrgustiku alade jaotus (sh riikliku ja kohaliku tähtsusega) ja klassifikatsioon. Uuringus tuleb välja pakkuda hierarhia väljakujundamise kriteeriumid sisendina üleriigilisse planeeringusse (või järgmise tasandi riigi planeeringutesse). Uuringu ülesandeks on ka ettepanekute esitamine riikliku tähtsusega rohevõrgustiku elementide tingimuste osas, põhinedes uuemal teadmisel (sh kohtulahendid). Samuti tuleb anda üldised põhimõtted linnade "rohestamiseks" - kohaliku omavalitsuse tasandi rohevõrgustiku põhimõtete ja linnahaljastuse kujundamiseks planeeringutes.

6) Kultuurisfääri ja ruumilise planeerimise seosed

Igasugusel ruumilisel planeerimisel on mõju kultuurile ja ka vastupidi. Üleriigilise planeeringu koostamisel on eesmärgiks väärtustada nii ainelist kui vaimset kultuuripärandit, toetada piirkondade eripära säilimist ja tagada võrdsed võimalused kultuuritegevustes osalemiseks nii huvilise kui loojana. Uuringuga kaardistatakse erinevad Eesti kultuuriruumid ja vaimse ning ainelise kultuuripärandi valdkonnad, millega on oluline üleriigilise ruumilise planeerimise raames arvestada. Analüüsitakse kultuuris osalemise võimalusi kas huvilise või loojana ise tehes või tarbides, ja ka professionaalse kultuuriteenuse kättesaadavust. Koostatakse soovitusel pärandi valdkonnaga arvestamiseks ruumilise planeerimise protsessis.

7) Avaliku sektori tegevuste ja ruumiotsuste mõju kestlikule maakasutusele ja liikuvusele ning rändeotsustele

Uuringuga koostatakse süsteemne ülevaade kas ja kuidas avaliku sektori rahastamisotsused, toetus-, maksumeedmed ja riigi (kinnisvara)arenduste asukohavalik ning riigi- ja KOV maade tehingud mõjutavad maakasutust, elanike rändeotsuseid ning liikuvust. Eesmärk on välja selgitada, kuidas sundliikumisi vähendada ja saavutada jätkusuutlikku maakasutust. Uuritakse, mil määral ja kuidas on võimalik suunata erasektori ruumikasutust jätkusuutliku arengu eesmärkide saavutamiseks. Samuti selgitatakse välja, kuidas tagada, et ruumilised otsused aitaksid tagada kõige säästlikumad liikumisviisid (milliseid regulatsioone, instrumente ja meetmeid on selleks vaja kasutada).

8) Üleriigilise planeeringu andmepõhise seire uuring

Üleriigilise planeeringu eesmärgipõhise elluviimise aluseks on selge arusaam planeeringu peamistest mõõdikutest ning nende seireks vajalike ruumiliste ja statistiliste andmete kättesaadavusest ning tehnilistest seirevõimalustest. Uuringu käigus tuleks välja töötada üleriigilise planeeringu seiremeetodika ning selleks vajalikud tehnilised lahendused, tuvastada seireks vajalike ruumiandmete ja statistiliste andmete kättesaadavus ja võimalikud piirangud ning takistused seire regulaarsel teostamisel. Samuti koostada pakutud seiremeetodika alusel andmepõhised prognoosid, võttes arvesse viimase 20 aasta jooksul toimunud muutusi ning prognoosi aastani 2050.

4.5 Vormistamine

Üleriigiline planeeringu vormistamisel tuleb silmas pidada:

- **Kasutajasõbralikkust.** Planeeringu tekstiosa peab olema loogilise ülesehitusega, liigendatud alateemade ja ülesannete kaupa ning võimalikult kompaktna. Vältida tuleb tarbetuid kordusi.
- **Arusaadavust ja üheselt mõistetavust.** Planeeringuga seatavad suunised ja põhimõtted peavad olema selgelt sõnastatud ja ei tohi võimaldada erinevaid tõlgendusi. Sisuselgus peab teenima kiiremat ja kvaliteetsemat planeerimist nii lahenduse kui protsessina.
- **Atraktiivsust.** Planeering peab olema veebis kasutatav nõ digiraamatuna, interaktiivne ja tänapäevaseid infotehnoloogilisi võimalusi ära kasutav. Üleriigiline planeering kui ruumilist arengut suunav dokument peab omama ka kaardivaadet, soovitatavalt kas kaardilugude või interaktiivse kaardirakenduse näol. Eesmärk on kaardirakendusega siduda ka eeldatavalt protsessi raames välja töötatavad planeeringu elluviimise mõõdikud. Planeeringu “töölehakkamise” eeldus on atraktiivne graafiline disain. Samaaegselt veebipõhiste lahendustega on vajalik ka .pdf formaadis planeeringu dokumendi ja kaardikogu koostamine ning paberversioon (eeldatavalt lühendatud vormis voldik või trükis).
- **Inimkeelset ja meeldejäätvat keelekasutust.** VASAB 2040 visiooni eeskujul tuleb kaaluda kujundlike märksõnade kasutust, mis hõlbustab teemadest arusaamist. Planeeringulahenduse põhipunktid tuleb sõnastada meeldejäätvalt.

4.6 Vajalik ekspertpädevus

Üleriigiline planeering katab laia teemaderingi ja omab olulist mõju Eesti riigi edasise ruumilise arengu suunamisel. Planeeringulahenduse väljatöötamiseks ja mõjude hindamiseks tuleb moodustada laiapõhjaline meeskond, mis koosneb planeeringuga igapäevaselt tegelevast tuumikmeeskonnast ja temaatiliste ülesannete lahendamisse kaasatavast ekspertrühmast. Ekspertühma moodustamisel tuleb arvestada, et kaasatud eksperdid ei pruugi olla otseselt kursis Eesti ruumilise planeerimise valdkonnaga, mistõttu on vajalik tuumikmeeskonna poolne juhendamine. Arvestades üleriigilise planeeringu koostamise piiratud ajalist ja rahalist ressursi, vajab meeskonna töö läbimõeldud koordineerimist. Ekspertide kaasamise ulatusele seavad piirid nii planeeringulahenduse väljatöötamise protsessi kontsentreeritud aeg kui piiratud eelarve, samuti ekspertide hõivatus. Seetõttu tuleb riigihanke raames planeeringu koostamise korraldaja poolt kirjeldada konkreetselt ekspertidelt oodatavat panust. Alljärgnev tabel 4.6 kirjeldab meeskonna ülesehitust ja ülesannete jaotust, kuid vajab täpsustamist riigihanke dokumentide koostamisel.

Tabel 4.6. Üleriigilise planeeringu ja mõjude hindamise konsultantide meeskonna kirjeldus.

Tuumikmeeskond

1) Planeerija - projektijuht

Ülesanded:

Üleriigilise planeeringu koostamise protsessi juhtimine; dokumentide, visuaalsete materjalide ja kaardirakenduse koostamise koordineerimine ja sisulise terviklikkuse ja kooskõla tagamine; töö osaks olevate arutelude ja ürituste ettevalmistamine ning modereerimine. Tellija igakülgne konsulteerimine.

Pädevusnõuded:

- Erialane magistritasemele vastav kõrgharidus (arhitektuur, maastikuarhitektuur, geograafia) või vastutava spetsialisti taseme kutse või planeerija kutse (ruumilise keskkonna planeerija, tase 7).
- Projektijuhtimise 5 aastane kogemus sarnases valdkonnas. Sarnaseks valdkonnaks või projektiks loetakse: üleriigilise planeeringu teemaplaneering, riigi eriplaneering, kohaliku omavalitsuse eriplaneering, maakonnaplaneering, maakonnaplaneeringu teemaplaneering, üldplaneering, üldplaneeringu teemaplaneering, kava, programm või strateegia ning eelnimetatute KSH.
- Riigihanke algamisele eelneva 5 aasta jooksul vähemalt kahe järgnevalt nimetatud planeeringu (võivad olla sama liiki) koostamise kogemus Eesti planeerimisseaduse alusel: üleriigilise planeeringu teemaplaneering, maakonnaplaneering, maakonnaplaneeringu teemaplaneering, üldplaneering, üldplaneeringu teemaplaneering, kohaliku omavalitsuse eriplaneering.

2) Planeerija

Ülesanded:

Üleriigilise planeeringu lahenduse väljatöötamine, dokumentide koostamine, töö osaks olevatel aruteludel ja üritustel osalemine, selgituste jagamine. Teadete ja laekunud arvamuste vastusseisukohtade koostamine. Tellija igakülgne konsulteerimine.

- Erialane magistritasemele vastav kõrgharidus (arhitektuur, maastikuarhitektuur, geograafia) või vastutava spetsialisti taseme kutse või planeerija kutse (ruumilise keskkonna planeerija, tase 7). riigihanke algamisele eelneva 5 aasta jooksul kogemus planeerimisvaldkonnas;
- Riigihanke algamisele eelneva 5 aasta jooksul vähemalt kahe järgnevalt nimetatud planeeringu (võivad olla sama liiki) koostamise kogemus Eesti planeerimisseaduse alusel: üleriigilise planeeringu teemaplaneering, maakonnaplaneering, maakonnaplaneeringu teemaplaneering, üldplaneering, üldplaneeringu teemaplaneering, kohaliku omavalitsuse eriplaneering.
- Pakkumuse esitamise ajaks peavad planeeringud olema planeerimisseaduse järgselt vähemalt vastu võetud menetluse staadiumis.

3) KSH juhtekspert

Ülesanded:

Mõjude hindamise juhtimine, erinevate osade koordineerimine. Mõjude hindamise aruande koostamine. Osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel ning mõju hindamisega seonduva tutvustamine. Tellija igakülgne konsulteerimine.

Pädevusnõuded:

- Vastab KeHJS § 34 lõikes 4 toodud KSH juhteksperti tingimustele;

- Omab vähemalt kahe järgnevalt nimetatud planeeringu (võivad olla sama liiki) keskkonnamõju strateegilise hindamise läbiviimise kogemust KSH juhteksperdina Eesti planeerimisseaduse alusel: üleriigilise planeeringu teemaplaneering, maakonnaplaneering, maakonnaplaneeringu teemaplaneering, üldplaneering, üldplaneeringu teemaplaneering kohaliku omavalitsuse eriplaneering. Pakkumuse esitamise ajaks peavad keskkonnamõju strateegilise hindamise aruanded olema planeerimisseaduse järgselt vastu võetud menetluse staadiumis või varasema õigusliku regulatsiooni kohaselt heaks kiidetud.

Kui KSH juhteksperdi kvalifikatsioon ei ole teatud keskkonnamõju strateegiliseks hindamiseks piisav, peab juhteksperdi keskkonnamõju strateegilisse hindamisse kaasama täiendavaid eriala spetsialiste.

Ekspertühm

4) Sotsiaalsete mõjude hindaja

Ülesanded:

Sotsiaalsete mõjude hindamine. Sotsiaalse keskkonnaga seotud teemade läbiv konsulteerimine. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded:

- magistrikraad sotsioloogias, antropoloogias või inimgeograafias;
- vähemalt kahe riigi tasandi planeeringu või kohaliku omavalitsuse üldplaneeringu, seaduseelnõu, kava, programmi, strateegia koostamise protsessis meeskonnaliikme või eksperdina osalemise kogemus või sotsiaalsete mõjude hindamise läbiviimise kogemus eelnimetatutega seotud uuringu või analüüsi raames.

5) Majanduslike mõjude hindaja

Ülesanded:

Majanduslike mõjude hindamine. Majanduskeskkonnaga seotud teemade läbiv konsulteerimine. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded:

- magistrikraad majanduses või inimgeograafias;
- vähemalt kahe riigi tasandi planeeringu või kohaliku omavalitsuse üldplaneeringu, seaduseelnõu, kava, programmi, strateegia koostamise protsessis meeskonnaliikme või eksperdina osalemise kogemus või sotsiaalsete mõjude hindamise läbiviimise kogemus eelnimetatutega seotud uuringu või analüüsi raames.

6) Kultuuriliste mõjude hindaja

Ülesanded:

Kultuuriliste mõjude hindamine. Kultuuriga seotud teemade läbiv konsulteerimine. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded:

- magistrikraad kultuurivaldkonnas;
- vähemalt kahe riigi tasandi planeeringu või kohaliku omavalitsuse üldplaneeringu, seaduseelnõu, kava, programmi, strateegia koostamise protsessis meeskonnaliikme või eksperdina osalemise kogemus või kultuuriliste mõjude hindamise läbiviimise kogemus eelnimetatutega seotud uuringu või analüüsi raames.

7) Kliimamõjude hindaja

Ülesanded:

Kliimamõjude hindamine. Kliimaga seotud teemade läbiv konsulteerimine. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded:

- magistrikraad loodusteadustes;
- vähemalt kahe planeeringu, seaduseelnõu, kava, programmi, strateegia koostamise protsessis meeskonnaliikme või eksperdina osalemise kogemus või kliimamõjude hindamise läbiviimise kogemus eelnimetatutega seotud uuringu või analüüsi raames.

8) Eluslooduse valdkonna ekspert

Ülesanded:

Elusloodusele avalduvate mõjude hindamine. Elusloodusega seotud teemade läbiv konsulteerimine. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded:

- magistrikraad loodusteadustes;
- vähemalt 5-aastane töökogemus looduskaitse valdkonnas.

9) Õigusekspert

Ülesanded:

Planeeringuprotsessi käigus tekkivate õiguslike küsimuste osas arvamuse andmine. Üleriigilise planeeringu elluviimisega seotud õiguslike instrumentide alane konsulteerimine.

Pädevusnõuded:

- Magistrikraad õigusteadustes.
- Vähemalt 5-aastane töökogemus ehitus- ja planeerimisõiguse, soovitatavalt ka keskkonnaõiguse valdkonnas.
- Planeerimisalaste uuringute ja analüüside läbiviimise kogemus.

10) Arhitekt

Ülesanded:

Ruumiloomega ja linnalise ehitatud keskkonna kujundamisega seotud teemade läbiv konsulteerimine. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded

- Magistrikraad arhitektuuris ja vähemalt volitatud arhitekt, tase 7 kutse
- Vähemalt 5 aastane töökogemus üldiste planeeringute (riigi tasandi planeeringud, kohaliku omavalitsuse üld-,teema või eriplaneeringud) valdkonnas

11) Avaliku halduse spetsialist

Ülesanded:

Avaliku halduse ja valitsemisstruktuuride alase konsultantsiooni andmine vastavalt vajadusele. Üleriigilise planeeringu elluviimisega seotud teemade alane konsulteerimine.

Pädevusnõuded:

- Magistrikraad avalikus halduses või sotsioloogias.
- Vähemalt 5 aastane töökogemus planeeringute valdkonnas.

12) Energeetika ekspert

Ülesanded:

Energeetika teemade läbiv konsulteerimine. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded:

- Magistrikraad energeetikas, majandusteaduses või geograafias.
- Varasem kogemus riigi tasandi arengudokumentide või üldise tasandi planeeringute koostamisel või suuremastaabiliste uuringute või analüüside läbiviimisel.

13) Liikuvusekspert

Ülesanded:

Liikuvusteemade läbiv konsulteerimine. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded:

- Magistrikraad insenerteadustes, geograafias või muus otseselt liikuvusega seotud valdkonnas.
- Varasem kogemus riigi tasandi arengudokumentide või üldise tasandi planeeringute koostamisel või suuremastaabiliste uuringute või analüüside läbiviimisel.

14) Geograaf

Ülesanded:

Ruumiliste võrgustike alane läbiv konsultatsioon. Regionaalsete eripärade kajastamine planeeringus. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded:

- Magistrikraad geograafias.
- Varasem kogemus riigi tasandi arengudokumentide või üldise tasandi planeeringute koostamisel või suuremastaabiliste uuringute või analüüside läbiviimisel.

15) Ettevõtluse ekspert

Ülesanded:

Ettevõtlusega seotud teemade läbiv konsultatsioon. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded:

- Magistrikraad majandusteadustes. Varasem kogemus riigi tasandi arengudokumentide või üldise tasandi planeeringute koostamisel või suuremastaabiliste uuringute või analüüside läbiviimisel.

16) Ringmajanduse ekspert

Ülesanded:

Ringmajandusega seotud teemade läbi vkonsultatsioon. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded:

- Magistrikraad majandus- või loodusteadustes. Varasem kogemus riigi tasandi arengudokumentide või üldise tasandi planeeringute koostamisel või suuremastaabiliste uuringute või analüüside läbiviimisel.

17) Geoinformaatik - kartograaf, ruumiandmete ekspert

Ülesanded:

Üleriigilise planeeringu kaardimaterjali ja interaktiivse kaardirakenduse loomine ja kaasajastamine. Ruumiandmete koondamine, päringud ja analüüsid.

Pädevusnõuded:

- Varasem kogemus vähemalt kolme üldise tasandi planeeringute kaardimaterjali ja veebipõhiste kaardirakenduste koostamisel.
- Vähemalt 2-aastane kogemus ArcGIS tarkvaraga töötamisel ruumilise planeerimise valdkonnas.

18) Koostöö- ja kaasamise ekspert

Ülesanded:

Koostöö ja kaasamiskava täpsustamine. Läbiv tugi koostöö- ja kaasamistegevustele. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded:

- Vähemalt kahe koostöö- ja kaasamisprojekti juhtimise või nõustamise kogemus sarnaste projektide koostamisel. Sarnaseks projektiks loetakse üleriigilise planeeringu teemaplaneering, riigi eriplaneering, maakonnaplaneering, maakonnaplaneeringu teemaplaneering, üldplaneering, üldplaneeringu teemaplaneering, kohaliku omavalitsuse eriplaneering.
- Vähemalt 3-aastane töökogemus kaasamise ja/või kommunikatsiooni valdkonnas.

19) Kommunikatsiooni ekspert

Ülesanded:

Kommunikatsioonikava täpsustamine. Läbiv tugi kommunikatsioonitegevustele. Vajadusel osalemine koosolekutel ja töö raames toimuvatel üritustel.

Pädevusnõuded:

- Vähemalt kahe kommunikatsiooniprojekti juhtimise või nõustamise kogemus sarnaste projektide koostamisel. Sarnaseks projektiks loetakse üleriigilise planeeringu teemaplaneering, riigi eriplaneering, maakonnaplaneering, maakonnaplaneeringu teemaplaneering, üldplaneering, üldplaneeringu teemaplaneering, kohaliku omavalitsuse eriplaneering.
- Vähemalt 3-aastane töökogemus kommunikatsiooni valdkonnas.

5. Kuidas üleriigilist planeeringut ellu viiakse?

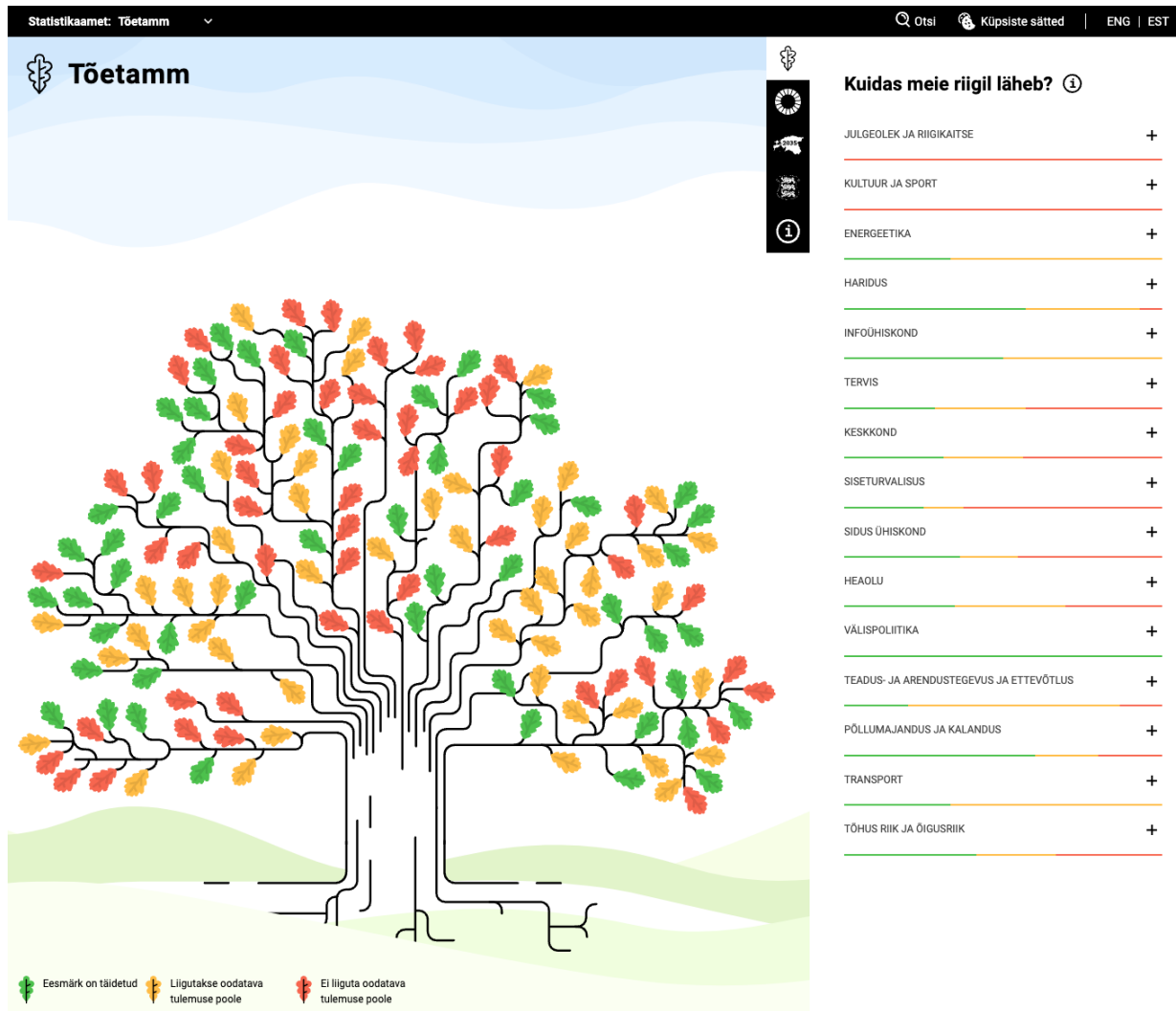
Üleriigiline planeering on aluseks riigi tasandi ruumiotsustele ja järgnevatele riigi tasandi planeeringutele. Planeeringuga sätestatud põhimõtted tuleb järgida läbivalt kõikides planeeringuliikides, sh ka kohaliku tasandi planeeringutes.

Eeldatavalt ei kujune üleriigilise planeeringu lahenduses välja kindlaid, ruumis määratletud regioone, mis oleks aluseks terviklikele regiooniplaneeringutele. Tingimused järgnevatele täpsematele riigi tasandi planeeringutele antakse teemavaldkonnast lähtuvalt kas kogu riigile või piiritletud piirkondadele (planeeringualadele), vt ptk 3.4. Võimalusel koondatakse sarnase ruumikasutusloogikaga või omavahel tihedalt seotud teemad ühtselt piiritletavasse piirkondadesse.

Tulevikus on eeldatavalt vajadus ruumiliste arengute suunamiseks komplekssemate ruumiliste instrumentide väljatöötamiseks, mis ei põhineks vaid maakasutuse planeerimisel. Täiendava maahõive vältimine, st loodusliku maa kasutamise vältimise printsiip eeldab tõenäoliselt üksikasjalikke regulatsioone ja meetmeid, mh nt asendusrohestamiseks, looduslikuna hoidmise kohustuste seadmiseks ja selle kompenseerimiseks jms. Kaaluda tuleb ruumilise planeerimise toetamist maksupoliitika ja muude regulatsioonidega.

Üleriigilisele planeeringule koostatakse elluviimise kava, mille raames lepitakse valitsusasutustega kokku elluviimiseks vajalikud tegevused ja nende ajastus. Muuhulgas tuleb kavas paika panna üleriigilisest planeeringust tulenevad ruumi koosloomet puudutavad tegevused (ruumi kujundavate otsuste langetamine erinevate valitsustasandite koostöös).

Üleriigilise planeeringu asjakohasuse ja elluviimise edukuse seireks töötatakse välja ruumilise arengu mõõdikud. Kaaluda tuleb nn ruumimõõdikute lisamise võimalust Statistikaameti poolt hallatavale Tõetammele (<https://tamm.stat.ee/>), riigi oluliste näidikute mõõdupuule. Seni on Tõetamme rakenduses on esitatud 163 näitajat ja neile seatud eesmärgid Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammist 2019–2023 ning strateegiatest „Eesti 2035“ ja „Säästev Eesti 21“. Tõetamme rohelised lehed näitavad, et eesmärk on täidetud või püsitakse selle saavutamisel graafikus. Kollased lehed tähendavad vähest ja punased lehed märkimisväärset mahajäämust. Ruumilist arengut puudutavad mõõdikud seni Tõetammes ei kajastu.

Joonis 5.1 Statistikaameti "Tõetamm".

6. Lisad

Lisad on esitatud eraldiseisvate failidena.

Lisa 1. Ülevaade riigi tasandi arengudokumentidest
üleriigilise planeeringu teemade lõikes

Lisa 2. Ülevaade maakondade arengustrateegiatest

Lisa 3. Teiste riikide kogemus üleriigilisel
planeerimisel

Lisa 4. Kaasamiskava

Lisa 5. Ülevaade ruumi mõiste käsitlese muutustest